

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXIV.

ЖОВТЕНЬ — 1983 — ОСТОВЕР

№ 404

N O W I D N I

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастир-
ський, Карло Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, U.S.A.

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

N O W I D N I

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Б. Коваленко — ПОЕЗІЇ: "Київське море", "Фанта- зія"	1
Ігор Калинець — ВІТРАЖІ (і інші поезії)	2
Уляна Пелех — ІГОР КАЛИНЕЦЬ — ПОЕТ ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ	3
Петро Косеніко — СПІВСТРАДНИКАМ	4
Микола Еірний — ПРИ ВІДСВІТАХ БЕЗСМЕРТЯ	5
Юліян Гутник — ОСІНЬ	9
Олекса Гай-Головко — НА "ПОСІВНІЙ КАМ- ПАНІЇ"...	10
ЕДМОНТОНСЬКИЙ ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ	14
Іван Майстренко — ІСТОРІЯ МОГО ПОКОЛІННЯ	15
М. Дальний — НОТАТИНИК РЕДАКТОРА	18
Леся Богуславець — НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ (закінчення)	20
Карло Роговський — КОРОТКО В ЗАХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ	23
Олександер Архімович — НЕБЕЗПЕЧНИЙ ШКІД- НИК ЛІСУ	26
Лев Яцкевич — ПОЗАЗЕМНЕ СТВОРІННЯ (Е. Т.)	27
Борис Магаль — КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ ІЗ 1981 РОКУ (2)	28
М. Д. — 85-ЛІТТЯ ПРОФ. М. О. МУХИ	33
М. Опільський — ВИБРАЛИ ВОЛЮ	34
Макар Дуда — НА БУРЯКИ! (фейлетон)	36
С. Дем'яненко — КЛЯСИЧНИЙ СТИЛЬ, КОЗЛИ І БАЛАНСИР	38

На першій сторінці обкладинки:

Людмила Темертай — "ПЕРЕРВАНИЙ ЦИКЛ ЖИ-
ТЬЯ" (проект пам'ятника жертвам великого голоду
в Україні. Див. стор. 15).

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не єсиче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право викривляти
і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

б. КОВАЛЕНКО

КИЇВСЬКЕ МОРЕ

Повз кручи Славути, до шлюзів угору,
 Сльозами народу наповнене море,
 Черпнула водиці, в село завітала,
 А серце, мов криця, журба огортала.

 За тебе єдиний зів'ялий розмаю, —
 Коханий мій, рідний, скалічений краю.
 Питала шлях битий, у поля, у ниви:
 Чому ж то народ мій сумний, не щасливий?

 Та поле мовчало, стерня ж не госторить,
 А нива лежала утоплена в морі,
 Лиш вітер із степу осушував роси,
 У грізному гніві кричав стоголосо:

 Загачені ріки, залити оселі,
 Покинуті хати стоять невеселі,
 Украдене щастя, відібрана воля,
 Потоптана гідність, окрадена доля...

 Дідівські надбання та скарби народу,
 Людські сподівання пішли всі під воду.
 Стихія ковтнула і знаку немає
 Про славне минуле степів тих безкраїх.

 Зненацька почула, мов шепіт безсилий,
 З дна моря стогнали козацькі могили,
 Затихло на хвилі, не тямив спокою, —
 Кресав вітер іскри стернею сухою.

 Дніпром через шлюзи пливіте у море,
 Колишуть там хвилі щоденне горе,
 Та гляньте на воду і шапку зніміте,
 Бо Київське море могилами вкрите.

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

ФАНТАЗІЯ

Чом приходиш ночами до мене,
 У життя неспокійне, шалене?
 Чом не стукаєш тихо у двері,
 А танцюєш на білім папері?

Я радію твоїй кожній з'яві,
 Кожній думці привабній, цікавій,
 Крізь мою листопадову осінь,
 Марю веснами юними й досі.

I збираю у серці, мов зорі,
 Ті пісні, що і радість, і горе,
 I Карпатські мрійливі смереки,
 I Дніпрові причали далекі.

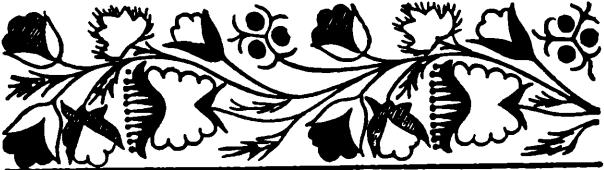
Ці коштовні поезії квіти,
 Я з людьми буду завжди ділити,
 А як світ я цей зовсім покину,
 Посадіть в головах лиш калину.

Зацвіте, забуяє весною,
 Грома рясно сипне наді мною,
 Цвіт гарячий покотиться дзвінко,
 Я до нього промовлю барвінком.

Заплетуся в калинові весни,
 Поки слово безсмертне воскресне,
 Й полетить благовісне, крилате,
 Між живими у світ мандрувати.

Буде пісню співати солов'їну,
 Прославлятиме в ній Україну,
 Смуток серця оберне у жарти,
 Щоб мені веселіше лежати.

А тим часом приходить все до мене,
 Щире слово, палке і надхненне,
 Поки в серці відкриті ще двері,
 Витанцювуй на білім папері.

ВІТРАЖІ

Упали з аркових щілин
на мої очі, руки, плечі
мільйони сонця,
оправлених в щільник
з квадратів, сегментів, трапецій.
Мільйони сонць —
від радісно-палких,
жовтогарячих і червоних
до лагідних,
до блідоголубих.
до ніжної прозорости півтонів.
І в синтезі мозаїки їх барв
і ліній легких і величних
я упізнав
я в себе увібрал
святі від ясности обличчя.
І сам від того ніби скло
розпався прозорим і барвистим
рясним незліченим числом
маленьких та яскравих зблисків.
На церкву в Ольшиній руці,
На Володимирові персти,
на книги мудrosti ченців
зеленогорбого Печерська.
І вже палаю, як самоцвіт,
я у Даниловій короні,
на Наливайковім лиці
запікся чорним згустком крові.
Я був усім на всіх і вся:
величчям, вірою і болем...
Я вийшов з церкви —
і засяв
тисячолітнім ореолом.

ЦЕРКВА

Тріщали предковічні зруби,
летіли гонти, як пір'я:
руйнували дерев'яне чудо
людської праці та віри.
І, вписані в лагідні гори,
востаннє хиталися бані,
вмирали ясно і гордо,
так, як вмирають останні.
Це умирали століття,
З розпуки дробилися на дровіття
золоті грона іконостасу.
І шукали між бур'яками
вічний спочинок ікони.
І плакала в недоторощеній рамі
гущульська мадонна.
І Юр, в невідомім двобою
втративши руку і списа,
піврозятюю головою
востаннє навколо дивився,
як довго стояв ще реквієм
і як він лягав на трави,
на осиротілі смереки
густим непрозорим трауrom.

ІКОНИ

Від квітчасто-золотих фонів
відтулялися святі мої предки,
поправляли шати червоні
невимушені і легко.
І ставало з ними дивно знайомо,
і облітала, як осінь, червість,
бо пахло далеким домом
і дерев'яною церквою,
бо святі дивилися урочисто
на світ гарячо-жовтий
не візантійськими очима,
а малярів із Жовкви.

ВОГОНЬ КУПАЛА

Молимось вогню, первісному богу гордих,
у танку шаленства, у гоні інстинкту.
Хто не втримає ритму, ріноваги, опори —
назавтра попелом крізь землю ростиме.
Молимось вогню, що тужить нашою кров'ю,
що папороть серця запалює покликом предків.
Молимось вогню під його осяйною покрововою
словами гімну, що бентежить терпко:
"Очисти нас від скверни, ватро Купала,
ти ж сонце годуєш свого полум'я вим'ям,
що, вранці сховавшись за мряки опалами,
тіло вогненне у ріках Вітчизни вимиє".

РІЗДВО

Я сьогодні новонароджений,
я відцурався брезклого віку.
Починаю в яслах із козами
ремигати кометні віники,
смакувати молошне літепло
незайманопервісної цноти.
Очищений від політів політик
перебираю зоряні чотки.

Я знайшов себе у країні коляд
на шорсткім солом'янім килимі
Наді мною калиноуста Лада
схилилась вишневою калиною.

КРИНИЦЯ

Сумно на тебе дивитися, кринице,
пільна кринице з прогнилим цямринням,
оточила ти себе світою крапиви ницої,
та й хизуєшся мереживом жабуриння.

А була ти, небого, богинею у правітчизні,
молилися предки до твого непороччя,
пили вони жадібно тіло твое пречисте,
солодкою водою причащали очі.

Де твое нині ділося свічадо?
Хто тебе чару дівоцтва позбавив?
Скільки на землі зі смагою прочанів,
а жоден із летаргій не розбудив тебе
збанком.

ІГОР КАЛИНЕЦЬ – ПОЕТ ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ

(Закінчення з попереднього числа)

Традиція тісно сплетена з темою матері, родини, кохання, дівочої невинності, вірності в коханні. Калинець переконує, що родина може засновуватися тільки на любові, кохання дає міць подружжю. Любов наречених, злучених традиційними ритуалами весілля, продовжує тягливість роду, бо обрядовість викликує емоції, а вони єднають. Сила родинних зв'язків скріплюється мистецькими переживаннями — красою килима, що ним застелений свят-вечірній стіл, писанками на великоцьому столі, передаванням традицій із покоління в покоління. З великою любов'ю згадує Калинець свого діда і прадіда, бо вони були мистецями й носіями традицій.

У збірці "Поезій з України" Калинець користується сюрреалістичною формою вислову, а це дає йому можливість успішно поєднувати традиціоналізм змісту творів з модернізмом вислову.

ХОДОРІВ 1967

Се посвячення пасок, се посвячення предсвіту,
се весільне коловання сонця, яке не добачаєм.
Хлопці зірвали двері дзвінниці і вето місцевої

ради —

вдарили на сполох великоцькими дзвонами.

Оточ не пудъмся спросоння: а що нам буде?
Застановімся ліпше, хто ми і для чого ми.
Чи ми земля, якої давно не любим,
чи дюоралюмінієві крила, до яких ще не доросли?
ми за коловоротом, попращали нас верби,
що, як наші бабуні, у чорному отченаші.
Вертаючи з танцюальної зали, вимкнули хлопці
транзистори
і колоруч церкви поколували опівночі гагілки.
З дійства першого

МУЖНІЙ ВІРШ

О. Мінькові

Споконвіку дослухуємось голосові крові,
волочимось волокном, аби тільки далі пливти.
О Перуне, ощедри нашу дорогу громом,
дай на Царгород-брамі прибити щити.

Споконвіку дослухуємось голосові крові,
за ненаситцями-порогами здвигаемо власну
Січ.

О Маті Божа, не остав без свого омофору
нас у надхненну поглиблюю-ніч.

Споконвіку дослухуємось голосові крові,
з двадцятим віком важко дастесь нам стик...
О Вітчизно Вітчин, не скупи нам своєї
покрови,
на нашому гербі хоч пензлі, як списи, схрести.

Користування метаформами, дуже кольоритними образами, протиставлення минулого і сучасного та вживання при цьому образної антitezи — порівнювання культури минулого — краси давнини, її містичності з сучасністю, її убогістю змісту й форми створює глибоку настроєвість. А це ж і є завданням справжньої поезії.

Збірка "Підсумовуючи мовчання" має підзаголовок "Книга актуальної лірики" (1971). У збірці дев'ять розділів. Калинець ускладнив сприймання поезій у цій книзі не тільки сюрреалістичним способом вислову, багатством складних символів, метафор, і глибинною підтексту, але й скомплікованістю власних переживань — смутку, тривоги, розчарування, гніву, співчуття, що сплітаються з його свідомим духом.

"Для зчину" — перша поезія у збірці. У ній глибинне "я" поета шукає джерела "початку початків" — надхнення, творчої уяви. Знаходить їх у підземеллі замку у старовині. Діва — (надхнення) — володарка замку приносить поетові слова. Їх повна амфора, ключем метафори вона відчиняє вуста поетові...

У "Досвіді вірша" мова про психологію творчості. Поезія бере свій початок з почувань, з еросу, з глибинного "я" людини. З їх хаосу виростає "коріння воскресіння" — родина, спільнота. Спільні почування членів спільнот і творчий порив — вогонь — це перводжерело поетичної творчості. Ім завдячує людство поступ. Калинець боїться "глухої стіни тьми" — боїться байдужості нашого народу до вогню, яку він тепер спостерігає.

"Загумінкові гротески" — чергова картина в калейдоскопі думок і почувань Калинця у зв'язку з подіями в сучасній Україні. Молиться молодь до "святого духу в шкуряній оболонці". (до мяча). Такими гротесками живуть тепер люди.

Вражає своєю символікою "Тренос над однією хресною дорогою". Засуджений на розп'яття мученик двигає самотньо хрест. Україна потаємно витерла слізы, вона свідома, що серед її синів легіони "шпиків" вигодовані її власним "шпіком". Два розбійники побіч Христа нині маскують голгофу галузям кожексів. На хресті свіжа косматиця живиця, буде цей хрест служити замість іконостасу в обкраденому храмі. А народ не добачає ні темряви, ні землетрусу під час розп'яття. Цим разом Юдиної зради не було, але ми продали розп'ятого нашим безсиллям, навіть без срібняків. Маті припадає до слідів мученика, вони негаснучі. Понад натовпом простяглись руки дружини, вона хотіла обтерти скривлене лице, але полотно пошматували ногами. Хотів би поет, щоб мученик відвернув своє лице від товпи. Це з любові до нас прийняв він таку страшну кару, хотів бо спасти нас від найбільшого гріха — байдужості до вогню.

"Обеліски диму" — це картина заходячого сонця, що стрибає через багаття, воно готове тіло

свое віддати вогнєві. У природі скрізь попіл, а колони диму з палення книжок, вони горять, як на інквізії трішники. Коли палили Грушевського, дві дідові сліозинки були на книжці останнім експлібрісом. Дим проникає також з музеїв, застеляє димова заслона історію. Димлять і фабрики, але є й дим з людей, що впали жертвою...

"Звернення зі стін" — це поезія про долю української історичної науки. Вона часто бігає до сусіда "по сіль духовну", позичати вогню, щоб "на власну стріху півня пускати". А коли ж власна буде розкривати дітям нашим силу нерушимої стінки, коли вийде на велелюдні майдани і розкриє мову некрополів з білих льодів, з пивниць екзекуцій, з морів носталгії? Коли ж Україна зійде з кам'яного хреста, винесе з льохів пам'яті карбованій на стінах катівні геральдичний обрис? Місто України таке барвінкове, поетичне, а море її з трупами водоростей, зі степу її виємігрувало євшан-зілля, а небо поросло вибухами дерев; на мурах нашого міста волає до глухих Кассандра. Закінчує Калинець цей розділ зверненням до жінок:

ви
під барвінковим дахом
завжди маєте
більше промовити
ніж усі ми
х одячі.

"Підсумовуючи мовчання" — розділ про явище мовчання в різних аспектах: мовчать ті, що світили, як сонце в пітьмі, вони не мають змоги своїх творів друкувати, такі, як Голобородько чи Воробйов пропадають без вісти, мовчить увесь народ довгими роками, він збайдужнів до вогню. Калинцеві ж прикладом є легендарний співець Митуса, зухвалець, що спротивився князеві, боронячи права бути собою. А право бути собою потрібне не тільки поетам. Ось герби міст України — герби знаті, ремісників у чужинецьких музеях, а наші міста з гербами зайд через брак Митусиной зухвалости в народу супроти тих, що примушують мовчати, вони стиртами газетними нагромаджують вежу мовчання.

Підсумовуючи своє мовчання, Калинець просить у (що символізує зрілість плодів) осені повного зрілого поетичного самовияву, щоб міг сказати про всіх і про все.

Актуальність лірики збірки "Підсумовуючи мовчання" багатогранна. Поет відкриває малюнками на широкому поетичному полотні шляхи пов'язання традиції з поступом: а) Неможливий прогрес культури, коли нема зв'язку його з традиціями, коли мистець не має свободи вислову. б) Вартості мистецтва виростають у спільнотах — родинах і в народах. Нема безнаціональних культур. в) Творчості необхідні глибока сутність людського я, яка може розвинутись не у загумінковому середовищі, ізольованому "бліхаю язиків" від світу, за постійного страху перед розп'яттям через Юдину зраду. г) Сковане страхом перед юдами життя веде народ до закаменіння. д) Боротися з каменінням життя повинні поети-лицарі. Їх завданням не є розважати про людську марноту, пліткість духову, але служити своїй Батьківщині. д) У нашому часі розпинають невинних

Петро КОСЕНКО

СПІВСТРАДНИКАМ

Моїм співстрадникам по табору
переміщених осіб в Герсфельді
(Зах. Німеччина) присвячую.

Вам, страдники-діні Герсфельдської облоги,
Поклін доземний май — ви гицлям не здались
І заарканені, себе не відреклись,
Катам навколошки не кинулися в ноги.

Би все перенесли — насильства і трагоги,
На підкуп не поквапились, не продались.
Хоча на вас всі чорні сили завзялися,
Bi з честю встояли в бою до перемоги

Над царством, шантажу, розбою і брехні
Страшної лютої московської тічні.
I я між вами був. I душу клав на плаху

В концентраку, як ви за "бути, чи не бути".
У вас же я й навчивсь іти в життя без страху,
Яка б там не була в дорозі каламут!

1981

БІЛЬ

Болить душа. Думки, неначе чорні круки,
Тревожать спокій май і жити не дають.
Якась нав'язлива отруйна каламутъ
Туманить розум май, мордус до розпуки.

Куди подітися? Де скритися від муки?
Кому довіритися? Де сили зачерпнуть?
Хто, з милосердя, в мою останню путь
Складе згорьовані мої холодні руки?

Нащадку! Суде невмолимий, строгий май!
Суди мене, як Бог велить, та зрозумій:
Як прагнув щастя я в щоденному змаганні,

Як ним натішитися я мріяв до схочу.
А нині блазнем у безумному риданні
Над тими мріями від болю регочу!

людів за те тільки, що вони не можуть бути байдужими до вогню. е) I в нашому часі горять на кострицях інквізії люди, горять їхні книжки. Цього не можна ховати перед людьми, історична наука повинна розкривати народові силу його нерушимої стіни, мову багатьох некрополів, повинна винести з льохів геральдичний знак пройденої хресної дороги.

Ігор Калинець є поетом-лицарем, він поклоняється вогню, бо це бог його гордих предків, бог, що запалює душі святым поривом, очищає від сверні, в ньому джерело світла, тепла, енергії. Калинець прославляє творців культури, зневажає злочинців, що нищать храм культури народу. Родину, матір уважає поет серцевиною у плеканні традицій. Тому так багато місця їм присвятити він у своїй творчості.

Свою любов до традиціоналізму у змісті поезій поєднав Калинець з модернізмом поетичного вислову, багатою образністю слова. У цьому унікальністі Калинцевої творчості, велике її значення для культури і життя народу.

ПРИ ВІДСВІТАХ БЕСМЕРТЯ

(Деякі факти з життя і творчості Василя Барки
з нагоди його 75-ліття)

Вітаємо нашого великого поета і прозайка Василя Костянтиновича Барку з його 75-літтям. При цій нагоді друкуємо фрагменти з більшої праці Миколи Вірного, зокрема факти і думки самого ювіляра про своє життя і творчість. Бажаємо Вам доброго здоров'я, успіху і многоліття, дорогий Василю Костянтиновичу. — Редакція.

Поет, белетрист, есеїст і перекладач Василь Костянтинович Барка, за його власноручним ствердженням:

"Народився 16-го липня 1908 року в селі Солониці, Лубенського повіту, Полтавської губернії.

Батько — з хліборобської козачої родини. Під час I-ої світової війни був тяжко покалічений на фронти і вже не міг господарювати. Сім'я переїхала в місто. Батько, знаючи теслярство, працював у теслярській майстерні інвалідів. Коли там не було праці, — заробляв як садівник і квітникар, бо і цей фах добре знав.

Вчився я в т. зв. "трудовій школі", а потім на педагогічних курсах і в педтехнікумі — з перервами, бо батько після тифу кілька років був недужий, родина жила в нужді, і треба було заробляти на селях. Але то обернулося школою життя і мови.

По закінченні педагогічного технікуму вчителював у шахтарській школі на Донбасі (село "Сьома рота", Попаснянського району). Звідти, після конфлікту і різних прикростей виїхав на Північний Кавказ. На Україні мою заяву з університетів та інститутів незмінно повертали. Але на Північному Кавказі я скінчив філологічний факультет і аспірантуру, обравши як фах історію західноєвропейських літератур середньовіччя. Захистив дисертацію в Москві у професора О. К. Джевелегова; тема: стиль "Божественної комедії" Данте. Читав на філологічному факультеті курс історії середньовічних літератур Західної Європи.

Писати вірші почав ще тоді, коли вчився на педагогічних курсах.

Писати прозу почав із потреб громадських: у таборі ДПП, в Німеччині (до того було тільки двоє чи троє оповідань у Берліні, написаних випадково). В таборі хотів викласти всі мотиви: чому не можу вертатися "додому". — так виник роман "Рай".

А вже в Америці написав повість "Жовтий князь" в пам'ять селян, погублених голодом 1933 року. Вони занапашені безвинно, і ніхто ще не писав окремої повісті про їхнє горе. Вийшли в світ збірки поезій: "Шляхи" — 1930 року, в Харкові, в Державному видавництві "ЛМ", "Цехи" — 1932 року, там же.

В "Літературній газеті", в Харкові, мене про-

голосили "клясовим ворогом у поезії"; після чого я замовк на десять років, — не друкувався аж до війни. В кінці 1942 року, при німцях, в часописі помістив декілька віршів. На Заході мої поезії друкувалися в журналі "Пробоем" (в Празі) та в часописі "Голос" (в Берліні).

В таборовий час, 1946 року вийшла збірка "Апостоли" (в Авгсбурзі), і збірка "Білий світ" — у 1947 році (в Мюнхені).

Роман "Рай" видала, 1953 року, "Свобода" в Джерсі Сіті.

В середині 1950-х років в Нью-Йорку вийшли: есей "Жайворонкові джерела" і збірка "Псалом голубиного поля", а в Німеччині, в вид-ві Кесслера, німецькою мовою, книжка "Трояндний роман" (це — початок книги "Океан"). 1949 року книга "Океан" вийшла в Нью-Йорку (неповне видання, через брак коштів).

Після того вийшла книжка "Хліборобський Орфей" (дослідження українського символізму) — у Мюнхені, накладом видавництва "Сучасність"; і там же — книжка "Правда Кобзаря".

Там же вийшла і повість "Жовтий князь", 1962 року.

Щодо плянів на майбутнє, то найближчі з них — опрацювати до видання декілька нових чернеток: це здебільшого вірші!)

Від 1962 року з'явилось ще декілька книжок Василя Барки: збірка есейів "Вершник неба" (1965), збірка есейів "Земля садівничих" (1977), вибрани поезії "Лірник" (1968), п'еса "Господар міста" (1980). Наступного року з'явилась французькою мовою повість "Жовтий князь". Того ж року вийшов чотиритомний строфічний роман "Свідок". Крім того було опубліковано кілька виняткової мистецької вартості перекладів: "Аполіліпсис" надрукований в українському виданні "Біблії", яку видало римське видавництво в 1963 році, "Король Лір" В. Шекспіра в 1969 році та "Божествenna комедія" Данте (фрагменти) в 1978 році.

Незабаром має з'явитись "Судний степ", духовна повість (віршована). Чекають своїх видавців роман "С" та п'еса "Т".

Життя Василя Костянтиновича на Україні не було веселе. Все ж, деякі переживання назавжди врізались у пам'ять і про те, колись пережите, інколи згадує в своїх працях тепер уже відомий поет і прозаїк. Зокрема тепло згадує він Сосюру:

"Одного разу, в кінці 1927-го року чи на початку 1928-го року, зимою, Сосюра читав свої вірші в шахтарському клубі на руднику Тошківці, в Донбасі, звідки він родом. Я пішов на літературний вечір до рудника..."

В клубі читали шахтярам свої твори: Тичина, Панч, Сосюра і ще декілька авторів. (...)

Мені здавалось, що якраз там (в робочому посольку перед шахтярами) вірші Сосюри звучали найбільш живими. (...)

Дякуючи Сосюри струна найінтимнішої ліричності не затерлася серед зверхбудівничої парадності і дерев'яних стукотів піднаказаного й орденованого одописання.

Це — скарбна струна, дорогоцінна безмірно, бо через неї зберігалася для нашої поезії прикмета непідробленого сердечного почування.

Згадаймо означення від Родена: що всяке справжнє мистецтво, це найперше — вираз глибокого почуття людського. Дякуючи виразові його, багато сторінок Сосюри будуть завжди свіжими, ніби в книзі, де склонилися з пахощем, покладені на спомин, філяки з перших весен нашої юности.²⁾

Там, на Донбасі, "в одинокості", Василь Барка "перечитував модерністичні вірші; вивчаю їх напам'ять, передусім — вірші Тичині".

Там, біля Дінця, "складав і сам лірику". Ті вірші поет послав Тичині. На радісне здивування молодого поета — Тичина надрукував ті "перші вірші" в "Червоному шляху", найбільшому в той час періодичному журналі в УССР. (Тичина редактував відділ поезії).

1930 року вийшла перша збірка поезій Василя Барки: "Шляхи", в Державному видавництві України. З прикрістю нагадує як рання авторська надія була гвалтовно обламана жахливо напасницькою рецензією, сам заголовок якої відбиває весь її зміст: "Проти клясово-ворожих вилазовок в поезії". Друкувалася вона на всю сторінку в столичній "Літературній газеті" і містила неправдиві закиди.

"Я, — підкresлюю В. Барка, — тоді був цілковито лояльним громадянином і зовсім не думав про "вilaзовки"; тільки хотів знайти образи для виразу якось яскравої сутності з подій життя. Газета обвинуватила в злочинних речах, зокрема — в спробах відновити релігійний "пережиток капіталізму", хоч я теж і цього не робив, а тільки будуваю символічні картини з подихами вічних сил, що діють над обмеженою реальністю видимого. Найгостріше обвинувачення було — що я нібито хотів віршами повідомити пресу на Заході про фізичну ліквідацію "служників культу", але справді я тільки подав експресіоністичний опис того, що діялося під час антирелігійного карнавалу, коли артисти на платформах зображували священика, патера і рабіна, ведених під скінний гостряк гільйотини. Навіть провідний вірш з ортодокальною думкою не врятував збірки, і довелося на зборах РАППу без кінця "каятися". (РАПП: Російська Асоціація Пролетарських Письменників мала 'українську секцію, до якої належав В. Барка.)

Зрештою, вирішила письменницька управа: треба скласти "виробничі", "трудові" поезії, відвідуючи завод "Красноліт" і частково працюючи там. Я так і зробив. Виникла збірка "Цехи", видана 1932 року також у Харкові — в ЛіМ-і (Література і Мистецтво).

Рецензія в "Літературній газеті" була прихильна — з тією ідеєю, що автор виправляється, і зростає свідомість.

Але я вже не мав надії; хоч і цілком щиро писав на сюжети "виробничі", але відчував: більше не зможу так писати. Напроти того, як я хотів писати і міг, — не можна було.

Замовк. (...)

Але дома, пізніми вечорами, часто писав вірші...³⁾

**

Василь Костянтинович Барка відновив публікування своїх творів з приходом німців на Україну і Північний Кавказ, де поет тоді перебував. Звідти німці його забрали на роботу до Німеччини як оstarбайтера. Про той період життя й творчості згадує земляк Василя Костянтиновича, поет Леонід Полтава:

"Визначився Василь Барка не тільки великою, чистою любов'ю до білого Божого світу. Визначився у берлінські часи і великою громадською відвагою. Досить короткого уривка в поезії "В духовій каторзі", написаного в Берліні Гітлера і Геббелса, в 1944 році:

День сірий, день туманий;
а чужа
Страшна земля стоїть у скорbnім
цвіті.
В духовній каторзі намучена
душа...⁴⁾

З великим захопленням говорить про поезію Василя Барки й інший його земляк, також відомий майстер слова, Ігор Костецький:

"Я читав і перечитував збірку "Білий світ" від початку до кінця, мало того — переважну більшість її поезій я знов ще до надрукування. На кожній сторінці — дослівно на кожній сторінці — мене вражає саме неповторність, отже, інтелектуальне багатство образів"...⁵⁾

"На моїх очах відбувається це чудо творення, свідків якого ой як же ж небагато було в історії роду людського. На моїх очах — і в моїх вухах, ба навіть у моєму чутті нюху, — слова пружаться, вибухають і розkvітають, слово народжується в слові і розгортається в слово: "крізь крин — мов крилас — вечір — світанок: корабель крізь крин —)". Або в цьому наскрізь сюрреалістичному образі: "і човен спомину з веслом зеленим — постаттю, що в сонцях снах, — над на ми голубиним гобеленом — поголубіла далина" ...⁶⁾

В 1955 році, в Німеччині, німецькою мовою, було видано "Trojanden-Roman", першу частину великої поеми Василя Барки, що з'явилася згодом під назвою "Океан".

Слісавета Коттмаэр — перекладачка "Трояндного роману" на німецьку мову — в своїй вступній статті вказує на "незрозуміння поезії Барки":

"Погляди на лірику Барки розходяться. Надаремне було б шукати у "Трояндному романі" за дрібними згадками про щоденні турботи поетичного мистецтва. На еміграції натрапляємо на українців, що є рішучими противниками поезії Барки,

а є теж і німці, що не мають для нього зрозуміння. Так воно мусить бути і не повинно бути інакше. Не варто змагатися, щоби осягнути єдність у критиці та мистецтві".⁷

Перекладачка завдала собі неабиякого труду. Тому й не диво, що на її труд звернули увагу літературознавці й критики. Для прикладу наведемо думки одного з них:

"Наступним кроком поетки (Єлісавети Котмаєр був переклад мовно й стилістично майже непоборно складного й тяжкого для читання наявіть в оригіналі поетичного циклу Василя Барки "Троїяндний роман" (...) Могутній український ліризм і оперту на ньому самобутністі шукані в добу інтелектуалізації мистецтва і міських культур можна зрівняти тільки з подібними тенденціями поезії далекого заходу Европи — Еспанії".⁸)

Через кілька років, читаючи "Океан" Василя Барки, письменник Ігор Костецький наголосив наступне:

"..."Океан" виріс у величезну будову петраркічного виміру. Тепер ось, по десяттях роках, він вийшов у світ повнотою і став набутком нашої культури. Йому будуть присвячені коментарі й аналітичні праці великих поколінь критиків"..."⁹)

Один із представників нью-йоркської групи поетів, Богдан Бойчук, висловив, наприклад, такі думки:

"Найвищим поетичним досягненням за останні тридцять років української літературної дійсності по обох боках завіси є, без сумніву, "Океан" Василя Барки, книга основного й ключевого значення в майбутньому розвитку української поезії.

"Океан" — це зрушений до самих глибин красою атлантических хвиль і неба океан людської душі чи, краще, людського серця, — що може любити і прощати, що може відчути найглибші тайни трансцендентності людини. (...)

Василь Барка, поет християнського милосердя і глибокий внутрішній лірик, створив найкращу ліричну поему про море нашого століття..."¹⁰)

Тоді навряд чи сподівався, що через двадцять років "поет християнського милосердя" подарує друзям, батьківщині й світові ще величніший своєю формою і змістом твір — чотиритомний роман-поему: "Свідок для сонця шестикрилих". Це твір, відданого Богові мистця, який вірить, що Господь є біля кожного, з кожним і в кожного:

"Вища воля небесна торкається вирішально до кожного в світі... (...) Вдумайтесь в події свого життя і раптом відкриєте: в безрадні і погибельні години — якимсь дивним чином, несподівано приходив порятунок."¹¹)

**

Пригадую, як у Нью-Йорку, у видавництві "Сіяч", вийшла збірка есеїв Василя Барки "Вершник неба". Ці есеї ще один доказ тієї глибокої віри в Христа, якою позначена вся творчість письменника, присвячена релігійно-філософським проблемам.

Толі я був співробітником нью-йоркського відділу Радіо "Свобода". Прочитавши збірку "Вершник неба", я попросив автора дати інтерв'ю для

слушачів тієї радіостанції в Україні. Він погодився.

Тепер Василь Костянтинович дав свою згоду використати те інтерв'ю на сторінках преси.

Мене, особисто, захоплює те, ЯК і ЩО письменник говорить про "джерела життєвої правди". Ось думки Василя Барки:

— Найперше, про що я хочу Вас запитати, Василю Костянтиновичу, це — про саму тему книжки. Від письменника, зокрема від поета, ждуть, звичайно, нового художнього твору. Тим часом Ви видали збірку релігійних есеїв, — чи це не відступ від прямого обов'язку письменника?

— Так, — відступ. I тут я відчуваю, ніби я винний. Але відчуваю і правоту. Не тільки національну літературу, а й звичайну оселю не можна відбудувати там, де немає джерел. (...) У наші часи українська література, як особливо духовний город, свої живієючі джерела втратила — іх зруйновано і засипано при "культі особи". Я маю на увазі життєву правду, без яких нічого справжнього, навіть і самої художності, не буває в письменстві ніколи.

— Це, звичайно, питання не про ідеологічну сторону літератури?

— Я теж думаю — ні! Це не ідеологічні речі, не "ізми", зокрема не соцреалізм, що став, як говорять, "примусовим асортиментом" до творчості. Було багато книжок, переповнених соцреалізмом і відзначених орденами. Потім виявилось: все то породілля "культу", неправда і нехудожність. А от поезії Пастернака, його роман "Доктор Жіваго" були "в опалі", бо в них соцреалізму не чути. Виявилося ж, що це справжні шедеври. В літературі творчість неможлива без властивих джерел життєвої правди: вони дають їй гарячу кров, зміст і художню вартість. Відкрити іх наново для національної літератури, це — теж обов'язок письменника, хоч ніби і не прямий: як відступ. Історія літератури показала, що ці джерела — суто духовні. Я зробив невелику спробу окреслити їх у збірці есеїв...

— Чи можливо, що тепер, як проголошено в газеті "Правда", дозволені будуть інші стилі, крім соцреалістичного?

— Будемо надіятися. Конституція часів "культу особи" була енциклопедією всіх свобод — на словах, а в житті встановилася тиранія, як відзначено на двадцятому з'їзді партії. Подивимося, що дозволять насправді. Порівняно з часами "культу", тепер легше. Але це ще — не справжня свобода.

— Чи у вашій збірці є суто особисті, суб'єктивні погляди?

— Певно. Багато письменників, незалежно від сили їх країни і їх власного значення, писали книжки з викладами свого "кредо". Так і в цьому випадку: з моєю збіркою.

— Мені здається, в ній зроблена спроба відповісти на запитання Лесі Українки: який ми злочин супроти Духа вчинили, що стільки нещастя в нашій історичній долі.

— Почасти — так. Запитання Лесі Українки, можна без перебільшення сказати, судне для всієї історії України. I відповідь означилася вже в самому запитанні: ми пішли проти Духа, в матерія-

лістичність нашого побуту. Стали найдалі від того, що означив Сковорода, як наш взірець: від духовного чоловіка, що живе по духу.

— Цікаво, в яких висловах означено в Сковороди той взірець?

— В алегоричному описі, що склав Сковорода, духовний чоловік буде вільний і невтомний, ширятиме над горами і безоднами, морями і пустелями, проникатиме зорами в майбутність, матиме очі голуба, крила орла, прудкість оленя, відвагу лева, швидкість сокола; в тілі його буде твердість адаманту, смаргаду, сапфіру, анафраксу. Сім Божих птиць витатимуть над ним: дух краси, віри, надії, милосердя, порадності, прозріння, чистосердя. Голос його буде, як блискавка. Це — духовний чоловік, ідеал Сковороди: із силами душі, що іх буде виплекано в світлі Христової віри — для перемоги над важкими спокусами матеріальщини, де всяке серце, будучи потоплене, згасає власними силами і поривається в озвіріння. Ми всі тепер живемо найбільше, по всякий матеріалістичності: далеко від сфери духу, відійшовши від Біблії, від ідеалу Сковороди, в протилежний світоглядовий полюс. Стали модернами язичниками, занедбавши неосяжні духовні сфери, відкриті і віпрацювані надхненною творчістю і пророочною силою загальнолюдських речників за цілі тисячоліття: сфери, що відділили людину від усього тваринного світу. Сьогодні ми знову поглиблися в цей світ з його дикою нудьгою, порожнечою, злою і злиденою сірістю дня. Порятунок від цього — тільки в відновлені втрачених сфер духовності, сфер християнського думання.

— Чому найширший есей збірки дістав називу "Орлина книга"?

— То есей — про "Апокаліпсис" апостола Йоана. Для означення пророції сили цього апостола здавна прийнято вживати символічний образ орла: в значенні високого надхнення і прозорливості його думки. Назва "Апокаліпсис", себто "Одкровення", широко відома: всюди зустрічаємо вислови: "апокаліптичні" події чи видів, або "апокаліптичний час". Але глибинний зміст цього надзвичайногопророцтва мало знаний, хоч воно охоплює всю історію людства до останніх днів світу. Все, що діється сьогодні і відбуватиметься аж до Страшного суду, вже передзначено в "Апокаліпсисі": включно з подорожами в космічний простір і відкриттями джерел енергії з нього, і також з появами великих тоталітарних держав на чолі з ворогами Бога. Все — в символічних образах, із вражуючою видивністю... На Заході багатьма мовами, передусім англійською, щотижня виходять книги про "Одкровення" Йоана.

— А в нас — українською мовою?

— На жаль, не зустрічав. Серед митців на Заході "Апокаліпсис" став улюбленою книгою. Від нього походить надхнення багатьох творів: от, хоч від часу, як італієць Лука Сіньйореллі виконав фрески з видивами "Апокаліпсиса" в готичному соборі — в місті Орвіето, і аж до наших років, коли величезне видання "Апокаліпсиса" оформили першорядні митці, як Сальвадор Далі. Все видання — на дорогоцінному матеріалі, в оправі із золота і самоцвітів. З українських ма-

лярів Сергій Кіндзерявий-Пастухів написав пас-теллю чотирьох вершників "Апокаліпсиса". Цей митець... став священиком.

— Як назва збірки "Вершник неба", пов'язана з її головною думкою?

— Тут зв'язок прямий. Білій вершник відкритого неба, про якого сказано в "Апокаліпсисі", що він воює вогненним мечем від уст своїх і все перемагає, це — слово Боже. Все від нього передзначено. Від нього відбуваються всі порятунки і всі суди історії.

— В чому вони?

— Власне, історія становить собою суди Божі над гординою людською... На місці зруйнованої гордині підготовляється, силою слова Блого вершника відкритого неба, все для посмертного приєднання вірних Божих до ангельських сонмів неба: як небожителів навіки.

— Як погоджуються ті пророцтва з найновішими здобутками науки? Чи наука підлягає цим судам, чи вона сама має право виносити вироки для релігії?

— Зокрема історія — це також суд над гординою тих, хто з науки хотів створити богоіорожу силу. Як відзначив один із найвидатніших американських учених, всі наукові концепції та істини ввесь час приймаються і ввесь час відкидаються, як невідповідні до нових фактів і перестарілі. Але істини Христової науки зстаються незмінними протягом історії в своєму правдивому світлі.

— Як дивляться самі творці науки на її відносини з релігією?

— Майже всі великі творці науки були релігійними людьми, вірили в Христа. Тільки де Браге, Коперник, Кеплер, Декарт, Паскаль, Ньютона, Гальвані, Піавузье, Лімарк, Гавс, Леверьє, Рентген, Едісон, Ферма, Ейлер, Еддінгтон, Джінс, Йордан, Марконі, Плянк, Шредінгер, Бор, Гайзенберг, Ган та інші. Я наведу декотрі вислови: Артур Еддінгтон у своїй праці "Світ фізики" писав про "безпосередні відчуття присутності Божої". А один із батьків сучасної астрофізики, Джемс Джінс, у праці "Загадковий всесвіт", так підсумував досвід новітньої науки: "Сучасні наукові теорії приводять нас до уявлення про Творця, що діє поза часом і простором, які складають частину його твору. Подібно — художник перебуває поза своєю картиною."

Це саме твердить Паскаль Йордан — першорядний учений нашого століття; він підбів такий останній підсумок: "Можливість переконатися за нашого часу у проваллі великого походу людства проти Бога — ось найбільш потрясаюча і звільнююча певність, що подана нам досвідом останніх років".

Макс Плянк, який своєю квантовою теорією поклав підвалини всієї сучасної фізики, писав у праці про фізикальне пізнання: "... Бог — це безпосередньо дане, дане первопочатково. Він і його всемогутня воля, це — початок всякої події... Він накладає святу печать на душу віруючого, того хто на Нього надіється."

"Перша (релігія) представляє його, як основу, друга (наука) як вінець всякого феноменально-го уявлення про світ".

— Чому ж так часто повторюють вислів про незгоду науки і релігії?

— Щоб бачити близькість науки і релігії треба відчувати всю безмежну складність і глибину життя — так, як відчувають творці науки. Вислів про незгоду віри і науки повторюють здебільшого, люди, від справжньої науки далекі.

— Ви не гадаєте, що повинно відбутися оновлення християнства?

— На мій погляд, християнство Євангелії вічно нове і не потребує оновлення. Єдине треба зробити: викинути все кесареве, мирське, політичне, все, що чуже для Євангелії. Від апостольських часів будувалася Церква ввесь час, особливо в такі доби, як четверте століття, за Василя Великого, Івана Золотоуста, Григорія Богослова: творців її віронавчального скарбу; потім в одинадцятому-дванадцятому століттях, при Печерських подвижниках, і в усі доби, коли складалися багатство і краса Літургії. Це основне. Мусить відійти геть усе невластиве, що постало супроти апостольської Церкви і пізніших будівників її. Мусить відійти всяке потурання насильницьким режимам і схвалення несправедливих устройств та іх деспотичних державців. Мусить припинитися підкорення Церкви царизмам і служба їм від самої ієрархії, як також всяке заполонення грошовими справами та всіма діям політичного роду.

— Чому так виділено тему Літургії?

— Boeh Lітургія становить серце Церкви і всього християнства. За висловом одного праведника, якби небо відкрилося, ми не побачили б більшої світості, ніж під час причащення тілом і кров'ю Христа — в церкви.

— Чи книжка розрахована на широкі кола читачів?

— Так, але переважно на молодь. Мені здавалося, що молоді люди на батьківщині найбільше потребують такого простого викладу, з посиланням на вислови отців Церкви. Старші пам'ятають Закон Божий із днів свого навчання, але молодь, здебільшого, цього не чула.

— Що можуть знайти молоді письменники в цій збірці?

— Складаючи збірку я вважав і на їх стан. Як виявилось в історії світової літератури, а в нас особливо в часи після Шевченка, створення світових взірців мистецтва можливе тільки із світлом віри.”¹²⁾

(Далі буде)

ніх сил тримаюсь гілочки свого могутнього дерева. Це я, осінь, що дала плоди на збереження дальших поколінь! Я хочу ще жити! Хочу звернути увагу на себе розкішною красою чарівних фарб. І справді, всі мене подивляють, всі зачаровані захоплені, любуються моєю красою. І я вдоволена, хоч краплини сліз блислять на лиці, як прощання невідвортної будучини. Я знаю, все укладається на зимний відпочинок і я мушу відійти, щоб дати місце молодим, щоб на весні збудившись, закипіло знову життя.

Вітерець, що відсвіжував мене, шепотів вістки, ласкався зі мною, приспіував, деколи шаліли ми в буйному танцю — тепер змінився, охолов. У його руках не радість, а невидима коса, не жарти, а твердий закон природи. Знаю, неминуче прийде час мого відходу і я зашелещу останню пісню, ляточні відірвана від рідної гілочки униз, без вороття...

З далечини виринають дві постаті. Приближаються. Одна струнка, свіжа, на личку запалені рум'янці, очка, як перліни блислять, шовкове-вигладжене личко. Стан прямий, хід твердий. З неї дішише самопевність сили та краси. За нею позаду, — друга. Похилий стан, непевний крок, поблідле лице відцвілої краси, зоране зморшками пережитого. Лиш очі — о ті очі! — прозраджують все, мов глибока криниця, що давала життя, мерехтять вогниками згасаючого світла. З грудей продирається змучений віддих, озивається луною — і я, чую. Але чи почуєш, чи зрозуміє його постать мілодості?

Луною летить просьба, спрямована вперед — чи почуєш, чи зрозумієш?...

Сповільни свій крок,
я вже стара,
мій хід нешвидкий,
мій зір слабкий,
думки і слова
повторюю не раз,
не два...

Грудьми плекала
журилась і тряслась,
як вас життям вела.

Любов щіпила
до України, до Христа.
На руки подивись!
Я нічку прогулять могла,
а вдень несла я хрест.
Діточий плач тишила,
стерегла куди стремлять,
учила, щоб роду була честь...
Оглянись до мене,
хоч зморщена —

це я, та сама!
поглянь,
не відвертай лиця!

Сповільни свій крок,
зажди на мене,
бо я ще тут,
жадібна любови,
шани,
а не забуття...

“Забуття”... несеться луною. На мить змішалась я. Чи дійде до відома це грізне, повне роз-

Юліян ГУТНИК

ОСІНЬ

На ще зеленій покришці травички, на останніх листочках дерев, освітлених променями сонця, блищають перліни роси. Що за чарівна Божа краса, що за палітра райдужних красок: мов дорогоцінні смарагди, зефіри, рубіни і діаманти мерехтять. Це вже не гаряче буйним кип'ятком життя літо. Це прощання пізньої сповненої мети осені.

Кожний залишений листочек — це я. З остан-

НА "ПОСІВНІЙ КАМПАНІЇ"

Нещодавно у в-ві "Тризуб" (Вінніпег) вийшов другий том спогадів відомого письменника, нашого давнього співробітника, О. Гай-Головка п. з. "Смертельну дорогою". За дозволом автора тут друкуємо фрагмент з першого тому спогадів про жахіття голоду в 1933 році. Обидва томи ще можна замовити в книгарні "Українського Голосу" або в інших українських книгарнях — Ред.

Цього, 1933 року була рання й тепла весна. Вона відразу накинулась на зиму, розтопила сніг, напоїла водою землю й почала зеленою заполоччю вишивати подвір'я, двори, обсаджені деревами вулиці. Попередніми роками в перші весняні дні люди після праці збиралися на вулицях, захоплено говорили, сміялися й своїми веселими голосами наповнювали місто. Цієї весни ніби тікали одні від одних, або проходили, не дивлячись один одному в очі, і попереду й позаду них стояла якась неприродно напружена тиша.

Одна небувала річ звернула мою увагу на себе — це відсутність серед міських мешканців людей із сіл — голодних колгоспників, яких так багато було зимию. Що сталося? Це була для мене велика загадка, яка межувала з містерією. Я пробував питати моїх найближчих друзів, але вони відповідали мені мовчанкою. Я розумів чому, — кожен боявся за випущене з уст правдиве слово, за яке гепеушники хапали, не дивлячись на ім'я, становище й, навіть, партійну принадлежність. Тому я перестав їх про це питати. Але відсутність голодних селян у місті не давала мені спокою. Моя господиня недавно була в селі, і я вирішив довідатися про це в неї. Якось увечорі, коли вона сама була в кухні, я спитав у неї:

— Скажіть, будь ласка, де діліся селяни з міста?

Вона якусь мить дивилася на мене докірливо й потім тихо спітала:

— Хіба ви не знаєте?

— Не знаю. Коли б я знав, то не питав би.

Вона скрізь похитала головою.

— Ті, що дісталися до міста, вже вимерли, а решта людей вимирає в селах.

пухи прохання? Мабуть, ні... Боже! Я трачу сили... Не можу втриматись....!

Легенький вітерець, співаючи колисанку — підносить мене і я в північні лечу... Ще глянула на пусті, осиротілі гіллячки моого рідного дерева; вони відбиваються, як зморшки на блакитному лиці неба. Де твій цвіт? Чудовий одяг? Краса,

Краплина росяної сліз покотилася мені по лиці... Прощайте.

— Вимирає в селах?

— У селах, бо їх не випускають із сіл.

— І ніякого їм рятунку?

— Ніякого. Ви ж знаєте, — смертна кара тому, хто дасть селянинові їсти.

— Знаю.

— А я більш, як знаю, — закінчила вона й заридала. — Моя одна-однісенька сестра й її вся родина вимерла... я ніяк не могла допомогти їй.

У мене з очей бризнули слізози, і я в тяжкій розпушці пішов до своєї кімнати.

Незабаром після цього в радіокомітеті скликали всіх працівників на нараду. Нарада відбулася на радіостанції в православному соборі між поваленими, поламаними й потоптаними іконами, хрестами й коругвами.

На нараді говорив секретар радіомовного партійного комітету про гостру клясову боротьбу в селах, про хліб, що його куркулі й підкуркульники позакупували в землю, щоб не дати державі, і цим викликати в селах нестачу хліба для харчування. Тому колгоспники знеможені й кволі і їм треба допомогти вивершити посівну кампанію.

— Наша комуністична партія, — продовжував він, — під мудрим керівництвом її вождя й батька советського народу Сталіна вирішила допомогти селам — послати наймолодших і найнайдініших чоловіків і жінок в села на допомогу колгоспникам. Усі люди з міста їдуть добровільно, — ви знаєте це. Ось список наших працівників, які зголосилися до цієї відповідальної справи.

Він зачитав його. До цього списку ввійшло понад половину працівників радіокомітету й радіостанції. До нього також попав я. Мене призначили до недалекого села Новопавлівки Красноградського (колишнього Константиноградського) району. Ввечорі я спакувався й другого дня вранці з "командировкою"¹ в кишені вийшов поїздом до Краснограду.

Цього ж дня я вже ходив у цьому містечку, шукаючи чогось попоїсти, бо ж у станційних буфетах не було нічого. Навіть не було продавців за прилавками. Колись на пристанційних майданах жінки продавали пасажирам пиріжки, варені яйця, сметану тощо, але тепер ці майдани були безлюдні.

На головній красноградській вулиці також було порожно: де-не-де з'являлися люди, переважно жінки, і відразу зникали за рогами будинків. На цій головній вулиці я не знайшов жодної їdalyni

¹) Відрядженням.

й вирішив зайти до райвиконкому² й дістатися в ньому, де я можу щось перекусити, а також як дістатися мені до Новопавлівки.

Ідучи далі, я побачив між двома будинками якусь літню жінку й спітав у неї, як попасті мені до райвиконкому. Вона — худа й висохла, гнівно глянула на мене, різко обернулася й зникла. Я зрозумів її. Вона взяла мене за партійця чи гепешника (я був у міській цивільній одежі), яких, як я перед війздом довідався від моєї господині, селяни ненавиділи й уникали гірше, як скажених собак.

Незадовго після жінки на вулиці з'явився вельосипедист (чи роверист, як тут називають). Він був у військовій уніформі й просто мчав до мене. Я спинив його, сказавши йому, хто я й що я, і спітав у нього, де можу пообідати. Це був один з районових комсомольських вождів.

— У райвиконкомівській закритій їdalні або в спеціальній для членів партії й співпрацівників ГePeУ, — відповів він мені по-московському. — Але тобі дадуть підрубати в райвиконкомівській, а тому йди туди.

Він показав мені, як іти до райвиконкому, — з його слів це було зовсім недалеко.

— Мене відряджено до Новопавлівки, — сказав я. — Як дістатися до неї?

— Ногами, — відповів він регочучи. — Але щоб не трапилося чогось з тобою в дорозі, — візьми міцну палицю. Також не завадить узяти каменюку.

Я знат без його пояснень, що могло в цей голодний час статися з самотньою людиною в полі, тому й не розпитував його.

Пообідавши сяк-так у райвиконкомівській їdalні якоюсь баландою й шніцелем, у якому було вдесятеро більше картоплі як м'яса, я почав лагодитися в подорож у Новопавлівку. Перш за все я знайшов коло Райвиконкому міцну берестову гирлигу метрів півтора й важкий шматок ржавого заліза. Гирлигу взяв у руку, а шматок зализа кинув у валізку. У такому вигляді вирушив до Новопавлівки, до якої було п'ятнадцять кілометрів.

Деякий час я йшов містечком. Фактично це було не містечко, а велике село з кількома містечковими вулицями в середині, на яких містилися офіційні й торговельні будинки. І все це звалися районовим центром. Він був невеличким островом в сільському морі, як це здебільшого бувало в Україні.

Незабаром я вийшов у поле й ішов, і йшов по-рослою травою дорогою в тихому, порожньому й безлюдному просторі. Час від часу я натикався на людські роздерти й порвані кістяки, на яких степове гайвороння доїдало людське м'ясо. Інші ворони гнівно крякали надо мною, з нетерпеливістю чекаючи, коли я вже впаду й сядуть вони на мене.

Бачучи все це, мені ставало моторошно й холодно, ніби в мені згущувалася й застигала кров і від цього, здавалося мені, тяжко було піdnімати ноги. Але я йшов і, скільки мав сили, намагався йти швидше, щоб якнайскоріше вилізти з цього цвінтарища й дістатися до села.

Десь під вечір я вже входив у Новопавлівку. Це було мальовниче село, але на вулиці, в садибах і поміж хатами не було жодної людини. Навіть не ревли корови, не мекали вівці, не сокотіли кури й не гавкали собаки. Пройшовши ще трохи, я раптом побачив за десять чи п'ятнадцять кроків чоловіка, що сидів на камені. Підійшовши до нього, я почав оглядати його. Він був у полатаці свитині й старій обшарпаній смушевій шапці. У нього було зсохле, порепане й поросле моком обличчя, з якого ледъ-ледъ виднілися сині глибоко запалі очі. Ніс у нього був вузенький, довгий і загострений, як шпичка. Вуха —тоненькі, як папірці, й нібито наскрізь прозорі. Я ще не бачив такої, вимушененої голodom, людини. Він дивився на мене своїми синіми очима з докором і саркастичним усміхом.

— Бачите, до чого довела мене Марксова комуна, — промовив він до мене голосом з гудінням, який ніби виходив з могили.

— Бачу, — відповів я, не зводячи з нього очей. Потім сказав, що перше попало мені на вуста, щоб не мовчати: — Що ж ви тут робите?

— Спочиваю, — відповів він. — Оде йшов і йшов та й сів спочити.

— А куди ви йдете?

— На цвінтар.

— На цвінтар?

— Еге ж.

— Чого на цвінтар?

— Умерти там, щоб там і закопали. Бо тут, у селі, ворони розтягнуть і по страшному суді не встану.

— Жартуєте...

— Жартую? Ви ж ішли полем — бачили? Тепер тут пройдетеся й поглянете, що Марксова комуна наробыла. Не вірите?

Я мовчав.

— Кажу вам, бо ви свій чоловік, нашою мовою говорите. І очі в вас наші — людські й людяні. Тому й кажу вам. А зайдам не сказав би, бо не лише гидюся їх, а й гидюся говорити з ними. Повдивітесь, що зробили вони.

— Хто?

— Зайди. Хіба ви не знаєте цього? Вони змовилися це зробити з нами — виморити нас голodom. Це кожному було ясно, хто вмер і хто вмирє. Якщо ти не знат цього, то тепер знатимеш. А я вже піду, щоб завчасно дійти до цвінтаря, бо в темряві не втраплю.

Він з надмірним зусиллям підвівся і з саркастичною усмішкою дуже поволі пішов до цвінтаря.

Якусь хвилину я дивився на цього гордого й сдчайдушного козака, потім з тяжким подихом обернувся й подався далі вулицею.

У селі стояла напруженнатиша, так це буває лише на цвінтарі: не чути гавкання собак, реву корів, іржання коней, а особливо не чути людських голосів. Усе це викликало в мене дуже неприємне почуття. Я ніколи в цьому селі не був, никого в ньому не знат, тому йшов з однією ціллю

²⁾ Районового виконавчого комітету.

— попасті до сільради³) й дізнатися від її голови чи голови колгоспу, що мені робити. Але на вулиці не було нікого, і я йшов навмання.

Пройшовши ще трохи, я вирішив запитати в якісь хаті. Це була досить практична думка. Я відразу підійшов до однієї хати й постукав у двері. З хати ніхто не обзвався.

— Чи є хто в хаті! — крикнув я навесь голос. Тиша.

Я натиснув на клямку й двері відчинилися. Вийшовши в сіни, я ще раз крикнув, чи є хто в хаті. Але й з хати ніхто не обзвався.

У сінях я стояв поміж двома дверима — одні ліворуч, а другі праворуч від мене. Ліві двері були забиті рядиною з набитою між нею і дверми соломою, як це зимию роблять бідні селяни, щоб затримати в хаті тепло. Це викликало в мене підозру, бож уже була весна й надворі було тепло.

Я рвучко відчинив ці двері й мене обхопив жах, від якого в мене запаморочилося в голові. Я побачив на глиняній долівці троє нерухомих дітей, які, мабуть, лазили по долівці, просили в тата й мами хліба, і так попухли з голоду й померли. На ліжку лежав мертвий чоловік — їхній тато, біля ліжка на долівці сиділа мертва жінка — їхня мати — з простягненими руками до дітей. На лежанці, спервшись об стіну, сидів мертвий дід, а з запічку розплющеними очима гнівно дивилася мертва баба. Я дивився на всіх них і в моїх жилах ніби холонула кров, а на голові ворушилося волосся. Я, показалося мені, з криком вибіг з хати, з гуком зачинивши двері.

Кілька хвилин я стояв на подвір'ї. Потім раптом побіг до сусідньої хати й став викликати з неї. Але в хаті було тихо. Я був певен, що в ній було те саме, як у першій, і я швидше вийшов з подвір'я навулицю. Став на ній і стояв з таким почуттям, яке охоплює самотню людину на цвинтарі. В цю мить з-за повороту вибігла навулицю вантажна, закрита брезентом, машина, підіїхала до мене й зупинилась. У ній було двоє людей — шофер і гепешник у повній уніформі.

— Звідки ти й куди йдеш? — спитав у мене гепешник.

— З Харкова. Іду до сільради.

— Відяджений на посівну?

— Так.

— Знаєш, де сільрада?

— Ні.

Він показав мені й грізним голосом сказав:

— Поганяй. Я незабаром там буду. Чекай на мене мовчки.

Незадовго після цієї зустрічі я ввійшов у сільраду. Вона містилася в невеликій брудній кімнаті в старому будинку. У ній стояв стіл, кілька стільців навколо нього, з одного боку шафа, а з другого, під стіною, лава. В цій кімнаті було кілька молодих і літніх чоловіків й одна однісінка — молода жінка чи дівчина.

Я сказав, хто я й звідки, назвав своє прізвище й почав знайомитися з присутніми. Знайомлючись зо мною, всі називали свої прізвища й казали хто й звідки вони. Між ними був голова сільради, голова колгоспу — обидва комуністи,⁴ секретар сільради, секретар партійного осередку, секретар

комсомольського⁵ осередку, два сільські активісти — також комуністи, два красноградські міліціонери, інженер з Харківського паротягобудівного заводу й студентка з Харківського медичного інституту.

Уже вечоріло. В кімнаті темнішало, але ще було видно, і я почав приглядатись до цих людей. Перш за все, що відразу кинулося мені в очі, — їхні незвичайні обличчя. Вони були змучені, бліді, безкровні з чорними басаманами під очима, як це буває з перемученими, перевтомленими людьми з недоспаними ночами. Вони всі мовчали, дивлючись скоса один на одного, щоб хтось нарешті розкрив рота, але ніхто не обзвався. Я також сидів між ними мовчки.

Уже добре почало темніти, і низькорослий з вузькими плечима секретар партійного осередку запалив невеличку гасову лямпу.

Усі мовчали далі, тупо дивлячись на двері. Ще пройшло кілька хвилин і двері раптом відчинились. На порозі стояв знайомий мені з авта гепешника, презирливо оглядаючи присутніх жорстокими очима.

— Чи готові наряди? — спитав він у секретаря партійного осередку.

— Так точно, — відказав сільський вождь, витягнувшись.

— Чи все ти проковтнув?

— Так точно.

— Рухайся! Я від'їджаю в інші села, — побачимося завтра.

В кімнаті якусь мить панувала мертва тиша. Мені здавалося, що в ній я не чув людського подиху. Всі напружені дивилися на сільського партійного вождя, чекаючи "наряду" — по нашому спрямування на роботу. І партійний вождь вийняв з кишенні шматочки зім'ятых й заялезених папірців і, дивлючись на них, сказав, що цієї ночі продовжуватимуть незакінчену роботу п'ять бригад, по дві особи в кожній. П'ять бригад стягатимуть трупи мертвих з призначених їм хат на вулицю й складатимуть їх на купу. Шоста бригада з міліціонерів підбирає трупи на вантажне авто й відвозитиме їх за село в балку. Там скидатиме їх у заздалегідь викопану яму. Він подав "наряди" кожному бригадирові й закінчив тихо, але загрозливо:

— Цієї ночі ми мусимо роботу закінчити. Запам'ятайте це. Крапка. Рухайтесь!

Мені випало бути в одній бригаді з студенткою й іти з нею на "роботу" в близеньке сільце Кобзівку, що входило до Новопавлівської сільради. Я, як бригадир, узяв числа визначених хат у Кобзівці (коло кожної хати з вимерлими людьми були забиті колики з числами), і ми вийшли з сільради й подалися в Кобзівку на "роботу".

Небо було чисте, по ньому, здавалося мені, котився відрубаною головою місяць і навколо нього засмучені зорі ронили слози. Надворі було зовсім видно, ніби це була не ніч, а надвечір'я з легкими прозорими сутінками.

³⁾ Сільської ради.

⁴⁾ Так називали членів комуністичної партії.

⁵⁾ Комсомол — комуністичний союз молоді.

Ми йшли мовчкі. Я бачив її в профіль — її кругловиде обличчя, маленький рівний ніс і пасьми русявого волосся, що спадали її на ліве плече.

— Як тебе звати? — спитала вона в мене майже пошепки.

— Олекса, — відповів я. — А тебе... я знаю, як тебе звати — Людмила.

— Звідки ти знаєш?

— Звідки? Так називали тебе в сільраді? Забула?

— Забула... Забула все. Пустка в мене в голові. Мені часом здається тут, що в мене нема голови.

— Вона ввесь час дивилася вниз. — Ти маєш щастя.

— Я?

— Ти. Я четверту ніч уже на цій "роботі", а ти першу й останню.

Я коротко глянув на неї й не сказав нічого.

Незабаром ми ввійшли в Кобзівку й зупинилися коло хати з вісімкою на забитому коликові. Людмила перед порогом зупинилася й сказала:

— Усі інші витягали мертвих на вулицю за ноги. Я не могла... моторошно робилося мені. Тому ми з інженером виносили або тягли в рядні. Це по-людському...

— Я так само думаю...

— Дякую, — сказала вона й уперше глянула мені в обличчя.

Ми ввійшли в хату. При місячному сяйві, якого було повно в хаті, дуже виразно вирисувалися постаті мертвих. Дое дітей на ліжку, а коло них задубілої матері на колінах коло ліжка й витягненого батька на долівці. Глянувши на дітей, Людмила ніби задихнулася й з її грудей вирвалося ридання.

— Боже... Боже... Боже!... — вирвалися з неї обрубки слів. — Що ці діти винні? Я питую тебе... Чи ти чуєш?

— Чую, — відповів я.

— Людоїди!... Звірі!... Дияволи!... — вилетіли з неї гнівні слова. — Що вони вчинили з нашими людьми? — Вона заскимлила, як на пожарищі, й раптом схопила мене за руку. — Ти не чув, що я сказала!

— Не чув, — відповів я.

— Ти чув, але не кажи нікому.

— Я не скажу.

— Якщо ти скажеш, то знаєш, що зо мною буде?

— Знаю. Я ніколи нікому про нікого не кажу.

— Я вірю тобі, — сказала вона й додала: — не знаю тебе, але вірю... — Вона пустила мою руку. — Стягни рядно з ліжка й починаймо.

Я стягнув з дітей рядно, простелив його на долівці коло мертвої матері й положив трупик хлопчика.

— Положи й другого, — сказала Людмила. — Вони маленькі — понесемо їх разом.

Я положив другого хлопчика. Іхні трупи почали розкладатися, тому ми склали протилежні кінці рядна до купи й таким чином, закривши їх, понесли через сіни й подвір'я на вулицю. Там, за поламаним тином, положили їх поруч і, дивлючись на них, мені здалося, що вони не мертві, а сонні й щохвилини можуть прокинутися й благати в нас хліба. Мені стало нестерпно тяжко, і

я відчув, як котяться в мене по обличчі сльози. В цю хвилину з Людмиліних грудей, знову як грім, вирвалося ридання й, як грім, затихло.

— Ходімо, ходімо! — сказав я до неї й потягнув її за руку на подвір'я, а потім у хату.

Ми якусь мить стояли на порозі. Потім я простелив рядно на долівці, і ми з тяжким зусиллям положили на нього мертвого батька. Це була тяжка й непосильна тяганина, поки ми витягли його на вулицю, а пізніше за ним і матір мертвих дітей. Тепер усі лежали рядом з вимученими обличчями, зверненими до місяця. Людмила прошепотіла, тяжко дихаючи:

— Уся сім'я... Крім нас і міліціонерів ніхто не побачить її такою.

— Міліціонери не дивляться...

— І не побачить Бог?

— Побачить, але не розкаже...

— Не розкаже?

— Ми розкажемо, — вилетіло з мене, і я допитливо глянув на неї.

— Я ніколи й нікому не скажу, що ми говорили.

— Я вірю.

Кілька хвилин ми мовчкі дивилися в землю. Час біг. Ми мусіли виконати план — "очистити" ще чотири хати. Я підвів голову й у місячному сяйві побачив вантажне авто. Незабаром воно зупинилося біля нас. З нього вийшли два міліціонери й мовчкі почали кидати в середину мертвих, як дровиняки. Це видовище нагадало мені пекло, про яке я читав і про яке говорили мені люди. Я весь здригнувся й чимдуж подався на 'роботу' до другої хати. Я не оглядався, але виразно чув, як поспішала за мною Людмила.

Не знаю, як довго ми працювали. Пригадую лише, коли ми опорожнили п'яту хату, на сході почало рожевіти. Поволі пробуджувався день. Ale в садках було тихо, як буває після ненаситної руйнницької бурі...

Уранці всі бригади зійшлися в сільраді. Всі сиділи тихо, як сидять в суді обвинувачені, чекаючи кари. Сільський партійний вождь обвівши нас жорстокими очима, спітав у бригадирів, чи бригади виконали пляни. Пляни виконано, усі відповіли. Після цього сільський партійний вождь сказав, що всі ми можемо відпочити до дев'ятої години ранку.

— O дев'ятій годині, — закінчив він, — виконуватимем інший план.

До дев'ятої було якихось дві з половиною години, і я вирішив відпочити в сільраді. Тому я вийшов у брудну обкурену й незаметену залю й ліг на лаві. Десь за пару хвилин з'явилася Людмила й сіла далеко в кутку. Незабаром увійшов інженер і простягнувся на лаві поблизу мене. Я весь час дививсь у стелю, безнастанно думаючи про нічну "роботу". Ця думка не згасала, і я ніяк не міг заснути. Я почав перевертатися з боку на бік, потім ліг ницьма, стиснувши лаву обома руками.

— Ви пробуєте заснути, — сказав інженер стиха не словами, а якимись тяжкими й глухими складами. — Не заснете. Я вже четвертий день пробую — хоч на пів години заснути, але не можу, ніяк не можу. I не засну я тут, а вдома...

— Вдома? — Я обернув до нього голову.

— Вдома! — сказав він з притиском. — Таки сьогодні.

— Думаєте?

— Побачите. — Він розпростер руки й нагадав мені лежачого хреста.

Незадовго після цього нас покликали до кімнати голови сільради. У цій кімнаті всі були в зборі крім міліціонерів. Секретар партійного осередку сказав, щоб усі ми йшли до колгоспного двору сидати. Після сніданку сказав піти по дворах кликати до колгоспного двору тих, що лишилися в живих і можуть ходити. Там вони матимуть двічі на день їжу й таким чином влучаться в посівну кампанію. Слабосильні й кволі, що не можуть пересуватися, дістануть харчі вдома. Після цього харківські представники можуть їхати додому.

— Крапка! Рухайтесь до колгоспного двору, — закінчив сільський партійний вождь.

ЕДМОНТОНСЬКИЙ ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ

В цьому році українці у вільному світі відзначають 50-ту річницю страшного голодомору 1932-33 років на рідних землях, зорганізованого Сталіном... Таку страшну, жахливу історичну подію не можемо забути. Знаємо, що наші акції сьогодні не підіймають історію, але, можливо, зможемо запобігти такому жахттю у майбутньому. В цьому напрямі працюють спільно українські організації в місті Едмонтоні, під керівництвом Комітету Українців Канади на чолі з головою д-ром М. Снігуровичем.

7-го серпня 1983 р., в Українському Культурному Селі Спадщина, відбулася велика маніфестація, охоплюючи близько 15 тисяч людей. Головний промовець, достойний Браєн Малроней, підкреслив жах голоду, та наш обов'язок виявляти злочин та інформувати, щоб таку подію, ніхто не мав нагоди повторити.

Того дня теж відбулась вистава документів про голод, приготовлена Спілкою Української Молоді та Українським Інститутом при Альбертському університеті. Цю виставу можна легко транспортувати, тож вона буде ще в різних приміщеннях у місті Едмонтоні, як і поза Едмонтоном. Побіч цеї вистави, були представлені плани запропонованого пам'ятника жертвам голоду.

О годині 11-ї рано, відбулася Служба Божа і панахида для вшанування пам'яті мільйонів людей, які вмерли жахливою смертю в 1932-33-их роках.

23-го жовтня ц. р., відбудеться відкриття пам'ятника в місті Едмонтоні. Заходами Клубу Українських Професіоналістів (голова інж. Б. Шулякевич), Комітет Українців Канади здобув місце на запропонований пам'ятник, виготовлений артисткою Людмилою Темертай. Сам пам'ятник, із алюмінію, в формі великого зломаного кола життя; з голоду попухлі руки простягаються за допомогою. Після відкриття присутні підуть спільним маршем до "Едмонтон Конвеншен Центру", де відбудеться голодний обід (рідка супа, чорний хліб та сіль) на який запрошується представників інших груп.

Робляться заходи щоб надрукувати інформатив-

ну англомовну брошуру для широкого розповсюдження.

6-го листопада відбудеться меморіальний концерт у Ювілейний Авдиторії. Головним промовцем на концерті буде широкознаний журналіст Малком Магередж, очевидець жорстокого голоду в Україні.

Тільки поширення інформації та освідчення ширшого світового громадянства про події 1932-33 років на Україні уможливить запобігти такій трагічній події в майбутньому. Це наше завдання — наш обов'язок.

Комітет Українців Канади, тепер збирає пожертви на будову пам'ятника. Посвідки можна подати на "інком текс". Просимо вислати пожертви на слідучу адресу:

Alberta Ukrainian Commemorative Society
c/o 9227-72 Street
Edmonton, Alberta
T6B 1Y8

Проект пам'ятника жертвам великого голоду в Україні 1932-1933 рр. прийняла Управа Комітету Українців Канади в Едмонтоні на пропозицію жюри, що працювало в складі проф. Івана Кейвана, архітектора Юрія Черненка, д-ра Ф. Паниска та мистецького дорадника Варвари Джонсон, під головуванням д-ра М. Снігуровича. Проект вибрано з поміж шістьох.

Автором проекту є відома нашим читачам художниця Людмила Темертай (див. "Нові дні", квітень 1983). Свій дещо модерністський проект художниця назвала "Перерваний цикл життя". Пам'ятник зображає вертикальний диск (на 3 стіл), розірваний неприродною силою. Дві пари зморених рук конвульсивно простягаються до зломаного кола життя, а може й просять скорішого кінця людським терпінням. Диск буде виконаний у відполірованому алюмінію. Руки — із сталі. Написи на пам'ятнику будуть англійською, українською і французькою мовами.

Пам'ятник буде поставлений на площі Черчилля перед міською ратушею, а вроціште його відкриття плянується на 23 жовтня ц. р.

"У житті є благородство, яке ми даємо тільки вмираючим. Я волю покланятися незломному духові, який живе й після", — ствердила художниця.

М. Д.

НІМЕЦЬКІ РАДІОПЕРЕСИЛАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Уже довгі роки радіо "Німецька хвиля" говорить до народів СРСР. Німецькі радіопересилання вважаються найцікавішими й найоб'ективнішими, тому в СРСР їх слухає понад 10 мільйонів людей. Нещодавно впливовий німецький журнал "Ді Вельт" помістив редакційну статтю під вимовною назвою "Мова окупантів". Стаття підкреслює, що серйозним недоліком німецьких радіопересилань є те, що всі вони російськомовні і навіть такий великий народ як український не має змоги слухати цих радіопередач свою рідною мовою.

Журнал висловлює, що теперішній західнонімецький уряд знайде відповідні фонди на те, щоб говорити до народів СРСР не тільки мовою окупанта.

ІСТОРІЯ МОГО ПОКОЛІННЯ

I. СТАРОВИННЕ УКРАЇНСЬКЕ МІСТЕЧКО ОПІШНЄ

Ці спогади* називаю "Історія моого покоління". Це значить, на матеріалах моєї автобіографії я хочу показати ту бурхливу добу, в яку діяли мої річники — народжені тоді, як і я (1899 рік), або пару років раніше чи пізніше. Тобто те покоління, яке стояло на переломі старого дореволюційного й нового післяреволюційного життя. Це покоління дістало спроможність зіставляти старе з новим, що надзвичайно плідне, як плідне все нове, що народилось на грані двох історичних епох. Старші за мене, то вже дореволюційне покоління. От взяти мою покійну сестру Галю. Вона старша за мене менш ніж на два роки, але вона була людиною абсолютно дореволюційної доби. Навіть мовно російською, хоч була близькою аматоркою українських театрів, і пару років учителькою української школи. Але людиною дореволюційної доби в життєвих уподобаннях, в ментальності, в поклонянні дореволюційним кумирам. Не політичним кумирам, бо вона була аполітичною людиною. Отже, вона була лояльна радянська людина, інженер-геолог, але вихована царською гімназією, з російською культурою і з ігноруванням української. А от брат Яків, молодший від мене тільки на чотири роки, це вже пореволюційне покоління і на ньому не почувався значного впливу (може й ніякого) дореволюційної доби. Сьогодні він є український письменник у Києві.

А я — на грані. Посередині навіть у батьківській родині. Батьки мали дев'ятеро дітей: четверо старші за мене і четверо молодші. Я — посередині. Старші закріпили в собі дореволюційну ментальність, навіть російську культуру. Крім сестри Марусі, що передчасно померла 1920 року на 27 році життя. Вона, як полтавська студентка, потрапила у вир бурхливого в Полтаві українського національного відродження і стала українською націоналісткою в тодішньому розумінні. Але, очевидно, з дореволюційною життєвою ментальністю. А от найстарший брат Петро, 1890 року народження, залишився, як і сестра Галя, людиною російської культури. Українізація захопила й його, але так би мовити "технічно", а не духовно. Будучи харківським студентом, він з великим успіхом (досвідчений педагог) українізував радянські установи. Та коли прийшов сталінський розгром українізації, віддав свою дочку до російської школи в Харкові... Він був лояльний радянський службист, вилеканий в слухняності старою царською школою. Помер від рака 1954 року після ув'язнення за ніщо в таборах. Власне через мене, раніш ув'язненого, був заарештований і він.

Усі ж молодші від мене теж четверо — три мої брати і одна сестра це пореволюційне поко-

ління, яке, хоч і народилося до революції, але старе життя пам'ятає мало або й зовсім не пам'ятає. Я ж — посередині, на грані. Отож починаю історію моого покоління — річників, або трохи старших чи молодших, але тих, яких, як і мене, захопив вир революції.

Я зобразив докладно поділ ментальностей у батьківській моїй родині тому, що це було типово для всієї України: одні, старші — "старорежимники", інші, молодші — революційне покоління. У романі Ю. Яновського "Вершники" брати поділились — один у червоній армії, другий — в українській, третій — в білій денікінській. Те саме було в мене: брат Петро співчутав коротко денікінцям, сестра Маруся — петлюрівцям, я був українським комуністом, тобто, обстоював радянську, але самостійну Україну.

Але цей поділ у мене, як і у Яновського, типовий тільки для українського містечка. Тобто для серединного типу українського поселення. Це не місто, де українство було тільки вкраплене в русифіковану стихію. Це й не село, де українство було суцільне, хоч у верхівці мало теж проросійську ментальність: чимало інтелігентів, поповичів і синів заможних селян ішли добровільно до Денікіна, а не до Петлюри. Найбільш свідомого українства виділило після революції 1917 року українське містечко. Тому на цьому типові українського селища я хочу спинитися докладніше, бо й сам я походжу зі старовинного українського містечка Опішного на Полтавщині.

В українському селянському народі воно завжди звалось ОПІШНЄ, а не як тепер зрусифіковано ОПОШНЯ. Та й в правописному словникові Р. Голоскевича воно дерусифіковане тільки частково — ОПІШНЯ. Але сільські дядьки казали — "їду на ярмарок у Опішнє". Або — "від Опішнього до Полтави сорок верств". Після вибуху революції 1917 року я і на рік старший від мене теж семінарист (учительський) Олексій Правдюк завели звичку писати листи на адресу — "містечко Опішнє". Цим заразилися опішнянські українізовані поштові урядовці і виробили штемпель "ОПІШНЄ", який діяв, здається, і в часи українізації. Потім сталінщина завела "ОПОШНЯ", як ото й "РОВНО", "ЗЕНЬКОВ" і т. п.

Містечка, як великі селища на Україні, в Росії не існували. Не існували вони й на українській Слобожанщині (Харківщина), де великі селища називалися слободами. Наприклад, таке ж велике як і Опішнє селище в 12 кілометрах від Опішнього — слобода Котельва, Харківської губернії. Типовими містечками на Україні були: на Лівобережній Україні — Опішнє, Великі Сорочинці, Решетилівка, Нові Санжари та інші. На Правобережжі — Сміла Шпола, Ілінці, Коростишів, Коростень та ін. Зовнішньою ознакою українського містечка завжди було — декілька церков і певна кількість єврейського населення. Бо містечко завжди було не тільки сільсько-господарським але й торговельно-ремісничим селищем. Саме оце

* Це перший розділ із спогадів учасника революційних подій на Україні, що іх у цілості ще цього року видає КІУС в Едмонтоні.

рейське населення українського містечка надавало йому тієї специфіки, якої не було в Росії, де не було єврейського населення з "чертой оседлости", отож не було й містечка. За часів сталінщини милозвучна назва "містечко" зникла й була введена бюрократично-незграбна й стандартна для всього СРСР назва "селище міського типу". Три слова замість одного — гальмує тепер і презу, і статистику.

В чудовому дореволюційному багатомовному виданні "Імператорського географіческого общества" бло три томи, присвячені "Малороссії". Там про всі українські містечка і більшість сіл були подані докладні відомості. Про Опішне було сказано, що воно вже згадується в літопису XII сторіччя. Але мене вразило вже на еміграції слово, почуто в розмові з білорусами — "апошня", тобто — останнє. І я подумав: під час Литовсько-Білоруської держави Опішне було дійсно останнє селище полтавського плоскогір'я на кордоні з незаселеним степом пізнішої Слобожанщини. І це плоскогір'я аж до Полтави крутко обривається в долину річки Ворскла, становлячи природний кордон з диким тоді незаселеним степом Слобожанщини. Опішне було справді істотним селищем, розташованим на горі перед диким степом, ніби як фортеця. Та й справді фортеця; штучно побудовані земляні вали відділяли цю опішнянську височину від спаду в дикий степ. В середині цих валів у самому Опішньому була найвища точка тієї височини, що мала традиційну для всієї України назву — "Лиса гора", яку завжди обвивають вітри із Слобожанщини. Під Лисою горою — старовинне Городище, де недавно українські археологи розкопали сліди доісторичного селища. Ще й за моєї дитинства я чув від старших людей, що на Городищі, коли вночі під Великденський прикладти вухо до землі, то чути як гуде зпід землі дзвін...

В тому ж географічному виданні "Малороссия" я вчитав, що в Опішньому й навколо чимало слідів історії. Безкінечні льохи — підземні ходи невідомого походження, які не раз весною від мокрої землі провалювались. По дорозі на Полтаву — диканські могутні дубові ліси з маєтком князя Кочубея і з його фамільним музеєм у селі Диканська, де зберігалася скривавлена сорочка Василя Кочубея, якому було відятто голову з наказу Гетьмана Івана Мазепи. Сам шлях від Опішнього до Полтави старовинний, дуже широкий, (на багато десятків метрів). В "Наталці-Полтавці" є пісня — "Видно шляхи полтавські". Не доїжджаючи до Полтави — Шведська могила — великий гранітний обеліск з написами шведською й російською мовами в пам'ять поляглих шведських вояків. Обеліск — судільний велетенський граніт, привезений із Швеції (казали мені старші люди).

В тому ж географічному виданні "Малороссия" сказано, що в XVII-му сторіччі в Опішньому стався державний переворот — козаки забили гетьмана Івана Брюховецького і обрали на гетьмана Петра Дорошенка. Що в Опішньому перебував гетьман Іван Мазепа разом з шведським королем Карлом XII незадовго перед Полтавською битвою.

Під враженням розгрому Москвою в 1930-х роках українського відродження, я, сидячи в сталінській тюрмі, почав був писати поему "Опішне". Тоді в тюрях відбирали всякі засоби до писання і я користувався шматочком графіту з олівця, пишучи на аркушиках паперу до курення. Ось три строфі, які я встиг написати за кілька днів. Написав одну строфу і зашив у одяг. Другу — зашив. На третій впіймався.

Опішне, Опішне, шляхи Полтавщини,
І шведські могили й історії дим,
Іван Брюховецький, Петро Дорошенко,
Трагічний Мазепа, Страшний Лебедин.

Замріяне Ворскло, столітні діброви,
Сумна порожнеча старих городищ,
Внизу Слобожанщини далі вітрові
Відносять у безвість сліди бойовищ.

Блукануть в льохах неоплакані тіні,
Минулого жертві і жертві нові,
А хмарі несуться і близнаки сяють,
І кличі над степом гудуть бойови...

На третій строфі мене впіймав тюремний "надзор". Крізь очко в дверях він помітив, що я пишу, швидко увірвався в камеру і відібрав шматочек графіту і клаптик цигаркового паперу з оцією третьою строфою, добре що не з першою — про "трагічного Мазепу". То бу би доказ моого "буржуазного українського націоналізму", який мені й без того пришивали. А третя строфа абстрактна: якісь "неоплакані тіні" в опішнянських льохах. Мій слідчий НКВД єврей О. Поліщук тримав у руках цей папірець і пильно допитував — що це за "тіні, минулого жертві і жертві нові"? Пишучи, я мав на увазі і українських козаків, замучених в болотах на будівництві Петербургу, і четвертованих в Лебедині Меньшиковим мазепинців, і нові московські жертві голоду 1933 року. Але слідчому НКВД Поліщукові я сказав, що я писав про жертві "поміщицько-буржуазного режиму, білогвардійської денікінщини" і т. д. Для третьої строфі (без Мазепи) мої пояснення виглядали правдоподібними і слідчий Поліщук відстав від мене. А поема моя на тому й скінчилася.

Повертаючись до Опішнього, скажу, що до сашої революції ніхто там не знав його української історії. Інтелігенція була видресикувана на російський імперський лад. Мандрівні українські теари, які в літні сезони наїжджали до Опішнього, ставили навіть п'есу *Мазепа* але лояльну до царського режиму, де йшлося про роман Мазепи з Мотрею Кочубеївною і про його зраду Москві. Навіть серед опішнянських інтелігентів, які кохалися в українстві (їх було мало — на пальцях перелічити) не було цільних уявлень про українську національно-політичну історію. Імперсько-російські концепції, прищеплювані російською школою, роз'їдали національну істоту української історії в уявленні низової інтелігенції, робили її малоросійською.

Населення Опішнього становило 8 тисяч. Там було п'ять парафіяльних церков і шоста на цвинтарі. Було три школи — двокласова (п'ятирічна)

міністерська хлоп'яча, чотирирічна дівчача і нова чотирирічна земська мішана хлоп'ячо-дівчача. Крім того при деяких (не всіх) церквах були церковно-парафіяльні трирічні мішані школи. Навчання велося російською мовою і це робило великих труднощі для українських дітей. Пам'ятаю моя старша сестра Маруся розповідала як у її отій дівчачій школі учениця не могла вимовити фрази з вірша "Іван Сусанин" про російського селянина, якого зарубали польські жовніри, бо він не хотів їм показати де живе новообраний молодий російський цар Михаїл. У вірші є така фраза про зарубаного Сусанина — "И бедный Сусанин весь в ранах упал". То українська дівчинка механічно "зазубрила" цю фразу так — "И бедный Сусанин весь враг накипал." І не допомогли ніякі зусилля вчительки змусити школярку "зазубрити" незрозумілій зміст ще в іншому незрозумілому варіанті. Таких прикладів з шкільної практики я знав багато. Вони звучали тоді навіть весело. Тільки пізніше ми зрозуміли в якому трагічному стані були українські діти, позбавлені рідної школи...

В Опішньому майже все населення було козаки. "Крестьян", колишніх кріпаків, вули одиниці. А за царських часів населення імперії ділилося за станами ("сословиями"): дворянин, купець, міщанин, крестьянин і т. д. У моїх посвідченнях про закінчення школі ставилося — "Іван Майстренко, син козака..."

В народі зникали правильні уявлення про козаччину. Живі були спогади про чумацтво. По-сусіству з нами жив заможній селянин — козак Тарас Радченко. За молодих літ він чумакував — їздив волами у Крим по сіль і по рибу. Ділився спогадами про свої мандри. Часом варив з моїм батьком у нашому садку під дубом "кашу" — пшоняний куліш із м'ясом. Бувало нап'яться при тому і співають пісень. Чомусь найулюбленнішою для обох була пісня "Ой, горе тій чайці..." Припускаю ще й тепер, що політичного змісту в ту Мазепину пісню мій батько й чумак Тарас не вкладали. Але підвідомо щось таки ховалось за вибором ними саме цієї пісні.

Взагалі підвідомі національні почуття в народі зберігались. Вони жили насамперед у піснях. Жили в дещо обридливому ставленні до "карапів" "рознощиків", які ходили по українських селах з важкими паками за плечима і продавали людям різну московську мануфактуру. В Опішньому перед революцією вже не зберігся український трахт, але в деяких селах нашого Зіньківського повіту дівчата й жінки носили плахи, запаски, вишивані сорочки з корсетками. Таке я не раз бачив наприклад, у великому селі Ковалівка, через яке проїжджав до своєї семінарії у Великих Сорочинцях. Одяг у заміжніх жінок був і в Опішньому більш традиційний, ніж у дівчат. Наприклад, жінки носили по святах кубову пару з дещо дорожчої кубової темносиніої (трохи зеленуватої) матерії в дрібних квіточках: рясна спідниця й довга з поясом кофта. На другий день після одруження дівчина відразу одягала пов'язку — щось на зразок капелюха, пов'язаного з шовкової хустки. Пов'язку мусіла одягати також

дівчина, яка народила "байстрятко" (нешлюбну дитину). Усі жінки щодня одягали очіпки — уже пошита шапочка. Без очіпка жінці непристойно було появлятися на люди і таку жінку звали "простоволоса". Деякі опішнянські дівчата іноді носили по святах вишивані сорочки з корсетками (безрукаві кофти). Але в мій час дівчата опішнянські більше вже тулились до міщанського одягу. Плахт у Опішньому вже не носили. Їх доношували окремі бабусі.

Мужчини селяни взимку всі одягали чумарки й смушеві чорні шапки. Чумарка у свята підперевувалась кольоровим довгим поясом — червоним, синім, зеленим і т. д., який кілька разів обкручувався навколо корпуса, а кінці спускалися по боках. По неділям, коли в Опішньому іноді скликався "волосний сход" (селянське зібрання), помимо мого двору проходили групами селяни — усі в чорних або темносиніх чумарках з кольоровими поясами. Хлопчиком я заздрив, що не маю такого пояса і не раз підперевувався замість нього звичайним вишиваним рушником. В зимові морози дядьки й жінки носили білі вишивані кожухи. Все це сьогодні змите пореволюційними хвилями і молоде покоління навіть і не знає про це.

Вже за мого дитинства з народного побуту почали зникати місцеві вироби для одягу і замінятися московською мануфактурою. Зникало домотканне сукно з овечої вовни...

З конопляного прядива ткалося полотно, яке вибілювалося на березі річки на сонці. Часом цілі береги були вистелені білими смугами цього селянського полотна. З нього шилася білизна. На ярмарках спеціальні ремісники вибивали темносинію фарбою візерунки на принесеному жінками полотні. А з нього старшим чоловікам (в мої часи дідам) шилися широкі штани, жінкам спідниці, дітям різний одяг. Але молодь, та й дорослі відштовхувались від цього добротного кустарного виробу, за який нині в Європі люди платять великі гроші. Та і в нас тепер, мабуть, платили б, тільки воно не виробляється. А люди вже тоді, до революції, шили одяг з фабричної дешевої мануфактури.

З таких виробів в Опішньому збереглися нині тільки вишивальні та ганчарні майстерні, утримувані державою, де виробляються стилізовані українські вишивки й знаменитий опішнянський ганчарний посуд та керамічні прикраси. Кажуть, що опішнянське ганчарство старовинне — чи не з трипільської ще доби.

(Закінчення в наступному числі)

МИСТЕЦЬКІ ВИСТАВКИ В УВУ

Від 15 квітня до 13 травня ц. р. відбувалась у залі Українського Вільного Університету в Мюнхені виставка ікон мистця Михайла І. Мороза. Виставка мала багато відвідувачів і добре відгуків в пресі.

Від 25 травня до 19 червня відбулась там же виставка картин мистця Ігоря Кордюка. Влаштовування виставок українським мистцям — це одна з корисних діяльностей УВУ.

НАПЕРЕДОДНІ ІУ-ГО СКВУ

За два місяці відбудеться в Торонто четвертий з чергі Світовий Конгрес Вільних Українців. І ні для кого не є таємницею, що на цьому Конгресі т. зв. Організації Українського Визвольного Фронту (популярніше бандерівці) спробують визволити СКВУ від своїх опонентів так, як уже давніше визволили Союз Українців у Великобританії й Український Конгресовий Комітет у США.

Тому дивно було читати в "Новому Шляху" з 3-го вересня заспокійливу й присипляючу статтю ред. Івана Кедрина, який ще так недавно пропонував відкласти Конгрес взагалі, а тепер авторитетно запевняє, що "канадські організатори розумніші" і не допустять до того, що сталося на останньому Конгресі УККА. Треба сказати ясно, поки ще час, що в нашій отруєній громадській атмосфері успіх СКВУ залежатиме не від розуму тих, які технічно його підготовляють, ні навіть не від президії, яка ним керуватиме, а від наставлення та закулісних потягнень провідників двох найбільших українських націоналістичних партій, які формально навіть не є членами СКВУ.

Очевидно, дуже багато залежатиме також від кількості, якості і наставлення офіційних делегатів, що їх вишилють на Конгрес наші Церкви та центральні громадські, професійні, ветеранські, культурні і молодіжні організації. І тут ми підходимо до кореня наших болючих проблем.

Постійне стремління до росту, до поширення своїх впливів і навіть гегемонії — це природна пристрасть всіх живих і динамічних організмів. Найдинамічнішим організмом у нашій українській дійсності останніх 50-ьох років виявилися — на добро чи на зло — бандерівці. Не може бути сумніву в тому, що на Конгрес СКВУ вони і цим разом пошлють від різних організацій максимальну кількість своїх довірених людей, які голосуватимуть так, як їм накажуть їхні зверхники. Не маю до них за це якихсь претенсій ані жалю, хоч їхньої тактики не схвалюю, а їхні часто нечесні методи поборювання партійних противників засуджу. Зате маю претенсії й жаль до більчих ідейно груп за їхню пасивність, незгуртованість, а часто й брак почуття відповідальності не лише за долю всієї української нації, але й за силу та престиж своїх організацій. Вони майже ніколи як слід не готуються до з'їздів, не посилають на них своїх найкращих людей, а якщо випадково й вишилють, то без належних побажань та інструкцій.

Кільканадцять років тому мене уповноважили репрезентувати на одному конгресі КУК організацію, яка, мабуть уперше в своїй історії, своєчасно заплатила членську заборгованість і вислала майже повний склад призначених їй делегатів. Щойно на конгресі виявилось, що ці делегати не мали жодних інструкцій ані від філій, ані від головної управи своєї організації. В одній з кімнат скликали коротку нараду для узгодження дій і

нібито договорились до деяких спільних рішень. Але коли прийшло до голосування, то кожен делегат моєї організації голосував інакше. Так у нас розуміють демократію... І з того часу я дуже рідко й нерадо "репрезентую" будь-котру свою організацію на ширших форумах.

Мені можуть закинути необ'єктивність, мовляв, все справді цінне, велике, сучасне, непроминаюче (Український Гараврд, "Енциклопедію Україно-знавства", Канадський Інститут Українських Студій, Шевченківську Фундацію, Закордонну Гельсінкську Групу, "Білу книгу про чорні діла Сталіна", видання "Прологу" і "Смолоскипа" і т. д.) створили на еміграції не бандерівці, а ті, кого бандерівські провідники постійно очорнюють і ненавидять. Це правда, але не повна. Во всі ці варгості створено передусім завдяки зусиллям і жертвам одиниць, а не організацій. Прикро признатися, але наші т. зв. демократичні організації таких осягів досі не мають і дуже мало до них спричинилися.

Четвертий СКВУ — це, може, остання нагода для них виявити свою організованість, ідеальність, силу і почуття громадської відповідальності за долю інституції, яка є останньою надією для багатьох українців на батьківщині і тих, що тут. Тож хочеться вірити, що всі ці організації не покладатимуться лише на розум "канадських організаторів", а таки своєчасно вплатять до СКВУ свої мізерні фінансові зобов'язання, зголосять повний склад кращих своїх делегатів і своєчасно домовляться одні з одними бодай про особу президента чи виконавчого директора СКВУ, які своїм авторитетом, досвідом і характером стоять високо понад нашим стоподілом і мають довір'я та респект значної більшості.

Такі люди, на щастя, в нас є, але домовлятися з ними про очолення СКВУ треба сьогодні, а не на Конгресі. Тож дорогі делегати і різного кольору, ідеологій і темпераментів провідники! З нагоди замряченого IV-го СКВУ подаруйте стурбованій, огорченій і розсвареній українській громаді хоч раз приємну різдвяну новину — сильний, розумний, авторитетний, згармонізований і надпартійний Секретаріят СКВУ. Ви зможете зробити таке чудо, якщо тільки справді цього захочете.

M. Дальний

"ГОМІН" І ВІДГОМІН

Наш давній "приятель" тижневик "Гомін України" надрукував у числі за 27 липня ц. р. велику редакційну статтю, під вимовним заголовком "Віда на ворожий млин". Хоч приводом до цієї ненависницької статті нібито послужив недавно випадок у Львові англомовний пасквіль якогось А. Стуркуля п. н. "АБН; бекстейдж експозе", проте вся стаття склерована не проти радянського наймита-пасквілянта, а проти "Нових днів", зокрема ж проти моєї особи.

Цим разом редакторів "Гоміну України" виїв з рівноваги (якщо їм взагалі ця пристрасть властива) факт, що автор більшовицької брошу-

ри зацитував з моєї минулорічної статті (див. "Дещо про АБН Кореспонденс", "Нові дні", липень-серпень 1982, стор. 36) "... майже два абзаци, щоб "доказати", що "матеріали там публіковані, як і діяльність Бльоку і Американських Притягів АБН, у великий мірі осуджувані навіть націоналістами" (підкреслення моє — М. Д.).

Редактори "ГУ" пишуть "ми не хочемо тут аналізувати писань ред. М. Дального про "АБН Кореспонденс" (а де ж ви їх будете "аналізувати", панове? Чи не на закритому "суді" часом?), але за звичкою й без аналізу приписали мені цілу дюжину "злочинів", за які при першій нагоді залюбки вліпили б "сім плюс п'ять", якщо не гірше...".

Вірте-не-вірте, але "Новим дням" і досі не прислали згаданої брошури А. Стуркуля. Не могли ми дістати її навіть в "Українській книзі", де щораз менше книг і щораз то вони дорожчі. А не бачивши цієї брошури, я не знаю, які саме два абзаци з моєї статті міг зацитувати більшовицький пропагандист, не пофальшувавши їх і не висмікнувши з контексту. Редактори "Гомону України", з якихсь неясних причин, заховали ці еретичні абзаци від мене і від своїх читачів; маєтъ, чимсь невигідні їм ці "абзаци". Проте, навіть пе читавши тієї більшовицької брошури, я заризикую твердженням, що в ній є багато більше абзаців з бандерівської преси, а може навіть з виступів самого голови АБН, ніж з "Нових днів". І якщо провід ОУНр прийде колись до висновку, що редактори їхньої преси цим самим ллють більше води на ворожий млин, ніж маловодні "Нові дні", то уважайте, щоб ми не помінялись стільцями і посадами.

А втім, не журтесь, панове: я лише жарую й така доля вам не загрожує. Я не належу до "лучших людей", не маю владарських амбіцій і навіть у незалежній Україні — як сказав про себе Єлчеслав Чорновіл — залишуся тільки редактором опозиційного до влади журналу, щоб "гавкати раз-в-раз, щоби вона не спала". Цебто — Україна, а не перечулена влада.

НАШІ МИСТЦІ І ЧУЖІ "ДИРИГЕНТИ"

Від післясталінської "відлиги" аж досі "Нові дні" поспідово виступали за якнайширші зв'язки культурні, персональні і навіть політичні між Україною і рештою світу. Ми виступали, виступаємо й будемо виступати проти впертих намагань Москви ізолювати Україну від світу, від джерел світової культури зробити її глухою провінцією російської імперії. За такий підхід до українських справ нас мазали простодушні наші урапатріoti і їх нечесні суфлери не в одній бочці дъогтю. Це речі загальновідомі, але їх треба пригадати ще раз, у зв'язку з цим, що скажу далі.

"Нові дні" не раз писали про популярну українську співачку Софію Ротару, про її надзвичайний ансамбл, і висловлювали бажання бачити їх з концертами на канадській землі. Кремлівські політичні "режисери", які вирішують, кого й коли вислати за кордон, мали не рік, не два й не п'ять,

щоб прислати Софію Ротару й "Червону Руту", які найкраще виконують репертуар зокрема злочинно вбитого, але безсмертного Володимира Івасюка. На жаль, на різні заходи в справі заокеанського турне Софії Ротару московська відповідь завжди звучала — "нет!".

I ось, зненацька, занепокоєна запізненим на 50 років світовим розголосом про штурно викликаний жахливий голод в Україні, Москва раптово прислали до Канади Софію Ротару, щоб її концертами зламати одностайну жалобу свідомої української громади в пам'ять мільйонних жертв голоду 1933 року й щоб нас "розвеселити".

Ми високо цінуємо таланти, працю й осаги українських мистців, але рішуче протестуємо проти такого схидного й нелюдяного використування їх спричинниками найбільшої катастрофи в історії українського народу. Ми шануємо виняткову українську співачку Софію Ротару і її ансамбл, давно бажали почути й побачити їх виступ, але в цей рік нашої національної жалоби на їхні концерти не йдемо самі й не рекомендуємо йти читачам нашим. Якщо наші канадські співгромадяни, в зв'язку зі знищеннем советами цивільного корейського літака і 269 його пасажирів, відмовились від розвагових трюків прославленого московського цирку і наказали йому повернутися до Москви, то наша громада тим більше повинна проявити цим разом принциповість і солідарність у пам'ять жертв безвинних мільйонів.

Тож, вибачте, Софіє і всі мистці-співучасники. Наш протест не проти вас, а проти ваших бездушних, ворожих злочинних "диригентів", які прислали вас цим разом таки з цинічно-провокативною метою. І до побачення іншим, щасливішим разом, у репрезентативніших концертових залях, виповнених ентузіастичними шанувальниками вашого таланту.

Хоч, все ж таки, тих, що зневіривши у щасливіший час, не послухають нас, і вже ходили або підуть слухати вас, зрадниками не назву, каменем у них не кину й українського патріотизму в них не відбратиму. Бо це справа їхнього і тільки їхнього чуття і сумління.

85-ЛІТТЯ ПРОФ. М. О. МУХИ

В неділю 11 вересня ц. р. вільний український православний світ відзначив скромно, але культурно, 85-ліття одного з найактивніших своїх діячів — проф. Михайла Олександровича Мухи. Урочистість відбулась після Служби Божої і молебня в катедрі св. Володимира в Торонто. Програмою успішно керував голова Брацтва п. В. Літвінов. Добру доповідь про життя і громадсько-церковну діяльність заслуженого ювіляра (теперішнього голову Видавничої комісії Комітету для відзначення 1000-ліття Хрещення України) прочитав голова Ювілейного комітету сот. Юрій Стефанович. Після смачного обіду він прочитав Митроп. грамоту від владики митрополита Андрія з Вінніпегу і привітання для ювіляра, які

Закінчення на стор. 33-ї)

НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

(12) Полтава

Я саме пірнаю у спогади... і потягом іду з Києва до Полтави, коли в хату заходить Христя. В руках тримає книжечку Остапа Вишні "Кримські усмішки". Якусь мить вона критично дивиться на мою писанину, а потім зауважує:

— Остап Вишня якось казав, що добрий кореспондент пише свої враження, перед тим, як рушати у подорож, а ти вже з рік, як їздила, а й досі сопеш над ними!

— А як гадаєш, — запитую Христю, — чи радили йому на серйозні теми жартома не писати?

— Та, мабуть, було всього, та хіба ж він послухався, от і прийшлося помандрувати, куди Макар телят не ганяв. Бо кого слова не беруть, з того шкуру деруть.

— А "Сибірських усмішок" він так і не написав, ні перед тим, ні потім.

— Ти, що, до Остапа Вишні рівняєшся? — суворо запитує Христя.

— Ну, що ти, далеко куцому до зайця, — сміюся, — я лише з цікавости, в принципі, хотіла б знати, як йому було. От, приміром, яка реакція була б у нього, як би сказати: А тепер свої "кримські усмішки" напиши простою мовою, без викрутасів!

Христя сідає й задумується, а я знову рушаю у свої мандри...

Потяг постукує колесами, за вікном уже ніч. Ми попили чаю і тепер лаштуємося спати. Нам видали постіль: матрац, подушку, ковдри і простирадла. Все це коштує одного карбованця. Ритмічне хитання вагонів заколисує нас до сну. Я теж заспівала. Ралтом прогинулась. У купе було тихо. Потім почувся шепіт. Говорили на верхніх полицях. Розмова, видно, була перервана, а тепер знову відновилася. Чую лише уривки з неї.

— ...Я й кажу синові, привикай... тобі це лише начинається... хуже буде... кращого не жди...

— І що ця туристка може побачити...

Ще довго вони говорять: про щоденне життя, про начальство на роботі і поза нею. До мене долітають лише клаптики їх розмови. Шепіт їх врешті втихає, а я ще довго лежу і думаю...

П'ята година ранку, приїжджаємо в місто Полтаву. Нас зустрічають і везуть у мотель. Тут саме снує повно шведів. Приїхали відвідати могили своїх предків.

— Хто ж іще з іноземців сюди навідується?

— Та німці бувають, тягне їх поглянути на місце давніх подій.

Ідемо оглянути місто. Воно зелене, як і колись. Відійдеш трохи від центру і зразу опинишся на тихенькій вуличці. Хатки з малими віконцями і ставнями, як у давнину, стоять оточені городами і садками. Ідеш такою вуличкою, збоку у спориши гребуться кури, далі бабуся пасе козу, а у дворі

де-не-де стоять стоги сіна. Це для корівок, які десь саме пасуться. Ралтом надходять хмари і лле, мов із відра, дощ. Передбачливі громадяни для цієї оказії кинули на дорогу дошки та інші придатні речі і ви стрибаєте по них, обминаючи калюжі. Та незабаром вже сяє сонечко, навіть пече і все висихає. Але помалу прогрес і сюди добирається і на місце старих хаток, виростають коробки-будинки.

Ходимо з Христею, заглядаємо по крамницях. Саме кінець бюджетного року. "Неходкий" товар виносять на вулицю і розкладають його на столах. Це саме ми бачили й у Югославії. Роздивляємося на все, намагаємося прицінитись. Та хіба ж його порівняєш до наших цін? Ось шкіряні черевики 50 крб., але вигляд у них "незакадишній", як кажуть місцеві. Багато взуття із синтетики, і в кімнаті де воно розставлене панує якийсь сильний специфічний запах. Приміряємо суконки. Кращі коштують 50-70 крб., є й дешевші. Ті, що по 12 крб. зразу розбирають. Матерія літня від 6 крб. до 18 крб., зимова 24 крб. Ситцю зовсім не бачили. А яка ж платня? — цікавимося. Та інженер дістає 120 крб. на місяць, вчитель зразу 100 крб., а потім більше, залежно від стажу. Заходимо у крамницю. Тут рушники вишивані, плахти та інший крам у тім стилі. Покупців лише двоє. За хвилин десять знову проходимо біля неї, а вже й черга стоїть.

— Що дають? — питаемося у дебелої молодиці.

— Та я й сама не знаю. Спішу зайняти чергу, а тоді й питати буду. Такі тепер стали люди, метуть, що не є. Це не перед добром. Але раз інші припасаються, то й собі треба не відставати.

Підходимо до одного прилавка, розглядаємо ранкові халати, привезені зі сателітних держав. Перекидаємося словами з продавцем.

— Звідки ви так гарно української мови навчились, мабуть вчителюєте на селі? — запитує він.

— А це тому, що ми з Австралії приїхали, — випадає Христя.

— Ну чого ти так, — намагаюся вгомонити її шепочучи.

— А, що ж, рубаєш біля сука, треба раз у сук, — уточнюю вона.

Надвечір чимчикемо на околиці міста, шукати наших знайомих. Це нова дільниця. Рядочками стоять п'ятіповерхові будинки. Всі однакові сін'яні. Дехто в своїм кутку посадив город, посіяв квіти, в інших росте бур'ян. Знаходимо потрібну адресу. Ліфтів до п'яти поверхів немає, треба тъопати на власних, батьківських. Жіночка одна теж нам компанію підтримує і жаліється:

— В мене мати стара, так вона все сидить у квартирі та у вікно дивиться. Тяжко їй вниз і нагору сходити. А наші сусіди з п'ятого поверха, так у них дитя калічне родилось. То вони поки знесуть його вниз та знову нагору, попосоплять бідолашні. А воно ж росте з року в рік, усе важче. Просили, щоб дали їм квартиру на першім етажі, так хто схоче мінятися.

Ось і зустріч із знайомими. Вітаємося обнімаємося, сідаємо за стіл. Нас вгощають супом-окропшюкою. Яке зараз усе смачне. Невістка в них росіянка, але говорить по нашому. — Аякже му-

сила навчитись", — сміється вона. Зустрічаємо їхню дочку, вчителює десь під Полтавою. Говорить чудовою українською мовою. А вимова яка гарна, куди там нам до неї. Вдягнена і смаком, гарно підстрижена. Наші господарі зводять розмову на квартири: скільки кубометрів кожному належиться. Запитують, як у нас. А я дивлюся і думаю про дідуся цієї дівчини. Живе він у далекій Австралії, сам, як палець. Його друзі давно поодружувалися, мають дітей і внуків, а він однолюб, все про своїх на батьківщині згадує. Повістали в друзів і внuki, та й нарікають тепер дідуся, що їхні нащадки, своєї мови відцуралися, чужою обходяться. А він слухає їх і зідхає: А я ж своїх ніколи не побачу."

І як зрадіє він, коли, повернувшись, скажу йому: "А твоя внука гарна, як яєчка і говорить рідною мовою! Він напевне витре сльози і всміхнувшись, скаже: "Козацькому роду нема переводу!" I, може, старому полегшає.

На другий день пішкуємо до музеїв. Спершу до художнього, пізніше у красозвінавчий. Цей будинок збудований ще до війни за проектом Василя Кричевського. І знадвору й всередині він прикрашений народними розписами. Зараз готуються до республіканської виставки. Розставляють опішнянські глечики, різьблені речі з Косова. А вишівок скільки з усіх закутків! В іншім відділі захоплюємося старовинними килимами. Вони вже подекуди й діряви, але як чарують своїми барвами, візерунками. Аж не віриться, що все те було давно "примітивними" засобами.

Дивимось на козацьку зброю, далі на чумацький виряд і згадалася пісня: "...Пропив воли, пропив вози, пропив ярма ще й занози й все чумацьке добро..." Оце воно тес добро тут зберігається. Потім йдемо оглянути звірів і птахів України. Де вони живуть, які гнізда, і навіть співи кожного птаха послухати можна.

Але всі ці захоплення експонатами відходять на задній план, коли ви входите до залі, де розкладені речі з Полтавського бою.

Вашу увагу приковують мапи, пляни, де яке військо стояло, як ішли до бою, яку мали стратегію.

8-го липня 1709 р. тут, під Полтавою, відбувся вирішальний бій.

Шведське військо на чолі з королем Карлом Дванадцятим і українське під проводом гетьмана Мазепи билося з силою російського царя Петра Першого. Згинуло багато люді. Переміг московський цар, щоб на довгі роки запанувати на цих землях. Українські полки були по однім і по другім боці! І це найболячіше! Ви дивитеся на макети з бою, написи і бачите: отут стояли з шведами запорожці з Костєм Гордієнком, а отут напроти з царським військом стояли козаки з Іваном Скоропадським. Це ж що, свій на свого? І ваше досі здорове серце починає нити, кривавити. Ви робитеся, дослівно, фізично хворі! Вся вага того моменту, тут, перед вами, як на долоні. Тут вирішалася доля вашого народу, ваша доля!

На місці бою тепер зелене поле, лиш позначки лишилися, де були земляні укріплення — редуты. За містом стоять музей і поруч пам'ятник поляглим з московського бою. А по шведах теж зали-

шилась могила і ще приказка у народі: "пропав, як швед під Полтавою". Козацької ж даремно шукати, зрівняли землю, ще й дерева поблизу повирубували. Щоб не знали нащадки. Мабуть і мертвих боялися!

На околиці є ще пам'ятник, де Петро очував перед боєм, і церковця поруч стоять занедбана. Коли глянути вдалечину, видно Мотрин монастир. Там черницю доживала дочка Кочубея. Мазепина хрещениця, яку він любив і бажав одружитись. Внизу близьчі річка Ворскла, зеленіють верби, стеляться городи, мріють лани. Гарно як! Жити б тільки та радіти. І так тяжко на душі. I це почуття не кидає вас під час всього побуту в цьому місті.

Місто Полтава старе, розташоване на перехресті шляхів. Є тут плита, де зазначено, що князь Святослав йшов не печенігів і спинився тут подорозі, в місті Лтаві...

Другого ранку буджуся від співу півнів. Здається, коли лежати отак, не ворушитися, не розплющувати очі, можна знову бути дитиною. Але Христя вже встала, товчиться, як Марко по пеклі. Я розплющаю очі і знову стаю... доросла. А вона вітає мене з днем народження, подає листа, телеграму від чоловіка й діток. Кожен вік має свою компенсацію! I ті кілька слів на клаптику паперу, сповнюють моє ество щастям, радістю і вдячністю за цю хвилину. Згадую, як рік тому мріяла й плянувала цей день.

Сьогодні рушаємо в подорож по Полтавщині. Це Христина витівка, каже: — дарунок для тебе. Котимось по шосе. Сонечко усміхається. Навколо, зовсім, як у пісні: "Ой у полі вітер віє, а жита половють..." Сьома година ранку. Пройжджаємо повз Диканьку. Тут колись Кочубей та Іскра писали цареві донос на свого гетьмана. І тут же у їхній господі, після їх страти, сам Мазепа приймав запорізького кошового Костя Гордієнка, який обіцяв вірність гетьманові і допомогу запорізького війська. Він дотримав слова, але більшість козацьких полків залишилась по боці царя. I приходить на думку вірш М. Чернявського: "...Що Хмельницький прибав під Пиливою, те Мазепа програв під Полтавою. А вже решта пани наші темні, продали за чини, за нікчемні..."

Ось їдемо вулицями, славної керамікою Опішні, наближаємося до містечка Зіньків. Колись, давно, під час війни, цим шляхом ішли троє подорожників: Анатоль Гак, батько і я.

— Ну, як там, ар'єгард тримається? — запитував Анатоль Якович. Він жартував, намагався мене підбадьорити. Я напружуваля останні сили, ішла наперед, щоб знову стати "авангардом".

Пізніше у селі, недалеко звідси, ми проживали: мама, я і його дружина Валентина Степанівна. Давні то були часи. Відомий письменник гуморист Антоша Ко — Анатоль Гак — Антипенко вже помер, і зосталася його вірна дружиночка сама, "як билина в полі". Як приходиться їй тепер? Чи хто з давніх його знайомих, друзів чи прихильників літератури згадує її, допоможе? Чи може, коли помре і вона, будуть писати спогади, говорити про вагу і цінність цього письменника в літературі, та про дружбу з ним! Чого тільки не подумаєш, отак ідучи.

Виринула, раптом з пам'яти проста сільська жінка тітка Олена. Дивна була людина. Завжди жила лише сьогоднішнім днем. Нема, щоб за "чорний день" подумати, як інші. Хати не мала і тулилася з чоловіком та дитиною по чужих кутках. І от прибільлась до нас. Ми жили на той час у селі, звідси, рукою подати. Було заробить вона у людей, та їй каже: "Мені заплата, аби з дочкою смачно поїсти..." Якось, прийшлося до мови, розказала:

— Колись я була господиня. Мала чоловіка, п'ятеро діток, хату, поле. Все, як у людей. Аж поки нас розкуркулили. Все забрали, але з хати не вигнали. Стали ми пухнути. Взяла я торбу й пішла поміж люди "Христа ради" просити. І давали: хто картоплину, хто жменю зерна. Прийду увечорі, розведу вогонь на припічку, поставлю напохане варити. Діти стоять, чекають, та активісти слідкують, вскочать у хату, розкидають вогонь, перекинуть вариво, заберуть милостиню... Діти не мали сили ходити, почали лазити... потім вмирати... Всіх сама її загребла, а чоловіка останнього. Мене, непритомну, взяли добре люди, сковали, підгодували, пізніше, була у них наймичкою. Потім ревматизм на мене страшний напав, думала — кінець. Цей, мій теперішній чоловік, взяв мене її виходив. Як воно буває у житті, інших він розкуркулював, а мене врятував...

В долині починають синіти ліси. Заблищає річка Псьол. Тихі зелені вулички. Це місто Гадяч, мамина батьківщина. Мама вмерла, похована далеко у чужій землі і не збудеться її мрія; побачити ці краї. Ідучи, я взяла вихідну мамину сукню. Була думка, з нею привезу її маму на рідну землю. Лишаю одежину у стрічних добрих людей. Нехай носять її на здоров'ячко. Чи гадала вона, шиючи її, а потім вдягаючи в свята, що за декілька років ця суконка буде у рідному місті? І будуть носити цими вулицями, де її вона молодою ходила. І мені стає радісно. Наче мама додому вернулась...

Раптом сонце заходить за хмари і нас перішти великий дощ. От і проблема. Розквасило дороги, куди ж тепер їхати. Шофер гомонить з тутешніми. Одні радять спробувати новою дорогою, інші доказують, що не скінчена. Рушаємо! Бог не без милості, козак не без щастя, якось то воно буде. Швидко вінчився асфальт, але ґрунт твердий, витримати можна. Далі все більше попадається груддя. Збоку стоїть вся машинерія, робота, видно саме в прогресі, а нас сюди понесло. Робітників немає, десь подалися, от і спинити нас нікому. Їхати доводиться все тяжче. Загрузаємо, знову рушаємо, обминаємо екскаватор, вже її дороги немає, лише зрита земля. Вертатися назад теж не видне око.

— Поїдемо навпросте, — вирішує шофер.

— Пішов батько навпросте, то швидко не вернеться, — бубонить сусідка.

— Та це недалеко, зразу просто, а потім ліском, доберемося до Ковалівки...

З'їжджаємо на стерню і їдемо до найближчого села. Власне оця наша неплянована частина по дорожі нам найбільше сподобалася. Їдемо від села до села. Хати тепер переважно під бляхою, але трапляється її стара подекуди, зі солом'яною

стріхою, вікна маленькі, і вся вгрузла в землю. Садиби обгороджені тинами, на них сушаться глечики. Ідемо такою вуличкою, а назустріч молодиця з коромислом несе відра, повні води. Сонечко знову припікає... Стаемо коло криниці. Нас давно мучить спрага. Витягаємо відро чистої, холодної води! І п'ємо, насолоджуємося. Ех, і смачна ж вона! Хай відсунутися всі напитки, лімонади і інші людські витребеньки, бо ця джерельна водичка найсмачніша з усіх!

Добираємося до Великих Сорочинець. Тут будиночок-музей нашого земляка Миколи Гоголя. Їдемо до середини.

— Чи не можна екскурсовода, щоб розказав нам усе рідною мовою? — запитуємо.

— Да, можна, та тільки на всесоюзній. Бо сюди, бачите, заїжджають ріжні стрічні, то, щоб усім зрозуміло було.

Пройшлись, позаглядали на всякі реліквії, на бюсти Пушкіна та інших, зідхнули, та її покотили далі. Христя, правда, пробувала доказати, що ніяких гостей з інших республік і близько немає, а коли б прибули, хай вчаться нашої, але її стримала:

— Цить, — речу, — начальство знає, що каже! Зразу за Великими Сорочинцями поле, тут і Жабокрицький майдан, де кожного року, в останню суботу й неділю місяця серпня аж кишить людьми. ... Он на возі розслася Хівря, і покриве на свого Черевика. За нею, вище на сіні, крається гарна дівчина, та, що причарувала, кovalя Вакулу. Є тут і Солоха і дяк і без корчми, звичайно, не обійтесься. А коли добре придивиться напевне побачите чарівну червону світку... З'їжджаються троєсті музики, з довколишніх сіл, бандуристи і відтворюють Сорочинський Ярмарок, так, як його описав Микола Гоголь.

Після Сорочинців заїжджаємо до Миргорода. "Дим димок від машини, як дівочі літа, не той тепер Миргород, Хорол річка не та...", писав, колись, молодий Тичина. Вже віддавна в цьому місті побудований лікувальний курорт. Їдемо спробувати цілющої водички, що нібито, помогає на хворі печінки та інші недуги. З боку дороги хатки, де живуть курортники, дієтичні їдалні, далі будинок із залями для танців, концертів та інших розваг. Відкручуємо кран і пробуємо джерельної води. Фу, та її гидка ж вона. Цур і пек, хай її хворі п'ють! Вся ця одпочинкова оселя обсаджена деревами, квітами. Мабуть простій, грішній людині, сюди зась, це видно, місце для праведників. Набридло вам лікуватися, можете сідати в човен, пливти річкою, або закинути вудку, приказуючи: ловися рибко велика і маленька...

Треба рушати знову. Дорогою минаємо одне модернє село. Посередині стоять декілька двоповерхових будинків. Це комунальні квартири. Біля них ні деревця, ні квіточок. Мабуть, спробували експеримент та її більш не будували. Інші села захоплюють нас своєю красою. Одне, особливо мальовниче. Як називається? Це славні Яреськи, що так припали до душі Олександрові Довженкові! Тут він знімав свою "Землю", "Зенитору", та її майже всі свої фільми... Проминаємо Решетилівку.

Такі рідні, знайомі назви, але вперше їх бачи-

мо. Була дев'ята, коли повернулись до Полтави.

Одного дня відвідуємо хату Івана Котляревського. На подвір'ї ростуть рожі, соняшники, м'ята, любисток та безліч інших квітів і трав. Збоку криниця, кинеш гроши, то й дасть Бог, ще сюди завітаєш.

У хатині приємна старенька бабуся. Веде, все показує. В хаті є два сволоки, що зосталися ще з первісної, де написано 1705 р. Побудував її якийсь дідич, а дід Котляревського відкупив. Стара розказує про життя автора. Всі ми згадуємо славну "Енеїду". Особливо в темку запало пекло. Усіх грішників автор згадав, усім оприділив міце: —

"От так і наш брат попадеться, що пише й не остережеться, який же втерпить його хрін"... А Христя й собі продовжує: " — А редакторів там карали, їх шкварили на шашлику, гарячу мідь лили за шкіру, і розпинали на бику: за те, що писане міняли, і відкидали приказки чиクリжили оповідання, щоб не впізнали й автори..."

Вечір, сидимо у мотелі. Внизу, в ресторані, справляють весілля. Линуть українські пісні: "глянь моя рибонько, срібною хвилею, стелеться в полі туман", — виводить ніжно дівочий голос, а юному вторують інші. Йдемо довідатись, коли відходить наш потяг. Розмовляємо з людьми. От і розказують: пару місяців тому, справляли тут танці. Прийшли якісь спекулянти з Кавказу. Запросив один жінку. Потанцювали, а він і на другий танець запрошує. Вона й відмовилась. Він ляється її по обличчі. Чоловік кинувся боронити, а той вдарив ножем і вбив на місці...

Дижурний жартує:

— Прийду пакуватися допоможу вам, жіночки.

— Таке кажете, та в нас і часу немає на тевені, треба голову мити.

— От і добре, а я прийду і поможу волосся накручувати.

— Бач який на всі руки майстер!

Потяг віходить о п'ятій. Лягаємо спати. Будить телефонний дзвінок. Невже час вставати? Перша година ночі! — Хто говорить?

— Мені з вами обов'язково треба побачитися й поговорити. От нас підслухують і сміються, але ви не зважайте. Я зараз до вас прийду.

— Бійтесь Бога, які розмови серед ночі!? Вішаю трубку. Дзвонить. Виходжу у коридор. Ніде ні душі, все спить. Зачиняю вікна, двері і підпираю їх. А телефон дзвонить і дзвонить...

Ранком жаліємось, ідучи на вокзал:

— Якийсь ненормальний спати не давав, все дзвонив.

Начальство слухає, на вус мотає, та мовчить.

Карпо РОГОВСЬКИЙ

КОРОТКО В ЗАХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ

Після короткотривалих відвідин Західної Німеччини в червні цього року, виникло бажання і потреба поділитися з читачами *Нових днів* деякими спостереженнями про цю країну, а зокрема про українське життя в ній. Це треті мої відвідини післявоєнної Західної Німеччини. Перший раз я їздив туди в 1949 р. на похорон моєї мами, яка перебувала там як переміщена особа в числі соток тисяч інших українців. Другий раз відвідав цю країну в 1978 році як турист — проїздом за один день: в Мюнхені прийшлося тільки переночувати. Цим разом я пробув два тижні у малопомітній місцевості Баварії, але мав змогу аж тричі відвідати центр нашого культурного життя — місто Мюнхен.

У дорозі з Голландії до Мюнхену вид з літака в погідний день дає приємне враження добре загосподаровані землі. Помітно акуратно розділені й культивовані хліборобські ниви, великі міста, густу мережу доріг, масиви зелених лісів. Після приземлення в Мюнхені й залагодження паперових формальностей, ми виrushili автомобілем на південний схід, у напрямі Розингайму. По обох боках проїзного шляху видно або просторі поля, або довгі соснові чи смerekovі ліси, що чергуються із запашними сіножаттями, городами та господарствами з причепуреними хатами й забудовами під червоною черепицею. Все виглядає добре загосподарене, у всьому зразковий німецький порядок, не видно найменших слідів війни.

За годину часу я прибув на місце свого літнього відпочинку. Це баварське село, з вузькими вулицями, з хатами й стодолами, городами, садами, сіножатніми полями. На випасних полях видно коров і чути їхні нашийні дзвінки. Висівши з авта, людина перш за все глибоко вдихає свіже гірське повітря, бо село розташоване частинно на схилі Баварських Альпів, що й загороджують дальший вид на південь. Серед цієї чарівно-гарної природи — давно зромантизованої поетами і малярами, з запахом квітів на ще не скосених травах і з кукинням зозулі, якої не чути на північно-американському континенті, приємно було провести свій відпочинковий час.

Люди тут займаються передусім вирощуванням телят і коров, молочарством та виробництвом молочних продуктів. Вся праця на селі змеханізована, транспортація також, коней уже не видно. Для обслуги авт, тракторів, косарок і т. д. є механічні верстати.

По двох днях відпочинку, використовую ввічливість господарів й знайомлюся з околицею. Відвідуємо середньовічний замок, в якому сто років тому бував шах Персії і де находитися чисельна збірка оленячих рогів аж з наших гір Карпат. Там є й каплиця тисячолітньої давності, кругом якої добудовувано не раз знищені мури замку. Дороги в Баварії добри, модерні. На проїздних

У наступному числі читайте відповідь Лесі Богуславець критикам на "Прошу до рідної землі". Також початок репортажу О. Ярошинського "МОЇ СПОГАДИ ПРО ПОДОРОЖ НА УКРАЇНУ".

шляхах авта мчать швидше, чим у Канаді або в США.

Три поїздки до Мюнхену й кількагодинний побут там кожного разу залишали в душі особливо приємне враження. Мюнхен, столиця Баварії, тому сорок років розбомблена місто, сьогодні вже не має познак війни. Мої знайомі пояснюють, що при відбудові міста, румовища було позважувано в кілька окремих місць. Ці місця накріто землею й засаджено парками: глядачи на ці ненаоче природні горбики, самому важко було б додуматися про іхнє походження. Славний мюнхенський католицький собор, відбудований після воєнного розбиття, знову відкритий для вірних і відвідувачів. Слід згадати, що релігійне життя в католицькій Баварії дуже активне. Мені розказують про величаві релігійні процесії, що відбуваються тут. Недавно, в місяці травні, як і попередніми роками, відбулася процесія вшанування тіла Ісуса Христа, в якій брали участь і українці католики.

На вулицях Мюнхену великий рух авт, а на хідниках багато пішоходів. Люди одягнені в більшості скромно, одяг молоді досить "ліберальний". Очевидно, всюди чути рідну країні німецьку мову, у її баварському звучанні, це нормальне явище. (Тільки в столиці України Києві окупанти насаджують таку аномалію, що там мало чути рідну країні українську мову!) В Мюнхені можна почути іноді й інші мови, що вказує на привабливість чужоземних працівників, туристів або чужоземних студентів, для яких Мюнхен являється важливим осередком.

Зайшли до великої німецької книгозбірні. В показнику книг є й український відділ, з українськими виданнями, як з еміграції, так і з України, але список їх короткий, закороткий. А відомо ж, що Мюнхен не тільки серце німецької Баварії, але також важливий осередок української еміграції, та її національно-культурного життя. Тут находитися Український Вільний Університет — УВУ, українські католицька і православна громади, живуть тут українські письменники й мистці. В Мюнхені приміщується американське Радіо Свобода, а в його українській секції працюють деякі співробітники і "Нових днів" з наших поетів та письменників, а також україномовні єврейські письменники.

Сюди, в Мюнхен, як і в інші місцевості Західної Німеччини, іноді приїжджають мистецькі групи з УРСР. Інформують мене знайомі і запрошують на концерт української групи, в якому мала б виступати і відома співачка Софія Ротару. Брак часу не дозволив мені бути на концерті, який відбувся з українською програмою, але виступ Софії Ротару чомусь був відкликаний...

Український Вільний Університет — це наша репрезентативна наукова установа поза межами УРСР. Керує ним вже багато років динамічний ректор Володимир Янів. Д-р В. Янів, професор УВУ, мимо своїх вже немолодих років, поза своєю професією керівника наукової і студійної діяності в УВУ, є одним з активних популяризаторів української культури на еміграції. Він організовує або підтримує влаштування виставок праць українських мистців у приміщеннях УВУ, помогає ви-

Зліва направо: Ігор Качуровський, Олександер Пуллю, Алфіда Пуллю, і Лідія Качуровська.

давати їхні інформативні брошури, каталоги й монографії. Якраз відбувалася виставка картин художника Ігоря Кордюка, також встиг бачити ще кілька скульптур з тут недавно відбутої виставки праць скульптора Григорія Крука.

Мої знайомі запрошують мене в неділю до української католицької церкви. Український католицький собор Покрови Пресвятої Богородиці і св. Апостола Андрія Первозванного в Мюнхені — це нова церква, при якій гуртується вірні чистельної української католицької громади столиці Баварії й околиці. В зовнішній архітектурі церкви відсутній український стиль. Згідно з твердженням одного співрозмовника, управа міста не прийняла запропонованого проекту церкви в українському стилі, бо він не відповідав би загальному стилеві будинків цього великого города. Якщо це правда, то управа цього ж міста, мабуть, примінювала інші критерії при одобренні проекту російської православної церкви, якої куполи, чисто російського стилю, видніють на віддалі кількох кварталів.

Перед входом до собору Покрови Пр. Богородиці стоїть скульптура "Юнак з голубом", — твір мистця Григорія Крука, одного з вірних цієї ж церкви. Після Служби Божої, зустріч з мистцем Григорієм Круком залишила враження що це людина великої культурної наслаги, повна енергії, мила і жартівливої вдачі. В розмові, мистець запрошує побачити його проект — скульптуру "Хлібороб". Григорій Крук заявляє, що він готовий подарувати цей свій проект людині або організації, яка схоче перебрати кошти його викінчення в бронзі (кошт біля 37,000 нім. марок). Цей проект, — імпозантна мистецька скульптура покищо в гіпсовому викінченні, три метри висока, стоїть у майстерні де виливають бронзові праці й чекає години, коли пічиться її "перевтілення" в бронзу.

При виході з собору, купую від п. Марцюка брошуру "В. Стус — поет за колючим дротом" німецькою мовою, автора М. Хайфеца. Ця брошура видана в Швейцарії заходами євреїв — при-

хильників українських і інших дисидентів в СС-СР. Переклад на німецьку мову зробила відома читачам *Нових днів* проф. Анна Галя Горбач, а співвідповідальним за видання — Удо Роби.

Екзархом Ватикану для українців католиків у Західній Німеччині є єпископ Платон Корниляк, — людина відмітного українського патріотизму, яка є не тільки духовним провідником церкви, але також цікавиться культурним і національним українським життям. Єпископ Платон видав власним коштом книгу про рід Корниляків з Буковини. В цій книзі є також цікаві спогади про українську бурсу ім. О. Ю. Федъковича в Чернівцях.

З парохом української православної церкви, отцем Паладієм Дубицьким, не пощастило зустрітися. Ця зустріч, надіяся, вдасться при черговій поїздці до Мюнхену. Не вдалося також відвідати ректора УТГІ проф. І. Майстренка, співробітника журналу *Нові дні*. Він перебував на лікуванні поза Мюнхеном.

Мгр. М. Антохій, викладач української літератури в німецькому університеті, а також в УВУ, уділив, разом з дружиною Ерікою, не мало широї гостинності й часу. Зустріч з ними уможливила довідатися про деякі новини з культурного життя наших земляків у Мюнхені.

Дуже бажаної і потрібної "Новим дням" зустрічі з ред. А. Глиніним і д-ром Б. Левицьким не пощастило здійснити. Довелось задовольнитися, на жаль, тільки телефонічними розмовами.

Рідкісна нагода провести дві години часу в мистецькому світі художника сл. п. Бориса Крюкова залишила тривке враження в душі. Ця нагода сталася завдяки ласкавому запрошення дочки художника пані Лідії та її мужа проф. Ігоря В. Качуровського. Родинна збирка картин Бориса Крюкова заслуговує на фахову статтю знавця образотворчого мистецтва. А. Г. Пуллю, син науковця Івана Пуллю й сам маляр, у розмові зі мною сказав таке: "Я також малював і брав участь своїми картинами у виставках. Але, відколи я запізняв у Відні Бориса Крюкова і його мистецькі праці, я перестав малювати, бо побачив, що велике мистецтво належить людям великого надхнення, а це не по моїх силах".

У цій неоцінімій приватній мистецькій галерії находяться віймкові праці Бориса Крюкова і Ольги Гурської, дружини мистця. Відразу впадає в вічі великий портрет дочки мистця, Лідії, на 12 році життя, і розкішний портрет дружини Ольги. Ряд картин, в темніших олійних відтінках, пригадують малюнки середньовічних флямандських мистців. Зокрема могутнє враження викликає картина "Табун коней", виконана з віймковою пропорційністю й легкістю. Знову ж притягають увагу картини з козацькою тематикою, як "Козак Мамай і бандура", "Козак на коні з рушницею", й інші. "В корчмі", з 1943 року, це справжня перлина. Є й інші картини, з різним сюжетом, що виказують великий творчий талант і надхнення художника. Як добрий патріот, Борис Крюков не раз дарував свої картини. Великий портрет кардинала Йосифа Сліпого, подарований церковній громаді в Буинос Айріс, в Аргентині, де худож-

ник прожив з родиною немало років, найшов своє місце десь у владики Йосифа в Римі.

Борис Крюков, крім своєї суто художньої творчости, виконав також дуже багато ілюстрацій до різних видань, головно коли перебував в Аргентині. Треба багато часу, щоб ці ілюстрації тільки переглянути. Тут і комплект ілюстрацій до казки "Пан Коцький", з віршованим переспівом Ігоря Качуровського. Мало кому відомо, що Крюков компонував і музичні твори.

Прекрасні своїми кольорами картини Ольги Гурської, її олії, зображені квіти, її віймкової вартисти портрети, або натюр морти, застavляють глядача не тільки любуватися вчуванням у мистецтво, але й думати як то доля звела дэ спільнога родинного життя такі дві мистецькі індивідуальності — Бориса Крюкова й Ольгу Гурську.

З пошани до мистецтва своїх батьків і з почуття скромності, Лідія Борисівна Качуровська нерадо розмовляє про свою власну мистецьку творчість, хоч її праці вже були й на виставках. Слід згадати, що Лідія Борисівна подарувала яких двадцять картин Б. Крюкова для Українського Вільного Університету, а це, після року часу, зробила якраз належний перегляд цих картин, щоб в УВУ можна їх використати в близьчому майбутньому.

У цій же родинній збірці картин віддано честь ще й іншим майстрам пензля, таким як Микола Азовський, Надія Сомко, Микола Роман.

Письменник і поет Ігор Качуровський постійно працює або над своїми власними творами, або над перекладами з поетів інших народів на українську мову. Купивши з новіших його перекладів поезії Петrarки, пробую довідатися про найближчі задуми поета. Ігор Васильович відкриває немалого розміру шафу й із задоволеною усмішкою каже: "Оце все готове й чекає свого видання". Шафа заповнена рукописами й машинописами, вони впорядковані й в чистому вигляді. І думається: невже це справа тільки самого поета, а не нас всіх, щоб твори його не лежали задовго не надрукованими на полиці, у шафі?

З вдячністю за гостинність і за винятково культурну атмосферу я залишив товариство Качуровських, але приємні враження довго не залишуть мене.

Почувши цього ж вечора кілька місяців тому записані на платівці пісні у виконанні солістки сопрано Синенької-Іваницької, мене не залишало якесь дивне нез'ясоване почуття. Але коли через два дні я почув у телефонічній розмові живий голос нашої славної солістки, бадьорий, мілій, дзвінкий і ніжний, як і п'ятдесят років тому, мое почуття дивності перемінилось у реальнє; я повірив, що 80-літня жінка може так гарно співати і її голос так дзвінко звучати. Шкода, що платівка була видана у дуже обмеженому накладі.

Складовою хоч і особливою клітиною українського культурного життя Мюнхену є родина Пуллюїв. Олександр Пуллюй, з дружиною Алфідою, живуть поза Мюнхеном. Обоє мистці, а їхній дім — це справжній дім-музей української культури. Працюють вони над виготовленням

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ШКІДНИК ЛІСУ

Гусінь метелика *Gypsy Moth* є одним з найбільш дошкільників шкідників лісів в північно-східних штатах Америки. Він є не американського, а європейського походження. Історія з'явлення його на території Америки така: один з американських аматорів ентомологів захопився ідеєю організувати виробництво шовку з дешевої сировини — коконів європейського виду шовкопрядів *Porthetria dispar* і з цією метою він у 1960 році виписав до Бостону, де він жив, кокони цього виду.

Його мрія не здійснилася, але вона дала наслідки, яких ніхто не сподівався. Почалося з того, що кілька самиць метеликів вислизнули з лябораторії до лісу і там відклали яєчка. Гусені, які вилупилися з яєчок, не зустріли в своєму оточенні паразитів, які на їхній батьківщині тримають цей вид під контролем і не дають йому можливості безмежно розмножуватися. Не маючи такої перешкоди *Gypsy Moth* надзвичайно розмножилася в північно-східних районах США.

Розвиток: маленькі гусеници вилуплюються на весні, приблизно на початку травня і мандрують вгору по стовбурах дерев. Вони виділюють тонкі нитки з павутиння, на яких висять у повітрі і, підхоплені вітром, переносяться на сусідні дерева. Так йде зараження великих площ лісу. Ростуть швидко і на початку липня досягають довжини від двох до трьох інчів; припиняють харчування і масами падають вниз із дерев. Вони вже готові для закуклювання і розповзаються в різні сторони, шукаючи місця для закуклення. Приблизно за місяць з куколок виходять дорослі метелики. Самиці сірі і добре літають також і вдень. Самці білі, більші розміром і лишаються близько до того місця, де вони вилупилися, бо літають погано. Вони виділюють специфічний запах, за яким самці іх знаходять. Яєчка відкладають купками, приблизно до 400 штук. Яєчка прикриті бурими волосками. Вони залишаються зимувати.

Улюбленими породами лісових дерев для гусениці є дуб і береза, але вони є всідними і пойдають також листя інших дерев. Навіть можуть їсти листя і шпильники вічнозелених рослин. В роки великого розмноження цієї гусениці ліси стоять голими. В наступному році на дубах звичайно нарощає нове листя, але якщо листя буде знищено три роки підряд, дубовий ліс може загинути. Для вічнозелених порід навіть однорічне знищення зеленої маси може бути причиною загибелі.

воєнних споминів, над документацією про наукову діяльність батька сл. п. Івана Пуллюя. Пані Алфіда працює теж над деревними оздобами для української церкви в Люрді (Франція). Про відвідини родини Пуллюв, їх немало цікавих культурних подій і явищ, пов'язаних з ними, надіємось познайомити читачів в одному з наступних чисел *Нових днів*.

Для боротьби з гусінню *Gypsy Moth* спочатку застосовували обризкування з літаків листя дерев препаратором DDT. Цей засіб був ефективним для невеликих площ садів та виявився мало продуктивним для великих площ лісів.

Весь час інтенсивно шукали реальних засобів боротьби з гусінню. Ця праця увінчалася успіхом: знайшли бактерію *Bacillus thuringiensis*, — яка виділює токсин, що спричиняє параліч гусені *Gypsy Moth*. Цей токсин дуже специфічний і шкодить лише гусені *Gypsy Moth*. Цей токсин дуже специфічний і шкодить лише гусені *Gypsy Moth* та деяким іншим шкідникам, як напр. гусені капустяного метелика. Він не є шкідливим для людини і тварин.

Цієї весни на дослідних лісових ділянках в штатах Пенсильванія, Нью-Йорк, Нью Джерзі, Конектикут, Массачузет, Меріленд та Род Айленд було зроблено дуже вдалі спроби нищення гусені шляхом оприскування листя дерев бациліями *B. thuringiensis*. Гусінь, яка їла затруєне листя, згодом загинула. Застосування цієї бактерії в комбінації з іншими інсектисідами дає можливість ефективно боротися з *Gypsy Moth*.

Література

1. Bruce Fellman. The war on gypsies. *Science* 83. American Association for the Advancement of Science. Vol.4 N.6, July-August 1983, pp. 81-84.
2. Insects. The Yearbook of Agriculture. United States Department of Agriculture. 1983. pp. 36, 39, 354, 423 and Plate XVI.
3. W. J. Holland. The Moth Book. A Guide to the Moths of North America. Dover Publication, 479 p. with 48 color plates and 263 black and white illustrations. New York, 1968

26. VIII. 1983

ГАЗОПРОВІД СИБІР — ЗАХ. ЕВРОПА МАЙЖЕ ЗАКІНЧЕНИЙ

Радянська преса, а за нею й наша "Свобода", інформує, що основні праці над прокладенням газопроводу, який доставлятиме сибірський газ країнам Західної Європи, — закінчені, не зважаючи на американське ембарго відповідної технології. Довжина траси — 4,500 км. Газопровід перетинає Уральські гори, Волгу, Дон, Дніпро і Дністер. 42 компресорні станції мають бути заіnstалюовані наступного року. Після цього країни Західної Європи отримуватимуть 18.7 більйонів куб. метрів газу на рік, очевидно, якщо уряд СРСР, а радше партія "будуть ласкаві".

НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ
СВОЄЧАСНО!

ПОЗАЗЕМНЕ СТВОРІННЯ (Е. Т.)

Найновіша вітка літератури — наукова фантастика, за 100 років святкуватиме 2,000-річчя свого існування. Вона виводить свій початок від грецького письменника Лукіяна з Самосати (Сирія), що приблизно в 98 році н. е. написав фантастичне оповідання про подорож на місяць п. з. "Правдива історія".

Сьогодні наукова фантастика, підсилена творами таких письменників, як Жюль Верн, Г. Велз, Р. Гайнлайн, К. С. Люїс, Артур Клярк та Іссак Аємов, виросла з малої попелюшки у повновартісну вітку світової літератури, яка здобуває щораз більше зацікавлення та популярність поміж мільйонами своїх читачів і приклонників.

З розвитком кінематографії тематика наукової фантастики промостила собі шлях до столиці "срібної магії", яка продукує щораз більше та щораз то кращі фільми з тієї ділянки під керівництвом таких талановитих режисерів та продуцентів, як Волт Дісней ("Taємничий острів", "80,000 ліг під водою"), Стенлі Кубрік ("Одіссея 2001"), Джордж Люкас ("Зоряні війни") чи Стів Спілльберг ("Близький дотик 3-го роду" та "Е. Т.".).

До великої популярності цих фільмів спричинилися недавні досягнення в ділянці астрономії та технічних наук і досліди космічних просторів, увінчані вичалом людим на Місяці.

Висліди цих дослідів, з десятками тисяч світлин плянет нашої соняшної системи та їх місяців, підтвердили нашу віру чи, як хто воліє, спекуляцію про можливість існування інтелігентного життя поза межами Землі. У зв'язку з тими дослідами збільшалася також кількість авторів повістей та оповідань з ділянки наукової фантастики, темою яких стали подорожі до даліких плянет Всесвіту, наїзди пришельців з інших плянет на Землю або війни поміж імперіями в космосі.

Серед фільмів із позаземною тематикою на першому місці слід поставити "Е. Т.". .

Цей фільм, якого назва становить акронім англійських слів "Extra Terrestrial", не сходить з програм американських кінотеатрів, під якими ще досі стоять довгі черги людей. На чому основується велика популярність та привабливість цього фільму? На думку фільмових рецензентів, "Е. Т." — це перший фільм з жанру наукової фантастики, в якому режисер Стів Спілльберг (режисер та сценарист в одній особі) впровадив, поряд з усіма оптичними та звуковими ефектами, вселюдський елемент любови та дружби. І тому "Е. Т." започатковує основний зворот від витертої кальки стандартних фільмів 50-тих років, в яких пришельці з плянет інших соняшних систем, — у вигляді інтелігентних комах, земноводних тварин, чи гігантів з людською характеристикою — "приїхали" до нас з метою поясрення або знищення людства.

Тимчасом сценарій фільму "Е. Т." показує нам

безпомічне, незgrabne створіння, з опухлими очима та видовженою шию, величини земно-водного карлика, загубленого від своїх співтоваришів, позаземних астронавтів, які від'їхали до матерньої планети, залишивши його напризволяще в кущах підміського городу. Саме там знайшов його припадково 10-річний Елліот, син власників сумежного дому. Між Елліотом та позаземним створінням нав'язується щира дружба, яка пізніше переходить у свого роду подив, коли Елліот та його товариши відкривають в Е. Т. інтелігенцію та непересічне технічне знання.

Е. Т., не зважаючи на всі ласощі, якими його кормлять, та опіку, якою оточують його нові друзі, тужить за рідним домом, розташованим у просторі, яких 3 мільйони світлових років від Землі й намагається збудувати надавчий апарат, з механічних та електронних частин іграшок Елліота, для нав'язання контакту з матерньою планетою. У висліді взаємної дружби його нові друзі створюють мовчазну конспірацію для охорони Е. Т. перед зустрічю з дорослими та цікавістю журналістів і науковців.

Протилежно до цьогочасним фільмам, що за малими винятками гльорифікують технологію та машину, фільм "Е. Т." ставить їх у площину конфлікту з людяністю. Але таємниця привабливості та великої популярності цього фільму основується, не тільки на самій фабулі, та нехтуванні технології, але також на намаганні режисера зробити всі рухи Е. Т. імовірними, щоб дати змогу глядачеві відкінути можливі сумніви та повірити у дійсність фантазії. Фільм "Е. Т.". став вже сьогодні фільмовим шедевром, який ще багато разів будуть оглядати на екранах світу.

Для українських глядачів цей фільм подвійно цікавий, з уваги на те, що карлик, який відтворює роль Е. Т., це наш земляк, Петро Білон (Pat Bilon), тут народжений українець з 3-го покоління. Читачів зацікавлених, докладнішими інформаціями про його життя, акторський ріст та деталі його ролі у фільмі "Е. Т.", відсилаємо до обширної цікавої статті "Thereal E.T.", пера ред. Роми Сіхан Гадзевич, в Ukrainian Weekly (з 7/11/82).

На жаль, 27 січня 1983, Петро Білон відійшов у засвіті в 35 році життя, на недолад крові.

СПРАВА АМЕРИКАНСЬКОГО КОНСУЛЯТУ В КІЄВІ

Навколо справи відкриття американського консульату в Києві виросло вже чимало шкідливих мітів, яких тут не будемо аналізувати. Останнім часом заходи у цій важливій справі відновив Комітет Оборони Національних і Людських Прав України через американський Конгрес, цим разом, здавалося з добрими даними на успіх. Комітет закликає всіх українців, щоб телефонували і писали до своїх конгресменів, щоб вони домагались відкриття консульату в Києві серед своїх колег у Конгресі і в Білому Домі. Справа тим важливіша, що американський уряд знову скілький "покарати" Москву повторною відмовою від консульату в Києві у відплату за корейський літак.

Борис МИГАЛЬ

КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ ІЗ 1981 РОКУ (2)

Нещодавно бюро "Статистика Канади" проголосило дальші інформації про висліди перепису населення із 1981 року; між ними є й такі, що відносяться до українців. Перша стаття Б. Мигаля про висліди перепису була надрукована в "Нових дніх" за вересень 1982 р. Уточнення й поправки до неї надрукуюмо після закінчення цієї праці.
— Редакція.

Одним із цікавіших явищ перепису 1981 року є перенесення "Канади до групи демографічно устабілізованих" держав із дозрілим населенням, що виказує більше жінок як чоловіків. Традиційно нові країни, що до них приїздили колоністи-поселенці, начислювали більше чоловіків як жінок. Чоловіки уважалися (і були), принаймні від періоду великих відкриттів, більш рухливим елементом людства. Донедавна Канада мала чисельну перевагу чоловіків.¹⁾ У 1981 році вперше із 24,343 тисяч записаних у Канаді осіб 12,275 тисяч, себто 50.4% були жінки. Це наслідок таких фактів, як відносно менше значення іміграції, її змінений характер, краща організація щодо вибору, заняття тощо.

Феномен числової переваги жінок уперше зауважуємо в 1981 році також у групі тих, що зголосили українську мову як матерню. Це показано у таблиці 8. Натомість деякі інші етнічні групи з великою недавньою іміграцією до Канади, напр., хорватсько-сербська, чесько- словацька, іndo-пакетанська, португалська все ще мають більше чоловіків як жінок.

Признаючи за кількісними показниками може більше ваги ніж вони заслуговують, зауважуємо, що ще десять років тому ціле канадське населення було далі на шляху "дозрівання" супільноти, як українська група (фактично та її частина, що зголосила українську мову як свою матерню). Щойно в останньому десятиріччі має-

мо познаку, що наша група переганяє все канадське населення у набуванні характеру зрілої суспільності. Положення стане ясніше, коли отримаємо інформацію про більш численну нашу сукупність — групу українського етнічного походження — за статю.

Уподібнення способу життя нашої групи із загальноканадським можна прослідкувати тааж на процесі урбанізації. На переломі сторіч традиційно селянський характер нашого життя в Європі притягав (а то й змушував) наших поселенців поселятися в Канаді переважно на "вільних землях" та заорювати прерії. Однак не потребуємо сумніватися, що вже від початку нові поселенці йшли до інших (не сільсько-господарських) заняття у вищому відсоткові чим іх залишали на рідних землях. Ця перевага зростала з десятиріччя на десятиріччя і в період Другої світової війни стала абсолютною. Перепис 1981 року нарахував 220,185 осіб, з усіх 292,265, що зголосили українську матерню мову, у містах. Це становило 75.3% практично цей самий показник, що й для всього населення, 75.7%. Розміщення українського міського населення за величиною міст відрізнялося дещо більше від розподілу по містах всіх канадців. Українці продовжують надавати, заобсервовану раніше, перевагу великим містам. І так, кожні три із чотирьох українських мешканців міст живуть у містах з понад сто тисяч осіб, але тільки два з кожних трох канадців-міщан вибрали собі міста цеї величини. Зате у менших містах зауважуємо релятивний недобір осіб, що зголосили українську матерню мову. Різниця у розподілі сільського населення набагато виразніша. Населення з українською матерньою мовою живе на фармах (хоч не обов'язково займається сільським господарством) процентово понад два рази частіше як ціле населення Канади.

Таблиця 8

Чоловіче та жіноче населення української матерн'ої мови та всього населення Канади, період 1921-1981, у тисячах.²⁾

Українська матерня мова				Все населення Канади			Жінок на сто чоловіків
Рік	Чоловіки	Жінки	Жінок на сто чоловіків	Чоловіки	Жінки	Жінок на сто чоловіків	
1981	143.7	148.6	103.4	12,068.3	12,274.9	101.7	
1971	158.9	150.9	95.0	10,804.1	10,764.2	99.6	
1961	190.6	170.9	89.7	9,218.9	9,019.4	97.8	
1951	188.6	163.7	86.8	7,088.9	6,920.6	97.6	
1941	167.2	146.1	87.4	5,900.5	5,606.1	95.0	
1931	138.7	114.4	82.5	5,374.5	5,002.2	93.1	
1921	48.1	37.5	78.0	4,529.6	4,258.3	94.0	

Таблиця 9

Міське та сільське населення української матерної мови та всього населення Канади за характером місцевости, 1981, у тисячах³⁾

Характер населення	Українська матерня мова	Все населення			
		число	%	число	%
Величина місцевости					
Міське населення — всього	220.2	75.3	18,435.9	75.7	
500,000 і більше	131.8	45.1	10,035.9	41.2	
100,000 — 499,999	33.4	11.4	2,558.0	10.5	
30,000 — 99,999	14.2	4.9	1,997.3	8.2	
10,000 — 29,999	13.5	4.6	1,560.7	6.4	
5,000 — 9,999	10.3	3.5	794.1	3.3	
2,500 — 4,999	9.0	3.1	799.0	3.3	
1,000 — 2,499	7.9	2.7	691.7	2.8	
Сільське населення — всього	72.1	24.7	5,907.3	24.3	
на фармах	29.4	10.1	1,939.9	4.3	
інше як на фармах	42.7	14.6	4,867.4	20.0	
Канада ⁴⁾	292.3	100.0	24,343.2	100.0	

На відміну від досі обговорюваних інформацій, які були зібрані під час перепису всіх житлових приміщень, інформації, що їх дискутуємо нижче, одержано на основі статистичної вибірки. Вже цей факт, як також те, що дотичні запитання ставлено у 1981 році у що-п'ятому хатньому господарстві, а не, як десять років раніш, у що-третьому — впливає від'ємно на міжпереписне порівняння вислідів. На добавок, дві вибірки різнилися у виключенні деяких (дуже малих) груп населення, головно у колективних мешканнях.

Взагалі вибіркова система переписів впроваджує деякі труднощі, хоч має значні позитиви. Деякі із труднощів ми пояснимо, інші ж, як також всі математичні розрахунки, виходять поза рамки популярного опрацювання.

ЕТНІЧНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

Поняття етнічного походження змінювалося у канадських переписах населення із десятиріччя на десятиріччя. Початково натиск був, свідомо чи ні, на біологічному та політичному розрізнюванні. З бігом декад дефініція поступово набирала суб'єктивного характеру з підкресленням мови та культури групи, що до неї опитуваний зараховував себе чи свого предка по батьковій лінії³⁾.

Перепис 1981 року впровадив драстичну зміну у дефініції етнічного походження. Відкинуто принцип преємства (успадковування роду) виключно через батька; перепис призначав міжетнічні подружжя та рівний вплив обох батьків на етнічне походження дітей. У висліді кожен канадець дістав змогу в таких обставинах зголосити більш як одне етнічне походження. На думку організаторів перепису така вигода реальніше відзеркалює дійсність канадської культурної мозайки.

У результаті в переписі з'явилася нова склад-

ча за природою соціологічна формація: багатоетнічні канадці. Багатоетнічними зареєстрували себе 1,838,615 осіб, 7,6% всіх опитуваних щодо етнічного походження. Така відносно велика кількість осіб, що зауважили і використали цю можливість і то навіть без особливої спонуки, свідчить, що потреба новоуведеної зміни дефініції існувала і що зміна була на часі.

Цікаво, чи перепис буде мати більші інформації про етнічний склад многоетніків. Наразі таїй склад показаний тільки для великих агрегатів, а це не дозволяє ніяких розрахунків щодо впливу зміни дефініції на число українців. Докладність і доречність обчислень буде залежати від типу (і якості) інформацій, що їх приготує перепис для консументів. Розчислення будуть залежати від складу подруж, де одне з подружжя зголосує українське походження. Відношення близьке 1:1 забезпечить рівновагу. Нащадки мішаних подруж з чоловіком-українцем подадуть українське походження і — в додатку — заявлять свою материнє походження (не-українське). "Втрату" надолужать нащадки матерів-українок, що досі реєструвалися тільки побатькові, не-українцями, а тепер зазначать також українське походження по матері.

Немає сумніву, що добре приготовані інформації наслідком новоуведені зміни могли б стати скарбницею для демографів. Кількісне співвідношення подруж відмінних етнічних груп, засяг їх у покоління чи десятиріччя, метастази у позаподружні впливи — це теми, що будуть цікавити дослідників. І навпаки, інформації, головно ті, де зазначено три чи й більше складоюх груп, можуть втратити всяке статистичне значення і послужити вправданням, щоб усунути етнічне питання з переписних форм.

Коли вживати тільки дані про одноетніків, кількісне зіставлення населення для історичного порівняння переписів виглядає так:

Рівень	Населення	1981		1971	
		число	проц.	число	проц.
1-ий	Усе населення Канади, процент опитуваних: 100.00	24,343.2	100.0	21,568.3	100.0
	Населення не опитуване щодо етнічності	24,083.5	98.9	21,568.3	100.0
	Населення не опитуване щодо етнічності (решта: населення Канади менше населення опитуване щодо етнічності). ⁴⁾	259.9	1.1	—	—
3-ий	Одноетнічні походження	22,244.9	91.4	21,568.3	100.0
	Багатоетнічні походження	1,838.6	7.6	21,568.3	100.0

Таблиця 10 показує величини поодиноких етнічних груп на 3-му рівні, що їх показано вище, і порівнює із станом 1971 року, коли градації за рівнями не треба було.

Серед показаних у Таблиці 10 даних можна зауважити окрім етнічні групи, що мають подібні показники. І так, наприклад, українці, поляки та досіяни — це групи, що вже відносно довго у Канаді, часто одружується поза своєю групою, мають малу іміграцію та слабе знання матерної мови. Їхні втрати в останньому десятиріччі вели-

кі. Брітанці та французи, — носії офіційних мов, — виказали навіть деякий зрост числа осіб. Це, можливо, вплив атракційної сили школи, праці, вулиці й ... "корита", що діє й поза дефініцією та вимогою перепису. Т. зв. видимі меншості утримують свій приріст іміграцією, високим природним приростом та соціальною ізоляцією. Натомість, іхня подібність до груп-засновників допомагає німцям, італійцям та деяким іншим білим швидше чисельно маліти.

Таблиця 10

Етнічне походження населення Канади, більші і вибрані групи, переписи 1981 та 1971, у тисячах осіб⁶).

Зміна в періоді

Етнічні групи	1981	1971	число	процент
Українці	529.6	580.7	— 51.1	— 8.8
Брітанці	9,674.2	9,624.1	50.1	0.5
Французи	6,439.1	6,180.1	259.0	4.2
Німці	1,142.4	1,317.2	— 174.8	— 13.2
Італійці	748.0	730.8	17.2	2.3
Тубильні групи	413.4	312.8	100.6	32.2
Китайці	289.2	118.8	170.4	143.4
Єbreї	264.0	296.9	— 32.9	— 11.1
Поляки	254.5	316.4	— 61.9	— 19.6
Греци	154.4	124.5	29.9	24.0
Росіяни	49.4	64.5	— 15.1	— 23.4
Японці	41.0	37.3	3.7	9.9

Таблиця 11

Українська етнічна група у переписах Канади, 1901 — 1981⁵⁾

Рік	Українці	населення Канади	Українці % населення	Зміна в періоді між переписами	
				число	%
1981	529,615	22,244,885	2.38		
1971	580,660	21,568,310	2.69	— 51,045	— 8.8
1961	473,337	18,238,247	2.69	107,321	22.7
1951	395,043	14,009,429	2.60	78,294	19.8
1941	305,929	11,506,655	2.82	89,114	29.1
1931	225,113	10,376,786	2.66	80,816	35.9
1921	106,721	8,787,949	2.17	118,392	110.9
1911	75,432	7,206,643	1.21	31,289	41.5
1901	5,682	5,371,315	0.11	69,750	1227.6

Українці почали приїжджати до Канади при кінці 19-го сторіччя. У перших десятиріччях їх число зростало головно завдяки іміграції, пізніше наслідком природного приросту. Збільшення числа під час устабілізованого плято по Другій світовій війні коливалося в межах 20 до 30% на декаду. Навіть припускаючи, що загальноканадська

тенденція до зменшення числа народин, наслідком біологічних відкритий та соціологічних змін, поширилася й на українців, ми таки очікували деякого збільшення кількості українців під час останнього десятиріччя. Немає сумніву, що понад 50-тиччний недобір українців за десять років мусимо пояснити зміною поняття "етнічне походження".

Таблиця 12

Українська етнічна група в Канаді, за провінціями, 1981 i 1971

Провінція:	Українці в переписах		Українці у % населення	1971	Зміна українців в періоді	
	1981	1971			число	%
Атлантичеські	2,840	3,215	0.1	0.2	— 375	— 11.7
Квебек	14,640	20,325	0.2	0.3	— 5,685	— 28.0
Онтаріо	133,995	159,880	1.7	2.1	— 25,885	— 16.2
Манітоба	99,795	114,415	10.9	11.5	— 14,620	— 12.8
Саскачеван	76,815	85,920	9.0	9.3	— 9,105	— 10.6
Альберта	136,700	135,515	7.0	8.3	1,185	0.9
Британська	63,605	60,150	2.6			
Колюмбія				2.8	3,455	5.7
КАНАДА ⁶⁾	529,615	580,660	2.4	2.7	— 51,045	— 8.8

Українські поселення почалися у Канаді на преріях, — сьогоднішні провінції Манітоба, Саскачеван та Альберта. Під час та по Другій світовій війні розвиток промислу перекинув велике число українців із прерійних фарм до онтарійських заводів, а менша кількість, головно старших осіб, перенеслася до Британської Колюмбії. В останніх десятиліттях зауважуємо повільний рух українців на захід, до Альберти та Британської Колюмбії. В десятиріччі 1971-1981 ці дві провінції були єдиними, де число українців зросло. Зріст був замалий, щоб піднести наш відсоток населення: він зменшився у всіх провінціях. Зменшення кількості українців у Квебеку цікаве тим, що воно йде в парі з політично-культурними рухами, що в них українці могли б не бути заангажовані.

ДОМАШНЯ МОВА В ПЕРЕПИСІ

Інформацію про домашню мову канадців зібрано на основі вибірки у домашніх господарствах. Доречне запитання "Якою мовою ви тепер говорите дома?" переносить відповідача із дитинства, коли він вивчав матерну мову, на день перепису; слово "дома" уточнює місце комунікації, обмежує її здебільша до кола родини та приятелів, інтимізує контакт. Тож відповідь на запитання про домашню мову та стосунок цієї відповіді до відповіді на питання про матерну мову міряє ступінь особистої мовою асиміляції.

Українська мова, разом із двома офіційними мовами та німецькою й італійською, була названа (надрукована) на переписнім формуларі; всі інші мови треба було вписувати рукою повним словом.

Таблиця 13 показує, що українська мова в Канаді, як "домашня мова", втратила в останньому десятиріччі понад третину своїх мовців. Це відкинуло нашу групу із п'ятого на восьме місце щодо чисельності. Якщо переписи і надальше будуть приготовлювати друковані відповіді для п'яти (очікуваних) найчастіших відповідів, української мови в цьому питанні у сторіччя приїзду наших перших поселенців до Канади вже не буде. Разом із другими соціологічними і психологічними

Таблиця 13

Домашня мова в переписах населення, більші та вибрані мови, 1981 i 1971, число осіб⁹⁾

Мова	1981	1971	Зміна в періоді	
			число	процент
Українська	94,565	144,755	— 50,190	— 34.7
Англійська	16,425,905	14,446,235	1,979,670	13.7
Французька	5,923,010	5,546,025	376,985	6.8
Італійська	364,575	425,235	— 60,660	— 14.3
Китайська	187,240	77,890	109,350	140.4
Німецька	163,555	213,350	— 49,795	— 23.3
Португальська	130,895	74,765	56,130	75.1
Польська	55,715	70,960	— 15,245	— 21.4
Російська	13,790	12,590	1,200	9.5

чинниками, що діють у суспільності, таке пропущення терміну може мати додатковий, чисто технічний негативний ефект на кількість осіб, що тоді зголосяють домашню мову українською.

Кількість осіб, що зголосили українську мову як таку, що її вживають найчастіше дома, зменшилася у періоді між двома останніми десятирічними переписами у всіх провінціях. Найменше зменшення зауважуємо у Британській Колюмбії (може тому, що туди виїздять старші особи?), найбільше, майже наполовину, в Атлантических провінціях. Всі три першінні провінції виказали показники вищі як середній для Канади.

(Далі буде)

¹⁾ Борис Мигаль (розділ 20) у William Darcovich and Paul Yuzyk, A Statistical Compendium on the Ukrainians in Canada, 1891-1976, University of Ottawa, 1980.

²⁾ Влас Даркович (розділ 31) у William Darcovich and Paul Yuzyk, A Statistical Compendium on the Ukrainians in Canada, 1891-1976, University of Ottawa, 1980

³⁾ Влас Даркович і Павло Юзик (розділ 10) і Борис Мигаль (розділ 20) у William Darcovich and Paul Yuzyk, A Statistical Compendium on the Ukrainians in Canada 1891-1976, University of Ottawa, 1980.

⁴⁾ Пропущено з різних причин у вибірці.

⁵⁾ Борис Мигаль (розділ 20) у цит. праці Дарковича і П. Юзика...

⁶⁾ Включно з обома територіальними статистичними заокругленнями.

⁷⁾ Влас Даркович (розділ 31) у цит. праці.

КОЗУБ, субота 29 жовтня 83 р. год. 8 веч., заля Української Канадської Мистецької Фундації 2118-А Блур Захід: **ТВОРЧІСТЬ БОГДАНА ЛЕПКОГО** доп. філолог Марія Гарасевич з Дітройту.

ТВЕРЕЗІ ДУМКИ І ПАТРІОТИЧНА ПОСТАВА УКРАЇНЦЯ-КАТОЛИКА ДО СПРАВИ КІЇВСЬКО-ГАЛИЦЬКОГО ПАТРІЯРХАТУ

"Українські вісті" з Детройту, в числі від 28 серпня 1983 року, на сторінці 3-ї, подали статтю під заголовком "Кіївсько-Галицький Патріархат" — куди це веде?" Автор статті — українець-католик Микола Бараболяк. Стаття написана в спокійному тоні, з пошанованням митрополита Сліпого як спричинника цієї акції, не відкидає добрих інтенцій у митрополита, якими він керувався, розпочинаючи цю справу, а згодом продовжуючи боротебу за її здійснення. Автор стверджує, що хоч ця акція спочатку провадилася з метою об'єднання всіх українців, в дійсності вона довела до ряду негативних явищ і поглибила прірву між православною більшістю Укра-

їни і меншістю наших братів-католиків з Галичини. Шановний автор статті, п. Микола Бараболяк, подав цю статтю до преси з наміром спричинитися до притуплення антагонізму між нами в цьому секторі нашого громадського життя. А такий почин, на мою скромну думку, треба широ вітати.

У вступі до своєї статті шановний автор стверджує, що "питання католицького "кіївсько-галицького патріархату" не може не драгнити українців православного віровизнання. Столиця України є центром українського православ'я, тож промоціювання там ідеї центру українського католицизму може тільки поглиблювати прірву, яка і так існує між "східняками" і "західняками", що, при наявності інших "прірв" у нашій громаді, для нас без сумніву політично шкідливе. Католики виправдують ідею того патріархату, менш чи більш успішно, аргументами історичної і догматичної натури. Для мене це питання *par excellence* політичне питання, і з тої точки зору хочу його коротко проаналізувати з метою причинитися до притуплення між нами антагонізму в тому секторі нашого громадського життя".

У першому розділі статті автор стверджує що коли митрополит Сліпий висунув це питання тому двадцять літ на Другому Ватиканському соборі, то він керувавсь, без сумніву, сутто церковно-релігійними мотивами. Він бажав продовжувати місію слуги Божого Шептицького про з'єднання всіх українців в одній церкві. Бажав він також зарадити в той спосіб тому, щоб наша церква на поселеннях не утрачала нам питомого національного характеру. На жаль, митр. Сліпий не взяв до уваги того політичного моменту, що часи змінились, прийшла епоха більшої релігійної толеранції, і тому думка про приєднання наших православних до католицизму міражем визнаного Ватиканом українського патріархату не має вартисти, хоч, безперечно, сам почин був похвальній."

"2. Одесій політичний аспект в питанні українського патріархату найбільш вагомий. Не тому, що Ватикан вагається визнати наш патріархат із уваги на негативну поставу Москви. Серед нас самих нема нині клімату на постання кіївського католицького патріархату, бо понад 90 відсотків населення України не схвалює тої ідеї. Та, на нещастя, цей аспект патріархального руху використали наши партійники, щоб при тій нагоді спекти свою печеньо. Після всіх політичних невдач наші "революціонери" вхопились за ідею патріархату як за нагоду проявити свою "революційну" діяльність і виявити, що вони ще живі і діють..."

I далі, в цьому другому розділі статті, шановний автор подає свої тверезі думки про пов'язання патріархату з державністю: "Новітні патріархати пов'язані з державністю. Вони є виявом організаційного завершення церковного життя в рамках держави. Політично нині виправдане гасло "До патріархату через державу". У нас це догори ногами. Наші партійні революціонери додумались, що ідея об'єднання нас усіх під омофором патріаршого руху може скріпити наш неза-

лежницький політичний інстинкт і допомогти нам у наших визвольних змаганнях. Роля католицької церкви в Польщі могла б бути для нас взірцем для наслідування. Зразу "двійкарі", а потім стецьківці вхопились за патріяршу ідею як за корисне політичне знаряддя і надали тому рухові сильне політичне моментум. Не бути за патріярхом стало у нас ознакою не-патріотизму".

Який же вислід цього патріяршого руху? Ось як його оцінює М. Бараболяк:

"Наслідки того сполітизування партійними чинниками спочатку суто релігійного руху відбилися дуже некорисно на внутрішньо-релігійному житті української громади в США. Владики і священики найшли між ковадлом послуху Ватиканів, що є фундаментом католицизму, і молотом іноді істеричної пропаганди патріярхальників. Не підтримувати рух за патріярхат стало виявом "не-патріотизму". Почалось розладдя, поділ на "патріярші" і "непатріярші" церкви, атаки, навіть рукопашні, на священиків і вірних, а то й владик (Англія), а все під диктатом партійних вождів, які перебрали керму патріяршого руху. Шкода для нашої Церкви тут незаперечна".

Як об'єктивний журналіст, Микола Бараболяк добачав і позитивні наслідки у почині митроп. І. Сліпого. Ось вони:

"Була небезпека, що наша католицька церква на поселеннях розгубиться, затратить свій український характер. Щоб цього уникнути, надано митр. Сліпому права верховного архиєпископа, рівного патріархові, щоб він міг об'єднати розсіяні по світі католицькі єпископства. Це сталося. І це велика заслуга владики Сліпого. Жаль тільки, що це не сталося скоріше. Істотне для католицької церкви на поселеннях було існування координуючого центру, неважко чи під іменем патріярха, чи Верховного архиєпископа."

До політичних негативів боротьби за київсько-галицький патріярхат треба врахувати також втрату можливої нагоди затіснення зв'язків із церквою наших братів-закарпатців. На рідних землях їхні брати мають у пашпортах офіційне "українець". Але на поселеннях вони вперто тримаються старого "русин". Їхня митрополія чисельно сильніша від філядельфійської. Вони все визнавали зв'язок із львівською митрополією. Вони вітали митр. Сліпого після його приїзду до Західної Європи. Не потрібне підкреслення "українськості" нашої Церкви і її "помісності", яка є фікცією, замість затримати стару назву "греко-католицька", ми остаточно відштовхнули від себе цю вітку нашого народу та втратили можливості всякого впливу на них. А це дошкульна втрата."

В останньому, 6-му розділі своєї статті, шановний автор робить підсумок поданого такими словами:

"Є також моєю мрією, як католика, з'єдинення нашого народу в "одному стаді". Але шлях до того не через католицький київський патріярхат. Зразу треба буде створити у вільній українській державі патріярхат української православної церкви, церкви 90 відсотків нашого народу. Коли прийде до з'єднання між Римом і Царгородом, між Ватиканом і англіканською церквою, і дру-

гими "нез'єдиненими протестантськими церквами", то це питання прийде раніше чи водночас і на розгляд православного синоду в Києві. Але це мрія далекого майбутнього, бо дорога до патріярхату є через державну незалежність, а не через патріярхат, і то католицький. Але, на жаль, так думають наші невдахи-політики, які вірять, що того роду акціями вони промошують шлях нашому політичному визволенню."

"На нинішньому етапі питання українського патріярхату — це суто внутрішнє політичне питання. На жаль, підхід до нього не враховує принципів політики, яка не може не враховувати можливостей досягнення наміченої мети. Завданням патріярхату було б з'єднати нас усіх в одній релігійній громаді. Притаймні так я розумію доцільність цілої тої акції. А нині ці заходи тільки більш заогнюють наше розбиття.

Коли б я був православним, я дивився б радше рівнодушно на всі ці патріярхальні заходи католиків і не хвилювавсь би, бо все те політично несерйозне. Більш причин журитись тими заходами мають неупереджені і не засліплени католики."

Цей висновок Микола Бараболяк зробив, як він зазначив, як українець-католик, а я від себе додавлю, як безсумнівний патріот, тверезі думки якого, я певен, поділяє кожен неупереджений українець, православний чи католик, висловлюючи йому вдячність за його інтенцію спричинитись цим виступом, за його словами, "до притуллення антагонізму в тому секторі нашого громадського життя".

M. Муха

85-ЛІТТЯ ПРОФ. М. О. МУХИ

(Початок див. стор. 20)

надійшли від митрополита Мстислава з США, єпископа Василія з Канади, архиєпископа Анатолія і єпископа Володимира з Європи, від Консисторії УГПЦ, від православних семінарій св. Андрія і св. Софії в Канаді і США, а навіть здалекої Австралії і з України.

Серед чисельних письмових привітань (усіх не згадуємо) чимало було й з грошевими датками, що їх ювіляр, разом із своєю пожертвою передав на потреби катедри. Приємно було почути, що з нагоди ювілею родина Петра Логіна з Гамільтону, Марія Дяконова-Бойко з Британської Колюмбії, Раїса Садова з Гамільтону, а може й ще деято чиїх прізвищ я не почув, склали пожертви на пресовий фонд "Нових днів", що їх наш ювіляр постійно підтримує і співпрацює з ними. Всі пожертви будуть оголошені в списку жертводавців. Про детальний перебіг ювілейного відзначення напевно будуть дописи в газетах. Про життєвий шлях, громадсько-культурну й церковну діяльність проф. М. О. Мухи також буде надрукована окрема стаття.

З усіх привітань треба згадати бодай привітання голови Союзу Українок пані М. Божик і

Дмитра Фотія, який знайомий з ювілярем ще з 1945 р.

Тут хочу однак відмітити їй те, що боляче діткнуло мене під час цього добре підготованого, корисного, потрібного й культурно проведеного свята й на що мабуть ніхто з численно зібраних шанувальників не звернув уваги. А діткнуло мене те, що серед кілька десяток письмових і усних привітань з цілого світу, не було ні одного привітання від українців католиків, євангеликів чи представників інших українських віроісповідань. Правда, я не знаю чи організатори їх запрошували, але склалося таке враження, ніби ми живемо все ще в добу релігійних війн і нічого не чули про світовий екуменізм, про дружні діялоги між Ватиканом, Вселенським Патріархатом, юдаїзмом, Англіканською церквою тощо.

Прикро, але часом хочеться запитати наших авторитетів чи ми, на еміграції, ще одна нація, чи вже остаточно поділені на "сербів", "хорватів" і "босніаків"?

Бажаємо шановному проф. Михайліві Олександрові Мусі кріпкого здоров'я і щоб здійснилися всі його видавничі плани в зв'язку з недалеким уже 1000-літтям охрещення України-Русі. І ще бажаю від себе, щоб хтось з його кваліфікованих співробітників набравсь відваги прислати нам статтю на поставлене вище запитання.

М. Д.

ВИБРАЛИ ВОЛЮ

Радянські "дипломати" мають в останній час чимало клопоту не лише з брутальним і злочинно-глузливим зістріленням цивільного корейського літака, що спричинило смерть 269 невинних жертв, але й зі своїми неслухняними мистецтвами.

Як повідомила чужомовна преса, основник і директор славного московського театру "Таганка" Юрій Любімов, передбуваючи на гастролях в Англії, відважився дати "Тайм-ові" інтерв'ю, в якому дошкульно вдарив по радянській цензурі і тих чиновниках, які в мистецтві нічогіс'ко не тямлять, але заборонили йому ставити аж три останні вистави (і це вже за "ліберального" Андропова). З наївності чи й з якимсь розрахунком Любімов виступив також по радіо ББСі до своїх прихильників в ССР, щоб вони домагались від радянського уряду свободи для мистецтв і їх творчості. Він заявив, що почувається фізично хворий через поведінку з ним партійних цензорів і що тому залишається на Заході (в Італії) "аж поки цілковито не виздоровіє". До такої відваги Ю. Любімова спричинилось беззаперечно те, що йому якось дозолили вийхати до Англії з його дружиною і чотирілітнім сином...

**

Здається, без попередніх рекламних оголошень велика торонтонська преса повідомила, що в дорігій найmodернішій авдиторії Роя Томсона ви-

ступить у неділю 18 вересня ц. р. молода талановита віольончелістка Вікторія Муллова (подано з англ. транскрипції), яка щойно пару місяців тому втікла з СРСР через Фінляндію й Швецію до США. Хоч 23-річна Вікторія раніше виступала в багатьох країнах і здобула кілька відзначень, — це був її перший дебют на північноамериканському континенті.

Як це часто буває, "Нові дні" не мали змоги послати свого рецензента на цей концерт творів Баха, Брамса, Паганіні і Прокоф'єва, але рецензії, які з'явилися наступного дня в обидвох авторитетних торонтських щоденниках дуже теплі і пророкують артистці велике майбутнє.

Національність радянських мистецтв — це часто державний або їх особистий "секрет". У зв'язку з цим цікаво відзначити, що консервативний "Гловб енд мейл" у рецензії Джона Краглюнда назвав Вікторію *російською віольончелісткою*, зате немила багатьом українцям ліберальна ("єврейська") газета "Торонто Стар", у гарній статті Ричарда Янга "Бездержавна обдарована віольончелістка", виразно називає Вікторію *"народженою в Москві" українкою*, батько якої був півросіянин, а мати — українка.

Нарешті. Яка приємна зміна.

М. Опільський

НОВА КНИЖКА ГР. КОСТЮКА

У видавництві "Сучасність" недавно вийшла нова велика книжка нашого відомого літературознавця і критика проф. Григорія Костюка п. н. У СВІТІ ІДЕЙ І ОБРАЗІВ. У цій книжці автор зібрає свої критичні та історико-літературні праці, що яскраво показують український літературний процес в УРСР і поза її межами за останні 50 років (1930-1980).

Книжка ця може служити й авторитетним довідником про найвизначніших українських літераторів того тяжкого часу чи бодай про окремі іх твори. Читач знайде у книжці Гр. Костюка 27 критичних статей і есеїв про таких видатних творців літератури, як В. Винниченко, М. Хвильовий, М. Куліш, О. Досвітній, Остап Вишня, Ю. Яновський, Петро Панч, Аркадій Любченко, В. Підмогильний, І. Багряний, Улас Самчук, Докія Гуменна, С. Гординський, Анатоль Гак, Йосип Позичанюк, Емма Андієвська, Вадим Лесич і інші.

Досі ці твори були розкинені по різних малодоступніх виданнях, а тепер вони зібрані і впорядковані самим автором в одній 537-сторінковій книзі. Книжка Гр. Костюка "У світі ідей і образів" коштує 16 ам. дол. Її можна набути в українських книгарнях або замовляти в представника "Сучасності" Ніни Ільницької, написавши на її адресу:

Nina Ilnytzkyj
254 West 31 st., 8th Fl.
New York, N.Y. 10001, U.S.A.

М. Д.

"НОВІ ДНІ", жовтень 1983

о. прот. П. Бублик, радник В. Бойчук, міністер
багатокульт. Онтаріо Сузан Фіш

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ СПАДЩИНИ В ТОРОНТО

Цього року (в неділю 21-го серпня) відбудеться на території мальовничого торонтського Онтаріо Плейс уже п'ятий з черги успішний День української спадщини чи — просто — Український День. У той день велика площа парку й більшість павільйонів приймають цілковито український характер: серед багатьох тисяч відвідувачів з Канади і США лунає українська мова, на концертах — українська пісня, музика, танці. У павільйонах — виставки українського мистецтва, в театрах — українські фільми. День Української Спадщини в Торонто традиційно влаштовує Провінційна Рада Комітету Українців Канади, очолена д-ром П. Глібовичем.

На фотографії зліва направо: о. Петро Бублик з катедри св. Володимира, радник м. Торонто п. Василь Бойчук з новопризначеним міністром громадянства і культурні достойною Сузаною Фіш, після відкриття Українського Дня.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ТА ВИСТАВКИ В ТОРОНТО ДО 50-РІЧЧЯ ГОЛОДУ В УКРАЇНІ

Ще від минулого року Інститут ім. Симона Петлюри та Діловий Науковий Комітет Канади готуються до відзначення 50-річчя великого голоду в Україні. Підготовлені імпрези триватимуть від 1-го жовтня ц. р. до 31 січня 1984 року.

Відзначення почнеться виставкою книжок та преси у бібліотеці Йорк (бул. Егліnton Оквуд), від 1-го до 31 жовтня, а опісля у публічній бібліотеці Раннімід (бул. Блюр) кілька кроків від бюро Секретаріату СКВУ.

Виставка книжок та преси на більшу скалю відбудеться у Метрополітальній бібліотеці (бул. Янг-Блюр) від 15 листопада до 15 грудня.

Від 21-го листопада до 5-го грудня відбудеться образотворча виставка у головнім фойє та у фое автодорії Центру Освіти м. Торонто. Ця будівля є в центрі туристичного Торонто, три хвилини від

парламенту та університету. Координатором виставки є Софія Горлач. Мистці, які бажають подати на виставку свої твори, можуть звертатися листовно на адресу, що подана при кінці цієї інформації.

На виставці бажані зокрема теми, що стосуються голоду, але також теми до трагічної долі України під окупацією більшовицької Росії, а зокрема щодо нищення українських церков та культури.

Організатори виставок поставили собі за завдання показати що голод не був ані стихійним явищем, ані неочікуваним наслідком колективізації чи індустриалізації, а був цілеспрямованим штучним за собом нищення української нації.

Виставка складається з книжок і брошур українською, англійською, еспанською, німецькою, французькою та російською мовами.

Побажання щодо виставок і зголослення оригінальних фотографій і рідкісних видань можна по давати на адресу, подану при кінці цієї інформації.

Центральною імпрезою відзначень буде наукова конференція студій та споминів очевидців великого голоду в Україні 1932-33 рр. Усі відзначення координує д-р Олег С. Підгайний, президент Інституту ім. Симона Петлюри та голова Ділового наукового комітету Канади.

Наукова конференція відбувається від 23 листопада до 30 листопада ц. р. в автодорії вже згаданого Центру Освіти публічних шкіл, 155 вул. Коледж.

Конференція буде в двох частинах, які відбуваються паралельно. Перша частина — це наукові доповіді на теми, що мають відношення до історії України під час терору 1929-1938 рр.

Науковців, які плянують прибути до Торонто, у другій половині листопада на з'їзди та на IV Конгрес СКВУ, Діловий Науковий Комітет Канади просить зголосувати теми своїх доповідей. Необхідно прислати резюме англійською мовою на одну сторінку.

Друга половина конференції — це спогади очевидців голоду. Спогади також мусять бути надруковані на машинці через два інтервали.

Прожається зголосених доповідачів повідомити в які вечори поміж 23 і 30 листопадом, вони будуть в Торонто, щоб усталити день і час іхнього виступу.

Зрозуміло, ці всі відзначення потребують поважних фінансів. Ідеється ж про кілька виставок, про восьмиденну конференцію, запис на відео та авіо стрічках, переклад українських матеріалів на англійську мову та видання цілості друком і про можливу продукцію телевізійного фільму на базі виставок та наукової конференції. Комітет просить жертвеннє українське громадянство присилати по жертви на адресу:

Ukrainian Canadian Humanities Council,
620 Spadina Avenue
Toronto, Ont. M5S 2H4, Canada

МІЖНАРОДНІ УСПІХИ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ

В останньому часі два українські автори були визнані на міжнародному форумі публікацією їх творів у репрезентативних виданнях, поряд з новелівськими лавреатами та передовими письменниками інших народів.

Редактори літературного альманаху "Модерна поезія в перекладі: 1983" в Лондоні включили в цей альманах нарис Василя Барки "Мандрівник" із збірки "Лірник".

Переклад цього нарису зробив докторант Колюбійського університету Майкл Найдав який недавно отримав стипендію від Наукового Т-ва ім. Шевченка на підготову перекладів ранніх поезій Павла Тичини.

Другий вирізаний автор — Остап Тарнавський, голова ОУП "Слово" і член Міжнародного ПЕН Клубу, автор збірок поезій, оповідань і критичних есеїв та перекладів творів модерних поетів. Оповідання О. Тарнавського "Вихід у призначення" із збірки "Камінні ступені" було призначено для публікації в Антології оповідань європейських авторів виданій під фірмою ПЕН-ЮНЕСКО. Але оповідання О. Тарнавського там не з'явилось, як теж не з'явилися оповідання двох інших екзильних авторів, а про причину цього легко догадатися, коли взяти до уваги, що ЮНЕСКО стоїть під контролем цензорів з советського бльоку.

Шоб дати авторам сatisфакцію за цей пропуск, Асамблея делегатів ПЕН Клубу в Лондоні вирішила, що пропущені оповідання мають бути опубліковані в "Пен Интернешенел". Як перше з'явилось згадане вище оповідання О. Тарнавського у випуску ч. 2 за 1982 рік.

ОЛЬЗІ ДУЧИМІНСЬКІЙ СПОВНИЛОСЯ 100 РОКІВ

Шанувальники Ольги Дучимінської — письменниці, громадської діячки, кол. наукової співробітниці Львівського Етнографічного музею — пригадали нам, що 8 червня ц. р. їй сповнилося 100 років життя. Ольга Дучимінська — авторка популярних колись оповідань ("Обдурана", "Тайна людського серця", "По ранніх росах", "Маті", "Смерть Василька" і ін.). Вона була близькою приятелькою Ольги Кобилянської і біографом Наталі Кобринської.

Ювілярка пройшла довгий і тяжкий життєвий шлях, тепер проживає в Івано-Франківському, ще всім цікавиться її багато читає. Із її столітнім ювілеєм щиро вітаємо Ольгу Дучимінську й бажаємо їй всього доброго.

САТИРА І ГУМОР

Макар ДУДА

НА БУРЯКИ!

Прийшов до мене Іван, з яким ми не так давно самовіддано боролися з ганебними порушниками трудової дисципліни, і глибокодумно сказав:

— Мені як партейному доручено провести з тобою агітаційну кампанію відносно збирання врожаю.

— Знову свистки дали?

— Навпаки, — ми вдвох засвистимо сам знаєш куди, якщо я тебе не загітую на добровільне виконання державного завдання.

— Агітуй, — кажу, — тільки коротко.

— Як тобі відомо з газет, — пояснює Іван, — трудівники села виростили багатий врожай. Прийшла пора збирати.

— Хай і збиряють, — відповідаю я. — Виростили — не пропадати ж йому.

— Пропаде, — каже Іван.

— Навіщо ж його вирощували? — наївно запитую.

— Не задавай дурних питань. Посіяли, воно виросло, а збирати сил уже не вистачає. "Всі сили віддамо!" — закликала партія. Ну, взяли і віддали. Та ти не перебивай, а слухай, що тепер партія каже.

— Всі сили віддамо! — радісно вигукую.

— Молодець! — хвалить мене Іван. — Бачу, ти наш, хоч і безпартійний.

Потім ми згадали, в яких нелюдських умовах доводиться працювати американському колгоспникові, тобто фермерові.

— Ти тільки подумай, — обурювався Іван, — у них усього три проценти населення працює в сільському господарстві!

— А дев'яносто сім годуються! — додав я.

— Паразити! А ті нещасні три проценти світа божого не бачать...

— Що ж казати, — каторжні умови.

— І про посівматеріял самі змушені турбувались. Купувати різну техніку, механіку, електроніку, мінеральні добрива!

— Жах! Не те, що у нас... Держава дає все, що треба...

— Мало того! — перебиває Іван. — У нас же не ті жалюгідні проценти, а ввесь народ бореться за врожай! Поголовно ввесь!

— Як оце ми з тобою, — додаю я.

Тут ми трохи помовчали, а далі перейшли на різних сіоністів та буржуазних націоналістів, які об'єднались і, озброївшись трьома далекобійними гарматами та п'ятьма величкими гарбами, збираються десь з Північного полюса рушити на Україну і загарбати вирощений героїчними колгоспниками врожай.

— Не вийде! — кажу я. — Поки вони вирушать, ми ввесь урожай зберемо.

— До зернини! До останнього качана! — одру-

бує Іван. — Навіть бурякової гички їм не залишило в полі!

Тут ми ще раз помовчали, а потім я повернувся до поточної теми, кажу:

— Ну, з зерновими півбіди, комбайні зберуть. А от буряки... Може, візьмімо з собою лопати, бо голими руками...

— Як ти можеш говорити про якісь лопати у добу космічних польотів! — присоромив мене Іван.

— Пробач, — кажу, — не вхопив ситуації... Значить, коли виrushati на трудові подвиги?

— Зважай, тільки підуть осінні дощі — будь готов! — аж руку вгору Іван підняв як пionerський салют. — Запам'ятай, ми включені в особливу бригаду, — в ній буде два дійсних члени Академії наук, три кандидати, чотири доктори різних наук і два письменники, здається обидва гумористи. Ми з тобою як представники робочої кляси повинні вести перед. Не поступимось перед академіками!

— Не клопочись, — кажу, — ми хоч і малограмотні, але позмагаємося!

Через кілька днів прийшли довгождані дощі і нашу бригаду автобусом цілий день везли і нарешті привезли до колгоспу "Шлях до комунізму". Ніхто там нас не зустрічав з оркестрою, — трапився якийсь буряківник, який наказав, щоб ми їхали до колгоспної клуні переноочувати і щоб до світанку були готові.

Ми були готові ще далеко до світанку, бо мало кому пощастило виспатися на соломі, і тільки бригадир гукнув сідати в машину, всі кинулись займати країці місця. Місця виявилися однаковими: у відкритому кузові вантажної трітонки академіки, доктори і письменники, щільно обнявшись у монолітний колектив, рушили під дрібненьким дощиком на бурякове поле.

І тут я зауважив, що тільки нас двоє з високо-інтелектуальної бригади виявили сміливість. Я передбачливо взувся у футбольні бутси (колись був хавбеком!), а один гуморист-письменник прихопив з собою лопату.

Академіки, кандидати та доктори були взуті в парусинові літні черевики (шкіряні дома зберігали, бо коли ще нові купиш!). Правда, знаючи, що буде дощ, один академік і два доктори прихопили з собою парасольки. А що з ними було далі — просто сміх.

Вивели нас на поле, показали кожному грядку на всі гори — норму виробітку на день, — і дали сигнал починати ударну працю. Самі організатори колгоспні поїхали додому, сказавши, що, як смеркатиме, прийдуть і підіб'ють результати соціалістичного змагання нашої академічної бригади.

Я забув сказати, що нас попередили взяти з собою ножики, щоб обрізати гичку геть з буряка.

Щастя наше, усі мали ножики, — малі чи великі, байдуже, — у відрізанні бадилля не було проблем. Академіки вправно висмикували руками буряк з землі, правним рухом стинали ножиками гичку, а солодкий буряк — державне багатство, — скидали в бурти. Гірше прийшло згодом. Руки інтелектуалів швидко притомилися, а тут ще з

обіда температура раптом упала, мокра земля застужавила, і виривати руками буряки ставало все важче.

В цей критичний момент і стали мені в пригоді мої футбольні бутси. Без великого зусилля я з розгону бив ніском важких черевиків під низ буряка, і він вилітав клятий як граната з землі, а мені лишалось тільки чикнути ножем по гичці — і все було гаразд. Письменник-гуморист явно випереджував мене з своєю лопатою, — він напезне ввечорі красуватиметься на дощі передовиків!

А мій Іван, розчарований у запевненнях партії щодо техніки, змушений був піти за моїм прикладом і, на біду, вже через якусь годину вщент розбив ніски своїх шкіряних черевиків виробництва відомої фірми "Червоний чобіт". В розpacії він, партейний, зажурився, що не виконає норми. Я порекомендував ужити другий бік черевика: бити по бурякові п'яткою, тобто, підбором. Таким чином він ще пару годин попрацював, поки підбори геть повідлітали і далі він пішов у шкарпетках. Молодець, не осоромив партійної чести! Приспособився! Буряки видобував з ґрунту пальцями ніг. А що ви думали! Нема таких фортець, щоб більшовики не здолали!

Увечері, правда, він удав хворого і з офіційним дозволом секретаря місцевої парторганізації відкомандувався додому. Пощастило...

Безпартійні академіки та доктори наук протрималися ще два дні...

Мене і того гумориста визнали передовиками соцзмагання і нагородили кожного десятма буряками. Не смійтесь, це неабияка премія. З десяти буряків — (ми одібрали найбільші) можна було вигнати літр самогонки!

А іншим академікам та докторам — дуля! Не дозволили навіть гички з собою взяти. То ж бодржавне майно!

Ганебно повівся тільки один член-кореспондент Академії наук. Не зважаючи на сувору заборону, він ухитився з сусіднього овочевого поля нарвати і скласти собі в кишені скількість там помідорів. Крадіжку відразу не помітили, але в дорозі автобус так підкидало на вибоях, що ті помідори вщент потовклися в штанях і ганебним струмком потекли з-під цього, уявіть собі, — мало не світового маштабу науковця! Сумніваюсь, щоб його тепер колибудь обрали дійсним членом академії... Так осоромив себе і передову науку! Тепер тільки буряки копати!..

Забув ще сказати, — а знаю, цікавитесь, — що ж ті академіки поробили з парасольками? Вони швидко зміктили, — від дощу все одно не скідаєшся, то вони тими парасольками стали використовувати з землі буряки. І норму виконали!

А чи годували нас, — питаете? Голова колгоспу, якого ми увічі не бачили, розпорядився було привезти похідну кухню на обід, але ботошний кінь в упряжці поскувзнувся на глеюватій дорозі, і ввесь бачок з борщем вивернувся в канаву, або по-науковому, в кювет.

А другого дня кухар був непрацездатний, — саме в сільську крамницю привезли "Столичну"...

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

КЛЯСИЧНИЙ СТИЛЬ, КОЗЛИ І БАЛАНСИР

Після війни довелось мені заокруглювати свою середню освіту в таборовій гімназії в Гайденау. Мали ми там дуже ерудованого учителя, чи пак пана-професора, який уводив нас у глибини знань і між іншими мудрощами навчав як безпомилково пізнавати українца під яким би прізвищем він не ховалася. Формула його досить проста — українці належать до арійської раси динарського типу. а притаманністю динарського типу є плоска потилиця.

Отож як побачите людину, подивіться на потилицю, якщо плоска — свій українець, а якщо заокруглена — чужий. Обдивились після цих лекцій ми свої потилиці і здивувались — ні однієї плоскої потилиці в класі, а ми ж вважали себе українцями. Посумували ми деякий час з цього приводу тай забули про цю потиличну теорію.

Та ось після Універсіади — 83 потрапив до моїх рук український часопис, у якому описувались ці спортивні події, ще й список українських медалістів поданий, а під списком фото Ірини Сидорової ہрасується.

Подивився я на список і очам своїм не повірив — стільки там було нового для нас шанувальників спорту. До рядів спортсменів України були влучені атлети Російської Федерації, Узбекістану, Казахстану, Білорусі тощо. Натомість атлети, що роками змагались у збірній України вичищені зі списку.

По стрибкам у воду змагались в Едмонтоні дві чарівні дівчини — киянка Жанна Цирульникова з збірної України та Ірина Сидорова зі столиці Білорусії, Мінська. В обох закінчення прізвищ однакові, але чомусь киянку Жанну вилучають з українського спорту, а мінчанку Ірину удостоїлась честі бути спортсменкою України. Цей факт уведення Ірини в український спорт і пригадав мені потиличну теорію. Мабуть у Жанні потилиця заокруглена, бо як інакше могла статися така чудася?

Наши спортивні спостерігачі для опізнавання атлетів, мабуть, застосовували аналізу рис обличчя, прізвищ і ворожіння.

Не вагаючись, вони вилучили трьох фехтувальників, що роками змагались в збірній України — бронзових призерів Універсіади харків'яніна Володимира Соколова, Сергія Аленіна з Миколаєва і ... Ігоря Кучеряного. Так, Кучеряного, а не якогось там Кудрявого! Мабуть здивований Ігоре? Думав прикриється кучерями і лишишся на віki-вічні в збірній України або навчатимеш молодь спортивної майстерності в своєму рідному Києві. Ні, нас не проведеш, ми за допомогою ультра-звукових приладів і під кучерями контури потилиці виявили... Викинули за прізвище також золотого призера Сергія Міндиргасова зі Львова. Зате залучили в список Євгена Цухла із збірної Москви.

В легкій атлетиці викинули зі списку Ірину Ольховнікову з Запоріжжя та киянку Марію Пінгініу. Обидві вони роками змагаються в збірній України, купу золота і чемпіонатів для України назбирала.

Марія вже на Універсіаді — 79, ще під своїм дівочим прізвищем золото для збірної України здобула. Прізвища Марії — і своє дівоче, і по чоловікові — не є російськими, зате риси обличчя (східні якесь, не арійські) підвели, що поробиш, треба було викинути. А от що зробити з її чоловіком — олімпійським чемпіоном Павлом Пінгінім? Може, зробимо збірку, купимо авіо-квиток та й запроторемо десь на північний схід, ну, скажімо в Якутію. Переaproшу Павле Павловичу, але зрозумійте ... якось не випадає вам із східними рисами обличчя під київськими каштанами прогулюватись.

Або що робити з такими ветеранами нашого спорту, як уродженець Львівщини Валерієм Борзовим, донечанкою Поліною Астаховою, херсонкою Ларисою Латиніною, полтавцями Володимиром Кисельовим і Нінскою Бочаровою та з іншими підозрілим елементом — позбавимо їх звання атлетів України відразу, чи перше зробимо обмачування потилиць?

Але чомусь лишили в українській збірній Юрія Тамма — прізвище якесь незвичне, не впізнали, а то довелось би Юрію покидати соняшний Київ та іхати назад до Єспанії А от, бронзовий призер з Дніпропетровського Юрій Пастихов не перейшов скрінінга. Така сама доля спіткала срібного призера-велогонщика Сергія Мужицького з Харкова та кількох золотих призерів з команди водного поло.

Але не тільки вилучати спортсменів із збірної України вміють наші знавці спорту, з такою ж самою легкістю вони пересаджують медалістів в збірну України з інших команд. Крім Ірини Сидорової ми забрали від білорусів Олександра Троцила, від казахів Олену Корбан, із збірної Узбекістану присвоїли Ларису Білоконь та Віталія Логвина. Ой, не зручно буде, панове, якщо білоруси та узбеки занять нам колоніалізм у спорти.

Із збірної Російської федерації почули Наталку Юрченко, не дивлячись на те, що вона мешкає в Ростові, ніколи до збірної України не належала, батько її уродженець Сибіру, а мати напів грекиня. Ввели також у список спортсменів України Олексія Дєценка, Олену Пономаренко та Сергія Кущебо із збірних Росії та Ленінграда.

Наведенням "порядку" в списку медалістів України наші спостерігачі не обмежились — вирішили вилучити також нашу мову, відкинути усталені спортивні терміни і створити свої-нові. І так опорні стрибки перетворюються в козли, колода в балансир, Лариса Білоконь почала плавати "класичним стилем", а борці, мабуть, віднині почнуть боротись брасом, а може навіть батерфлаєм.

Ні, таки, що не кажіть, знаменита ррреволюційна акція...

Але лише уявіть, якщо ми зуміли заварити таку саламаху на Універсіаді, яку гортаначку ми спрепаруємо наступного літа на Олімпіаді... не сумніваюсь, буде там і галас, і регіт і знову червонітимуть з сорому українські шанувальники спорту цілої діаспори та околиць.

С. Дем'яненко, Торонто

КОРОТКО ПРО НОВІ ДНІ"

Висилко передплату на 1983-84 р. і п'ять дол. на розбудову "Нових днів". Вибачайте за малу суму. Не так складається в житті, як людина собі бажає. Про це треба багато писати, а кому хочеться слухати про чиось хвороби, в кожного й своїх досить...

Сердечно дякуємо, що "Нові дні" й зостались такими ж цікавими, якими були при покійному редакторові П. К. Волинякові.

З пошаною та найкращими побажаннями

Марія ЗИМА, Стратрой, Онт.

"Громада по нитці й бідному сорочку" —каже наша мудра народня приповідка. Ми пам'ятаємо й притчу Христа про здовину лепту. Щиро дякуємо Вам за пожертву й за добре слово та бажаємо Вам кращого здоров'я, Шановна пані Маріє. — Редактор

**

Шановний Пане Редактор!

Если мій вірш — Поклін "Лесі Українці" не варта Вашої уваги — щоб помістити на сторінках журналу "Нові дні" — то з великим огорченням: даю до Вашого відома, що скінцем платності журналу, більше мені його не висилати.

Григорій Венжє, Мейплвуд

Пару років тому я помістив один Ваш вірш, але піддававтись шантажеві вдруге яксь не випадає. Прикро втрачати передплатника, та вільному — воля. Бажаю Вам кращого поетичного успіху в інших журналах. — Ред.

НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ В 120-ЛІТТЯ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Під час Літнього семестра в українському Вільному Університеті в цьому році відбулась наукова конференція для вшанування Ольги Кобилянської.

В Конференції взяло участь дев'ять доповідачів та понад 70 учасників.

Конференція була поділена на три окремі сесії. Першою сесією керував проф. І. Качуровський (Мюнхен). На цій сесії доповідали: проф. В. Лев на тему "Еманципація у творах Ольги Кобилянської", д-р О. Вітошинська (Париж) — "Творчі взаємини Ольги Кобилянської з Лесею Українкою", д-р Л. Ткач відчитала уривки з цікавої семінарійної праці "Родина в творчості Ольги Кобилянської".

Другою сесією керував проф. В. Лев, голова Делегатури УВУ в США. На цій сесії д-р О. Вітошинська прочитала доповідь д-ра Б. Єржабкової (Штутгарт) — "Ольга Кобилянська та чеські переклади і критика її творів", д-р Л. Ткач прочитала другу частину вже згаданої ще семінарійної праці, а мгр. М. Антохій виголосив доповідь "Ольга Кобилянська і Ф. Ніцше".

Третя сесія була запланована для німецькомовних гостей. Керував нею проф. В. Янів, ректор УВУ. Першу доповідь виголосила проф. І. Ратич-Мірчук на тему — "Дихотомія як структурна засада в Ольги Кобилянської "Kleinrussische Erzählungen".

Д-р А.-Г. Горбач на світлила в своїй доповіді "Ольга Кобилянська і Е. Марліт-Йон" можливий вплив знаної німецької письменниці на молоду Кобилянську.

Д-р В. Косик доповідав на тему "Елементи національного буття в творах Ольги Кобилянської".

На закінченні були висвітлені прозірки Андрія Ткача з гірських краєвидів південних Карпат улюблених місць відпочинку письменниці, які вона старалась захищати від лихварського винищування лісів.

Після Конференції відбулася товариська зустріч всіх учасників, яку добайово підготовили пані з місцевого Відділу ОУЖ — буфет і напитки — за що ім належиться щира подяка від керівництва і учасників Конференції.

Д-р Б. Кузь

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

ТЕТЬЯНА А. СІТЬКО

Несподівано надійшла до мене в Австралію сума-на звістка з Канади: відйшла у вічність Тетяна Аполінарівна Сітько.

Ще зовсім недавно у своєму останньому листі Тетяна Аполінарівна писала мені: "У нас покищо все під контролею і ми дихаємо легше..." І ось раптом страшна хвороба — рак мозку, відбурас сплатку мову, а далі й життя. Залишила в тяжкому горі, хворого, в похилому віці свого чоловіка Кирила Онопрійовича, доню Нову з родиною і всіх друзів. Сиротами залишила нас усіх. Добра, щира Тетяна Аполінарівна турбувалася завжди про всіх: і про родину, і про друзів. Кожному хотіла помогти, чим могла, часто забуваючи про себе.

З усіма друзями, розкиданими по всьому світі, Тетяна Аполінарівна тримала тісний зв'язок. Кирило Онопрійович, втративши майже зір, уже не міг сам писати. За нього писала Тетяна Аполінарівна, його вірна дружина. І якими дорогими були для мене її листи! Щире, тепле, дружне її слово заставляло мене забувати і всі свої немочі, і самітність. Читаючи її листи, здавалося мені, що мої дорогі друзі: Тетяна Аполінарівна, Кирило Онопрійович, Нона — моя колишня студентка — не відділені від мене морями-океанами, а тут близько, разом із мною, і я не одинокий.

Дорогі мої друзі, Кирило Онопрійовичу і Нона з Вашою родиною! Прийміть від мене мое глибоке і щире співчуття. Ваше горе відчуваю і поділяю разом із Вами.

На свіжі могилку дорогої Тетяни Аполінарівні посилаю нев'янучий вінок через журнал "Нові дні" який вона завжди читала і любила.

Складаю на пресовий фонд журналу 150 австралійських доларів.

Хай вітер з України, яку Тетяна Аполінарівна так любила, донесе на мій нев'янучий вінок пахощі наших степових квітів і залишить на ньому навіки. А разом із пахощами хай той вітер принесе і чарів-

ні звуки наших чудових народних пісень, які так любила Тетяна Аполінарівна і з душою й чуттям уміла співати.

Вічна Вам пам'ять незабутня
Тетяно Аполінарівно.
Спочивайте спокійно
Хай Канадська земля буде
Вам легкою.

Іван Старий

— Родині і друзям св. п. Тетяни Аполінарівни Сілько висловлюємо глибоке співчуття з приводу болючої втрати. — Редакція.

ПОМЕР ОЛЕКСАНДЕР МАРТИНЕНКО

24 червня ц. р. помер у Міннеаполісі на 88-ім році життя відомий український оперний співак, драматичний барітон, Олександер Мартиненко. Покійний після закінчення Київської консерваторії розпочав свою оперну діяльність у першій (столичній) українській Опері в Харкові 1925 р., а потім співав до 1943 року в оперних театрах Києва, Одеси, Луганського, Донецька та Винниці. В широкому репертуарі О. Мартиненка було до 50 оперних партій, між ними партія Кармелюка в одноіменній опері Валентина Костенка. Остаточна втрата зору змусила його передчасно залишити оперову сцену.

Хай йому буде американська земля пером!

B. P.

ПОМЕРЛА ІВАНКА МИГАЛЬ

17 вересня 1983 року померла в Торонто після довгої і тяжкої недуги, в молодому ще віці, талановита й відома оперна співачка меццо-сопрано й артистка Іванка Мигаль. Покійна здобула добру музичну освіту в Онтарійській консерваторії і в оперній школі Торонтського університету. Виступала в Канадській і Метрополітальній операх, на шекспірівських фестивалях у Стратфорді і в канадській телевізії.

На вічну пам'ять про себе й про свій талант залишила добру платівку українських класичних і ліричних пісень.

Родині покійної і всім шанувальникам її таланту висловлюємо глибоке співчуття.

ПОМЕРЛА ПОЕТЕСА Г. ЧОРНОБІЦЬКА

В Аделаїді (Австралія) 19-го червня померла поетеса Галина Чорнобицька, маючи приблизно 84 роки життя. Г. Чорнобицька (Г. Далека) свого часу видала 2 збірки: перша вийшла у В-ві "Ластівка" під назвою "Легіт і бризи" (Поезії) в 1957 році, а другу видало ОПЛДМ у Канаді. Це були віршки для дітей молодшого віку під назвою "Забавки". Обидві збірки позначені досконалістю. Г. Чорнобицька була членом ОУП "Слово".

Живучи в Аделаїді, Галина Чорнобицька довший час керувала мовно-літературним гуртком. Похо-

ронив покійну о. Юрій Зелінський. Хоч це був буденний день, на похорон прибуло чимало людей.

ЗГАДАЙМО БЛ. П. ДМИТРА НИКОЛЕНКА

Замість квітів на могилу бл. п. Дмитра Николенка, в 7-му річницю його смерті складаємо пожертву в сумі 25.00 дол. на пресфонд журналу "Нові Дні", а Покійному нехай буде Вічна Пам'ять.

Донька ЛЮДМИЛА
з чоловіком Петром Доброноженком
та дружиною Ніною Николенко,
Форт Лавдердейл, Флорида

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ В-ВА "НОВІ ДНІ" (9/83)

О. Куриленко, Австралія	\$162.32
З. Жижка, Англія	61.63
Ю. С.	30.00
Д-р А. Білецький, Данбері, США	25.00
Людмила Доброноженко — Де Браун Форт Лавдердейл, США	25.00
Валентина Курилів, Торонто, Канада	10.00
Я. Бо. Пассайк, США	10.00
О. Журавський, Вінніпег, Канада	10.00
П. Саламаха, Чікаго, США	10.00
І. Данковський, Гемден, США	10.00
М. Іваницький, Савт Орандж, США	10.00
І. Возняк, Франція	8.70
О. Влох, Оттава, Канада	5.00
А. Ліщина, Торонто, Канада	5.00
П. Стефанів, Вірчестер, США	5.00
В. Вацік, Іслінгтон, Канада	5.00
Я. Масляк, Австралія	5.00
Г. Грищенко, Вест Роксбері, США	5.00
І. Гарасченко, Віндзор, США	5.00
Люба Жук, Монреаль, Канада	5.00
Зінаїда Лазуренко, Грос Пойнт, США	5.00
І. Олексюк, Торонто, Канада	5.00
П. Клименко, Гарістон, Канада	5.00
Марія Зима, Стратрой, Канада	5.00
Любов Волошин, Зах. Гертфорд, США	5.00
І. Бабін, Тандер Бей, Канада	5.00
П. Вакуленко, Австралія	австр. дол. 29.00
Г. Борисюк,	" " 20.00
В. Дворцовий,	" " 15.00
Д. Сопельник,	" " 12.00
Г. Когут	" " 10.00
А. Квітко,	" " 10.00
Г. Башул,	" " 10.00
П. Сердюк	" " 10.00
А. Ураленко,	" " 7.00
О. Коваленко	" " 6.00
П. Бондарчук, Англія	5 англ. фунти
о. М. Дяченко, Англія	5 англ. фунти

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Г. Мороз, Торонто	4
Валентина Туркало, Орандж	1

Щире спасибі всім за пожертви і допомогу.

Редакція і адміністрація "Нових днів"

НОВА ПОВІСТЬ А. ГАЛАНА

Недавно вийшла нова повість Анатоля Галана під назвою "Корабель без керма". В книзі розповідається про свавілля чорних тридцятих років: суцільну колективізацію села, масовий терор, що не минав жодного прошарку населення СРСР. Врешті про окупацію України німцями й про великий ісход звідти всіх глибоко розчарованих життям.

Ось причина "ісходу", висловлена одним із утікачів:

"Куди їдемо? В Божий світ. А що ж, чекати на більшевиків? Та вони вже за те, що лишився на окупованій німцями території, припечуть по саме нікуди. Німці не забороняють їхати, навпаки, заохочують, кажуть — на заході не загинемо. Кинули хати, бож навіщо та хата, коли відберуть життя? А земля вже давно не наша, її не шкода".

Советська пропаганда лякала своїх підданих тим, що закордон являє собою жахіття, що там людина живе в постійній нужді, а фашистівські уряди після приходу до влади, ставляться до населення, як пани до кріпаків. Насправді ж виявилося, що навіть у ворожій Німеччині люди, за малими винятками, були трактовані краще, ніж в СРСР. А поза воюючою Европою й говорити нема чого. Ось, наприклад, в Аргентині:

"Раптом на будівельній площи з'явилася авто. Поліцай на мотоциклі спереду, другий ззаду, а з авті сам-один чорноволосий президент Перон. Вийшов, посміхнувся до робітників, потиснув кожному руку, спітав: "комо еста? (як почувастесь), а тоді разом з архітектором і доглядачем робіт пішов оглядати будівництво. Поліцаї його навіть не супроводжували, сиділи собі в холодку й курили".

Всю повість побудовано на порівняннях демократичного світу з країнами так званого "розвинутого соціалізму". Прочитавши книжку, кожен, хто опинився по цей бік комуністичної влади, скаже: як добре, що доля була до мене милостивою й не лишила на довічне безправне животіння, допомогла стати людиною, а не рабом без власної думки, без можливості виконати будьяке, навіть найскромніше своє бажання. Книжка має 245 сторінок і коштує 10 дол. з пересилкою. Передплатити можна за адресою:

Rochester, NY 14617
A. Kalynowsky
85 Kings Gate S

ПОЯВИЛАСЯ БІБЛІОГРАФІЯ П. ОДАРЧЕНКА

У видавництві Об'єднання Українських Письменників "Слово" вийшла "Бібліографія" Петра Одарченка, відомого літературознавця, фольклориста, педагога. З його праць зокрема відомі публікації про Тараса Шевченка, Лесю Українку, Олену Пчілку, М. Драгоманова.

У книжці, на канві бібліографії, зарисовується Римарів, місце народження П. Одарченка, студентські роки, початки його педагогічної праці, арешти

і заслання, війна та еміграція. У книжці теж поміщено перелік відгуків і рецензій на друковані праці П. Одарченка, його лекції для студентів у різних університетах, бібліографія його праць і низка світлин.

Цю книжку можна набути, написавши на адресу:

7601 Wildwood Drive
Takoma Park Md. 20912, U.S.A.
Petro Odarchenko

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО НОВИЙ РОМАН Ю. КОСАЧА

Вид-во М. Коця в Нью-Йорку видало книжку Юрія Косача під заг. "Сузір'я Лебедя".

"Сузір'я Лебедя" — це сага одного українського козацько-дворянського роду на Правобережній Україні на тлі знаменного передгрозя світової війни 1914-1918 рр. Події роману відбуваються на Волині та пов'язані з багатьма політично-суспільними проблемами, істотними для українського суспільства як у той час, так і нині.

"Сузір'я Лебедя" — твір автора романів "День гніву", "Еней і життя інших", драматичних творів "Облога", "Дійство про Юрія Переможця", "Ворог" та багатьох інших, — з'являється після 30-річної перерви і знаменує новий етап у творчості цього українського письменника на чужині.

Видавництво М. Коця вважало доцільним видати ті твори автора, значення яких становить цінний вклад в українське письменство. Письменник і мистець живе не для сьогоднішнього дня, а для суцільності процесу української культури. Видавництво підготовляє до друку дальші, ще не опубліковані твори Юрія Косача.

Ціна книжки 1.00 дол. Замовлення слати до:

V-vo M.P. Kots
231 E. 14 St. .
New York, N. Y., 10003
U.S.A.

СВІДОК

Спогади про голод 33-го року

Під таким заголовком вийшла недавно невеличка книжка Павла Макогона українською й англійською мовами. Крім особистих свідчень автора про голод 1933 року, книжка має коротку передмову Івана Дублика й довшу статтю Валентина Мороза п. з. "Українська трагедія під цифрою 33". Книжка вийшла у в-ві "Анабазіс Магазін" в Торонто, 1983 р., як перше число з серії "Літопис льодового походу. Мистецьке оформлення обкладинки й переклад тексту на англійську мову Віри Мороз. Ціна цієї документальної 90-сторінкової брошюри не зазначена. Замовляти книжку й надсилати відгуки можна на адресу автора:

Pavlo Makohon
215 Leslie St.,
Toronto, Ont., M4M 3C8, Canada

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

НАШІ АВТОРИ В ІНШОМОВНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

Вже п'ятий рік у видавництві Оттавського університету публікується науковий журнал Відділу еспанської філології Департаменту сучасних мов і літератур. У четвертому числі його за 1982 рік можна прочитати еспанською мовою статтю Ярослава Харчуні "Проблеми перекладу поетичних текстів із еспанської мови на українську".

Оминаючи специфічні висновки статті, де трактуються проблеми структурализму і поетичної семантики, подамо скороcheno переклад вступної частини статті, де, між іншим, згадується кількох відомих нашим читачам поетів-перекладачів. Ось що довідується про них еспаномовний читач цього наукового збірника:

"Перекладати поезію із еспанської мови на ті мови, що в Канаді іменують "неофіційними", виглядає справою невдачною, адже число читачів такої поезії, як відомо, обмежене, а відповідь критики ішле скромніша. Така спільна доля усіх поетів і перекладачів, які живуть поза межами країни, що дала їм іхнє неповторне відчуття світу і власну мову. Якщо ж говорити про україномовних поетів і перекладачів, то становище ще більше ускладнюється, бо відстань між ними і іхньою рідною землею вимірюється не тільки одиницями географічного виміру.

Сьогодні за межами України помітно всього чотирьох перекладачів із еспанської мови. Один із них, Вольфрам Бургартд, син українського поета німецького походження — Освальда Бургартда, не переступає сферу прози. Інший, Ігор Качуровський, який живе у Мюнхені, сам по собі — помітний поет, закоханий у тонкощі версифікації (про що писав українською мовою) і надхненний перекладач із латиноамериканських поетів. Проживши понад десять років у Буенос-Айресі, де він вивчив еспанську мову і відкрив для себе свіжість поетичного вислову цього мінливого континенту, І. Качуровський відтоді залишається вірним отому джерелу надхнення. Тепер він підготовляє антологію, де український читач знайде ще досі невідомі йому прізвища.

Третій перекладач — Богдан Л. Лончина — переклав тільки один твір — але такий важливий: "Писня про моого Сіда" (Рим, 1972).

Далі Я. Харчун згадує про свої переклади, що іх вмістили "Нові Дні" у кількох числах за 1978 і 1979 роки і на основі кількох із них буде порівняльну аналізу перекладів та оригіналу, доходячи до висновку про можливість поетичного перекладу — якщо під цим розуміти переклад поетичних символів, а не конечно окремих слів.

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Петро Волиняк. КИЇВ — Читанка для 3-ої класи 4-те видання. Ціна 3.00 дол.

Петро Волиняк. ЛАНИ — Читанка для 4-ої класи 4-те видання. Ціна 3.00

I. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова граматика української мови. Ціна 3.00 дол.

Д. Чуб. СО ТІС ІС АВСТРАЛІЯ. 112 стор., в м'якій оправі. Ціна 3.50 дол.

В. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на 4 дії. Ціна 2.00 дол.

Г. Костюк. ВИННИЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА. 280 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.

А. Юриняк. КАМИКАЗЕ ПАДАЄ САМ. Оповідання і фейлетони. Ціна 5.00 дол.

А. Юриняк. ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ Ч. II. 380 стор., в твердій оправі. Ціна 12.00 дол.

А. Юриняк. КРИТИЧНИМ ПЕРОМ. 318 стор., в м'якій оправі. Ціна 8.00 дол.

Софія Гаєвська. Treasures of the Centuries. (Скарби століть) 112 стор. Ціна 5.00 дол.

Петро Волиняк. ПОГОВОРIMO ВІДВЕРТО. 680 стор., в твердій оправі. Ціна 12.75 дол.

I. Овечко. "НУМО ДО ПРАЦІ". 84 стор., в м'якій оправі. Ціна 5.00 дол.

УВАГА! Просимо до замовлення додати 15% на поштову оплату.

Вижче подані книжки замовляти в адміністрації "Нових днів"

Читачі, які знають еспанську мову і цікавляться загальною теорією літератури, можуть набути цей та інші числа журналу, пишучи на адресу:

Ottawa Hispanica
Dept. of Modern Languages
University of Ottawa
Ottawa, Ont. K1N 6N5, Canada

Деякі статті журналу "Ottawa Hispanica" друкуються англійською мовою.